

DEPARTAMENTO DE RELIXIÓN

CURSO 2018-2019

- **Introducción**
- **Relixión Católica 1º de ESO**
Programación de Aula
- **Relixión Católica 2º de ESO**
Programación de Aula
Mínimos 2º Curso de ESO
Sistema de calificación para o programa de mínimos da asignatura
- **Relixión Católica 3º de ESO**
Programación de Aula
- **Relixión Católica 4º de ESO**
Programación de Aula
Mínimos 4º Curso de ESO
Sistema de calificación para o programa de mínimos da asignatura
- **Relixión Católica 1º de BACHARELATO**
Programación de Aula
- **Relixión Católica 2º de BACHARELATO**
Programación de Aula
Mínimos 2º Curso de BACHARELATO
Sistema de calificación para o programa de mínimos da asignatura
Adquisición das competencias básicas
- **Alumnado con materias pendentas**
- **Actividades extraescolares**

INTRODUCCIÓN

A ensinanza da relixión católica na escola atense a finalidade propia desta, que é a formación plena do alumnado mediante os sistemas propios de aprendizaxe que se concretan non currículo e ou seu desenvolvemento.

A ensinanza relixiosa contribúe á calidade da educación que preconiza a LOE dende a proposta e desenvolvemento duns coñecementos, valores e actitudes que conforman ou seu propio currículo. Faino desenvolvendo especialmente a dimensión e capacidade transcendente do alumnado, facilitándolle unha proposta de sentido último para a súa vida e iluminando ou fundamento de aqueles valores comúns e propios da ensinanza que fan posible unha convivencia libre, pacífica e solidaria.

As propostas da ensinanza relixiosa católica constitúen en si mesmas unha cosmovisión do mundo, da vida e do ser humano que fan posible a formación integral. Todo isto se realiza mediante a presentación sistemática, orgánica e científica da mensaxe, vida e persoa de Xesús, presente na súa Igrexa, avalada pola Escritura, pola Tradición e ou Magisterio da Igrexa, transmitida a través da acción educativa do profesor coa súa preparación científico-técnica e o seu testemuño cristián.

As aportacións desta ensinanza conforman unha maneira de ser e de vivir no mundo, de tal maneira que nos principios, valores e actitudes que xenera axudan ao alumnado a situarse lucidamente ante a tradición cultural, a coñecer e ofrecer os elementos básicos do cristianismo xeneradores de cultura e, por ende, a inserirse cooperativa e criticamente na sociedade.

As súas propostas son cualitativamente transcendentales e vivas, realizadas na persoa do mesmo Xesús, polo cal pódese e de feito dá resposta ao sentido último da vida.

Con todo, as competencias básicas, como son as interpersoais, interculturais, sociais e cívicas e a comunicación lingüística adquiren nesta área elementos básicos para a súa adquisición ao longo da ensinanza obrigatoria. Toda persoa ten necesidade dunha base sólida sobre a que construír a existencia persoal e social. Os adolescentes e xóvenes fórmulanse interrogantes profundos sobre o sentido da súa existencia que esixen unha resposta, á vez que transcende, de carácter universal e estable. Hai que ter en conta que nestas idades se desenvola a razón formal.

Hai que ter en conta que nestas idades se desenvolve a razón formal, e a súa capacidade de abstracción e xeneralización de conceptos. É capaz de analizar e sintetizar elementos distintos e plurais, inducir e aplicar símbolos e signos á súa propia vida e á realidade circundante. É precisamente nesta etapa na que certa inquietude vital xorde e comeza a formularse os porqués da existencia e especialmente a súa actitude persoal ante o relixioso con relación á súa propia vida persoal e social.

Os seus cuestionamentos vitais e a súa inseguridade están a demandar modelos de vida auténticos no proceso de maduración da súa personalidade. O ensino relixioso católico vai insistir na proposta explícita da persoa de Jesucristo, os principios que de Él dimanan, os valores que xera e as actitudes que xermolan co fin de que os alumnos e alumnas reflexionen seriamente acerca da conduta persoal e social.

Iso esixe unha información sólida sobre o feito relixioso e, en concreto, en canto a esta materia compete, unha exhaustiva presentación do feito relixioso conformado na relixión católica.

A formación relixiosa desenvólvese na escola nun diálogo auténtico coa realidade cultural, informando sobre a relación e influxo mutuo entre a cultura occidental e o feito relixioso cristián; entrando en diálogo fecundo e responsable con esa cultura -composta por ideas, principios, valores, modos de vida- á luz do Evanxeo, que na súa perenne actualidade ilumina o máis profundo do ser humano e proxecta unha libre e valorativa visión ante a realidade cultural.

Se ben o ensino relixioso está presente e axuda á conformación das competencias fixadas nos Reais Decretos de ensinanza mínimas, tendo en conta que as competencias básicas son "aquelas que sustentan a realización persoal, a inclusión social e a cidadanía activa", algunhas delas teñen unha especial relación coa acción educativa da relixión católica, e mesmo, podería afirmarse que outras, se se prescinde da realidade relixiosa, carecerían de elementos importantes para a súa adquisición e desenvolvemento. Entre outras propoñemos as seguintes:

1. Competencia en comunicación lingüística. O ensino relixioso católico na escola sérvese da linguaxe académica, daquelas linguaxes que conforman a cultura que se transmite na área de relixión, así como das linguaxes do propio ensino relixioso. O diálogo da fe coa cultura contribúe á competencia en comunicación lingüística, na medida en que esixe exercitarse na escoita da palabra de Deus, a exposición dos seus contidos e aplicación á cultura e ás distintas formas de vida social, así como á argumentación axeitada a esta idade e sempre presente no ensino relixioso. Por outra banda, é propia do ensino relixioso católico a utilización das diversas linguaxes e modos de comunicación que Deus utilizou na súa revelación ao ser humano. A súa revelación é rica en distintas linguaxes. Así, a linguaxe bíblica e a súa riqueza de expresión e simboloxía; a linguaxe doutrinal e a súa precisión conceptual, analítica e argumental; a linguaxe litúrxica e a súa proximidade á linguaxe dos símbolos do pobo cristián; a linguaxe, en fin, testemuñal que fai posible a transmisión vital do crido. Así mesmo, o ensino relixioso católico no exercicio de aprendizaxe da mensaxe cristiá capacita e permite ao alumnado expresar pensamentos,

conviccións, vivencias e opinións e afacerse ao discurso coherente e estruturado da fe cristiá. Todo iso é imprescindible para a comprensión da linguaxe en todas as linguas da cultura occidental. O ensino relixioso fai posible unha verdadeira comunicación lingüística, ao utilizar as distintas linguaxes na súa expresión verbal ou escrita, explícitas e implícitas en fontes diversas. Finalmente, a análise de feitos sociais que se presentan na clase de relixión, como elementos motivadores da realidade evanxélica, posibilitan o enriquecemento do vocabulario.

2. Competencia social e cívica. Na competencia social e cívica intégranse os elementos esenciais para a humanización, elementos persoais, interpersoais e interculturais, e recollen todas as formas de comportamento que preparan as persoas para participar dun xeito eficaz e construtivo á vida social e profesional.

Dende a mensaxe cristiá, o principal é o desenvolvemento de todo o humano, das súas potencialidades e capacidades que o configuran e o desbordan, do puramente funcional e material. Dende o desenvolvemento da persoa sítanse as bases para a cooperación e exercicio da cidadanía democrática, a comprensión da realidade social na que se vive, sendo conscientes dos valores do noso ámbito e colaborando coa oferta de vida que nos fai Jesucristo, a construír unha sistema de valores propio e a vivir en coherencia con ÉL. Nesta acción humanizadora, o ensino relixiosa católica expón, fundamenta e xerarquiza os valores e virtudes capaces de educar a dimensión moral e social da personalidade do alumnado para facer posible a maduración da corresponsabilidade, o exercicio da solidariedade, da cooperación, da liberdade, a xustiza, a igualdade e a caridade; todo iso, como expresión coherente do coñecemento de Deus, revelado en Jesucristo e, ao mesmo tempo, como resposta ás grandes preguntas sobre o sentido da vida que xa nesta idade se formulan os alumnos/as.

Con iso estamos a apelar ao principio básico. a dignidade de ser humano, como fillo de Deus, ofrecendo o fundamento estable do respecto aos principios e valores universais, como resposta a unha profunda crise de humanidade e de orde moral. O alumnado necesita á súa vez razóns para amar, razóns para vivir e razóns para esperar, baseadas na vida e mensaxe de amor de Jesucristo, orixe e meta da formación relixiosa que a Igrexa ofrece na escola.

Contribúese directamente á dimensión moral da persoa favorecendo que os alumnos e alumnas recoñezan a raíz do seu propio ser e os seus mesmos comportamentos, construíndo unha conciencia recta que se fundamente nos valores do Evanxeo. Favorecendo tamén as aprendizaxes dende un marco de referencia que se ha de axustar á libre e voluntaria opción dos pais.

Iso leva consigo mellorar as relacións interpersoais baseadas en principios e valores que emanan da persoa de Cristo e axuda en

consecuencia a afrontar as situacións de conflito mediante o diálogo, o perdón e a misericordia, valores xenuinamente cristiáns. No máis profundo do ser cristián xorde o grande valor da fraternidade universal. De aí que as mínimas esixencias éticas de convivencia, participación, coñecemento da diversidade e das situacións de discriminación e inxustiza, estean fundamentadas e sexan consecuencias da fe cristiana. Os valores do respecto, cooperación, caridade, xustiza, non violencia, compromiso e participación teñen o seu fundamentación e referencias cristiás na filiación polo amor de Deus, o amor, a fraternidade, a xustiza, a misericordia, o perdón, a doazón de si mesmo, a entrega total a favor dos pobres. En consecuencia, dende o ensino relixioso propónse unha reflexión e unha análise crítica dos valores democráticos e da cidadanía descubrindo que a súa raíz son os principios fundamentais do Evanxeo e da Doutrina Social da Igrexa.

3. Competencia cultural e artística. A contribución á competencia cultural e artística relaciónase cos seus aspectos de coñecemento e valoración de toda a expresión artística, plástica, histórica, simbólica, lingüística, de costumes, ritos, festas, valores e modos de vida impregnados polo cristianismo dende a súa orixe e o seu desenvolvemento actual, como manifestación do feito relixioso. O alumnado non só vai coñecer, senón que poderá comprender e asumir os valores que leva consigo o coñecemento do feito relixioso na súa expresión artística, cultural e estética, teolóxica e vivencial.

A cultura e a historia europea occidental, e a propia historia e cultura española, non poden ser comprendidas e asumidas se se prescinde do feito relixioso presente sempre na historia cultural dos pobos e, en concreto, nos pobos de España. É coñecido por todos que a maduración da personalidade humana se realiza dentro da tradición cultural onde crece e se sustenta. Esta maduración realízase nun mundo cada vez máis complexo e de maior contraste cultural e de presenza, respecto e diálogo de culturas.

A Relixión e Moral Católica presenta o acontecemento cristián en diálogo coa cultura, incorporando organicamente o saber da fe no conxunto dos demais saberes. Con iso os alumnos adquire unha valoración crítica da cultura á luz do evanxeo, motivando ao mesmo tempo o aprecio da propia cultura e a estima axeitada doutras tradicións culturais e relixiosas. Por outra banda, no currículo de relixión católica están presentes tamén os elementos esenciais que definen as grandes relixións da humanidade. O ensino relixioso católico non só achega á competencia cultural e artística uns coalicercos da arte e cultura con referencia relixiosa e unhas destrezas, senón tamén o sentido e profundidade da súa presenza que remite a un xeito concreto de ver a vida, de expresala e de vivir dende a achega cristiá á cultura. Facendo isto contribúe activamente á conservación do patrimonio cultural e artístico, tanto da propia comunidade como doutras comunidades.

É tamén cometido do profesor/a de Relixión evanxelizar a cultura, xerar cultura, traballar o servizo da realización da humanidade segundo a

verdade do ser humano. Isto é posible mediante unha pertenza determinante: a pertenza a Jesucristo, o Señor, vivida no presente a través da pertenza á Igrexa.

4. A competencia de aprender a aprender. A área de Relixión Católica como área de coñecemento dentro do proceso de ensino-aprendizaxe que se leva a cabo na educación, contribúe ao desenvolvemento da competencia de aprender a aprender, fomentando as capacidades de aprendizaxe: atención, memoria, experiencia,..., o impulso do traballo en equipo, a síntese da información e opinión.

O ensino relixioso axuda ao a ser protagonistas da súa propia aprendizaxe como resposta á vontade de Deus de que o ser humano colabore activa e libremente co plan de Deus. Por iso, aprender a aprender leva consigo non só unha proposta consensuada de sentimentos, valores e actitudes, senón un marco de referencia aceptado voluntariamente segundo as súas conviccións, que ha de ser crisol na busca da verdade e do ben.

O ensino relixioso proporciona os alumnos e alumnas, o principio sobre o que o ser humano debe sentirse orgulloso e motivado como Fillo de Deus, para aprender e seguir aprendendo.

5. A competencia sobre autonomía e iniciativa persoal. En canto á autonomía e iniciativa persoal o ensino relixiosa católica impartida na escola, obxectivo irrenunciable da cal é formar a persoa dende dentro, libéralo de todo o que lle impide vivir libremente como persoa, leva consigo a súa efectiva referencia a unha determinada visión do home e ao seu sentido último, para afirmalo, negalo ou prescindir del. É finalidade fundamental do que facer da escola que os alumnos e as alumnas descubran a súa identidade persoal, pero isto non será posible sen unha apertura ao significado último e global da súa existencia humana.

A autonomía e iniciativa persoal non poderá realizarse no alumnado se non se coñece a si mesmo no seu ser máis profundo, nas súas potencialidades, na súa dignidade e no seu sentido. O ensino relixioso católico diríxese á persoa concreta nas súas raíces e na súa identidade propia, nas súas posibilidades humanas de acción e de servizo e diríxese ao ser humano na súa finalidade transcendente. Todo iso leva consigo o ofrecemento do Evanxeo de Xesucristo que presenta a humanidade nova feita de homes novos conforme ao designio de Deus. O ensino da relixión católica propón a Xesucristo como camiño que nos conduce á verdade e á vida, e ha de facerse dende a convicción profunda que procede da Igrexa que confesa, celebra e vive a fe en Xesucristo, e, en consecuencia, mediante a forma propia e máis coherente de transmitir esa fe da Igrexa: o testemuño. O testemuño de homes e mulleres santos ao longo da historia constitúe un referente continuo para a autoasimilación dos valores máis xenuinamente cristiáns. Desta forma o ensino relixioso educa na iniciativa persoal e autónoma do alumnado polo ben e a verdade.

Na contribución ao desenvolvemento persoal do alumnado, a relixión é xeradora de valores e de integración social, pois o home moderno poderá obter unha nova dimensión totalmente ignorada por outras teorías e escolas como as que se orientan cara ao positivismo e relativismo dun modo excluínente. A relixión colabora nesta competencia entregando ao alumnado aquelas virtualidades necesarias para crear as disposicións e actitudes que favorecen a inserción social. A autonomía do individuo cristián vén precisamente favorecida pola apertura a unha visión do mundo e da realidade, que posibilita unha formación integral do alumnado superando visións parciais e determinantes da liberdade propia.

Así mesmo, capacítalle o alumnado para examinar situacións concretas da vida e realizar con autonomía un xuízo crítico e en consecuencia cristián.

6. A competencia no coñecemento e interacción co mundo físico. A Relixión Católica contribúe ao desenvolvemento da competencia no coñecemento e interacción co mundo físico a través da Doutrina Social da Igrexa, iluminando as respostas e as solucións aos problemas que xorden na interacción do ser humano co medio físico e con se mesmo. Tamén contribúe á valoración ética do uso da ciencia e da tecnoloxía.

Á súa vez apoia e dá sentido ás habilidades e destrezas relacionadas coa ecoloxía que se adquiren dende esta competencia. O cristián entende a natureza como creación de Deus, polo que a valora, a coida e fomenta.

7. Tratamento da información e competencia dixital. A ensinanza relixiosa católica emprega linguaxes que integran unha cultura e que se transmiten a través de diversos medios. É propio da ensinanza a utilización de diversos medios de aprendizaxe, entre eles, as novas tecnoloxías. A linguaxe bíblica aparece recollida nos diversos medios de comunicación presentes na sociedade de hoxe en día. O ensino relixioso achega competencias no tratamento da información presente nos diversos medios de información necesarias para a súa análise e comprensión, a súa consulta e a súa elaboración. A través das novas tecnoloxías (internet, intranet,...) accédese e intercámbiase información relacionada co mensaxe cristián.

Todas as achegas ás distintas competencias poden ser agrupadas e definida en canto á achega relixiosa como un desenvolvemento da capacidade transcendente da persoa, é dicir a súa achega espiritual e relixiosa. Iso capacítalo para dar sentido á súa vida. A este obxecto, conforman a capacidade transcendente:

A apertura da razón á busca da verdade na superación de todo itinerario racional reductivo, a capacidade de deixarnos confrontar e interpelar pola chamada á liberdade e á felicidade verdadeira, o empeño no diálogo da fe e a razón, (da fe e a cultura), a atención á capacidade innata para dinamizar a intelixencia e chamar á razón humana á busca de o "algo máis", propio da busca orixinaria que identifica a todo ser humano, a capacidade de ser e estar xunto a os outros dende a fraternidade, o amor e a misericordia, a ansia de infinito e a plenificación do ser en ao vida eterna... son, entre outros, obxectivos e elementos fundamentais no desenvolvemento das competencias antes descritas.

Na Educación Secundaria, a opción católica ten en conta as características psicolóxicas propias da adolescencia. Nesta idade o alumno fórmulase especialmente a actitude persoal ante o relixioso dunha forma máis racional e entra nunha fase de interiorización que auna un descubrimento maior de si mesmo e unha capacidade crecente de abstracción.

Conforme ás competencias establecidas no citado Acordo internacional e recoñecidas na Disposición Adicional Segunda da Lei Orgánica de Educación, 2/2006 do 3 de maio, corresponde á Conferencia Episcopal Española fixar o currículo da área de Relixión e Moral Católica.

Relixión Católica 1° ESO

PROGRAMACIÓN DE AULA

Bloque 1: O sentido relixioso do home

Unidade 1: Busco sinais que me falen de Deus

OBXECTIVOS EN TERMOS DE COMPETENCIAS / INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

- Reflexionar sobre o sentido da propia existencia e recoñecer que a experiencia relixiosa é unha resposta. (**Aprender a aprender / Intelixencia interpersonal**)
- Descubrir a realidade que rodea a cada persoa como un acto de amor de Deus. (**Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista**)
- Recoñecer que a Creación ten a súa orixe nunha acción de Deus e que esta Creación inclúe o ser humano. (**Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal**)
- Identificar e distinguir diferentes relatos míticos sobre a orixe do mundo nas civilizacións antigas. (**Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal**) (**Sociais e cívicas / Intelixencia interpersonal**)

CONTIDOS

Conceptos

- As preguntas sobre os grandes misterios: a orixe do mundo, a razón da propia existencia etc.
- A relixión como resposta ás preguntas do ser humano.
- O deseño de Deus sobre o mundo.
- O relato bíblico da Creación.
- A creación do ser humano, un acto de amor.
- Os mitos da creación nas civilizacións antigas.
- O mito exipcio da orixe.

Procedementos

- Comentario dunha parábola.
- Análise da mensaxe de diferentes vídeos.
- Análise de imaxes da Creación e relación co texto bíblico.
- Análise comparativa de antigos mitos.
- Análise dos elementos existentes na natureza e descubrimento das marabillas que hai detrás de cada un deles.
- Reflexión persoal acerca dos elementos que rodean a cada un e que tamén poden considerarse como marabillas.
- Comparación de diferentes fragmentos do relato bíblico da Creación cunha serie de pinturas/murais e análises do valor simbólico das

imaxes.

Valores

- Interese por formular preguntas sobre o sentido da propia existencia.
- Recoñecemento da propia realidade como un don de Deus.
- Interese por descubrir que a interpretación científica da orixe do Universo é compatible coa idea dun Deus Creador.
- Curiosidade por relacionar os deuses exipcios con elementos da natureza.
- Valoración das marabillas existentes tanto na natureza como na propia historia persoal.
- Reflexión acerca da importancia da Creación para cada un en particular.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Recoñecer e valorar que a realidade é un don de Deus.
2. Identificar a orixe divina da realidade.
3. Contrastar a orixe da Creación nos diferentes relatos relixiosos acerca da Creación.
4. Diferenciar a explicación teolóxica e científica da Creación.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

- 1.1 Expresa por escrito sucesos imprevistos nos que recoñece que a realidade é dada.
- 1.2 Avalía, compartindo cos seus compañeiros, sucesos e situacións nos que queda de manifesto que a realidade é un don de Deus.
- 2.1 Argumenta a orixe do mundo e a realidade como froito do designio amoroso de Deus.
- 3.1 Relaciona e distingue, explicando coas súas palabras, a orixe da Creación nos relatos míticos da Antigüidade e no relato bíblico.
- 4.1 Coñece e sinala as diferenzas entre a explicación teolóxica e a científica da Creación.
- 4.2 Respecta a autonomía existente entre as explicacións teolóxica e científica da Creación.

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

- **Educación ambiental:** toma de conciencia da unidade de toda a Creación para ser máis respectuosos coa contorna.
- **Educación para a paz:** respecto polas tradicións culturais afastadas no espazo e no tempo.

SECUENCIA DIDÁCTICA: ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE E RECURSOS DIDÁCTICOS

Fase inicial

Contextualización

- Observar a imaxe inicial, ler a pregunta inicial e identificar o título da unidade como resposta á pregunta inicial.

Exploración de coñecementos previos

- Rutina de pensamento: Vexo-Penso-Pregúntome.
- Elaborar listas de preguntas que cada un formula e clasificar en grupo estas preguntas.

Motivación inicial

- Ler, comprender e comentar colectivamente o texto inicial de motivación.

Fase de desenvolvemento

Introdución de novos contidos

- Reflexionar a partir dunha parábola sobre un xardineiro para dilucidar cal é a forma correcta de buscar sinais de Deus.
- Enumerar exemplos nos que se ve que a Creación é ordenada, bela, abundante e boa.
- Coñecer e interpretar relatos míticos sobre a orixe e a creación en diversas civilizacións antigas.
- Buscar sinais que nos poden falar de Deus na natureza e nas marabillas da propia vida.

Estruturação dos coñecementos

- Interpretar correctamente o relato bíblico da Creación mediante a lectura de fragmentos escollidos e o apoio gráfico dunhas pinturas.
- A partir da lectura dun discurso papal sobre o big-bang, deducir as condicións de compatibilidade entre a crenza nun Deus Creador e as teorías científicas máis aceptadas sobre a orixe do Universo.

Fase de síntese

Aplicación do coñecemento / Avaliación

- Trazar un mapa mental, a partir dun modelo, como síntese da unidade.
- Relacionar a información escrita e gráfica sobre Adán e Eva co que se viu na unidade.
- Realizar as actividades escritas da Avaliación competencial.

Recursos

- Libro do alumno.
- Programación e orientacións didácticas.
- Material complementario.
- CD Muros de luz.

- Procuras en Internet (libro dixital): *Cultura grecorromana*, *Cosmogonía clásica* e resumo sobre a teoría do big-bang.
- Vídeos: *Seguiremos*, *A outra carta* e *O desexo*.

INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

Actividades para o desenvolvemento das intelixencias múltiples

- *Intrapersoal*: reflexión sobre as propias preguntas, anotándoas e clasificándoas. Expresión dos propios desexos a partir duns vídeos. Identificación das propias marabillas e dedución sobre se poden considerarse un agasallo. Expresión dos propios sentimentos ante a beleza e a diversidade dos seres vivos, e do que sería para un mesmo unha situación de paraíso.
- *Interpersoal*: diálogo sobre a construción en grupo dunhas frases a partir dunhas palabras. Comentario en grupo sobre a compatibilidade entre a teoría do big-bang e a crenza nun Deus Creador.
- *Naturalista*: observación das características dos seres vivos. Procura en libros doutras áreas de elementos naturais que causen marabilla.

CULTURA DO PENSAMENTO

Rutina de pensamento *Vexo-Penso-Pregúntome*:

- *Finalidade*: desenvolver a curiosidade, a capacidade de atención, a capacidade de exploración, a creatividade, a expresión de ideas ou pensamentos suxeridos e o respecto e valoración polas ideas dos demais.
- *Actividade*: fronte á imaxe dunha paisaxe da natureza, cada alumno/a obsérvaa e anota primeiro o que ve, sen interpretacións; logo, as ideas ou pensamentos que lle suxiren a imaxe; e, finalmente, as preguntas que lle veñen á mente. Despois, os alumnos poñen en común o que escribiron, comparan os aspectos máis destacables e constatan que unha mesma imaxe se pode percibir de maneiras moi diferentes.

METODOLOXÍAS INTERACTIVAS

- *Traballo cooperativo*: xogo con palabras en grupos de cinco e comentario sobre as ideas formuladas. Procura en grupo de información sobre a teoría do big-bang e comparación cun discurso papal.

ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Adaptación curricular

Básica:

- Lectura e comprensión dun resumo da unidade.
- Actividades sobre as preguntas que se fan os seres humanos, sobre o relato bíblico da Creación e sobre a mensaxe deste relato.

Ampliación:

- Comparación de tres textos sobre a creación do mundo e extracción de conclusións.

AVALIACIÓN

Avaliación competencial da unidade (Libro do alumno)

- Relacionar coa súa definición unha serie de termos referidos á relación entre ciencia e fe. (*Comunicación lingüística*)
- Aplicar as definicións anteriores á resolución dunhas preguntas de comprensión de artigos do *Youcat* para axudar a distinguir entre os ámbitos científico e teolóxico. (*Competencias básicas en ciencia e tecnoloxía*)
- Exercitar a interpretación correcta de textos segundo o seu xénero e a súa intención. (*Comunicación lingüística*)

Outras actividades de avaliación (Material complementario)

- Responder a preguntas sobre dous relatos da creación de tradicións culturais distintas, sobre as consecuencias dos relatos bíblicos para a humanidade e sobre a percepción dos agasallos na propia vida.

Bloque 2: A revelación. Deus intervén na historia

Unidade 2: Deus guía o seu pobo

OBXECTIVOS EN TERMOS DE COMPETENCIAS / INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

- Identificar e enumerar os principais feitos da historia de salvación que Deus fixo co pobo de Israel. (**Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal**)
- Descubrir que o plan de salvación trazado por Deus para o pobo de Israel continúa vixente hoxe para todos os seres humanos. (**Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal**)
- Coñecer a función simbólica e profética dos patriarcas na historia de salvación do pobo de Israel. (**Conciencia e expresión cultural / Intelixencia visual e espacial**)
- Descubrir o amor de Deus ao seu pobo a través da historia da liberación de Exipto e valorar os mandamentos como a alianza que selou con este pobo. (**Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal**) (**Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal**)

CONTIDOS

Conceptos

- Cronoloxía dos principais personaxes e acontecementos da historia do pobo de Israel.
- Interpretación da historia do pobo de Israel como unha historia de salvación.
- A fidelidade de Deus e as infidelidades do seu pobo.
- O proxecto de salvación de Deus para toda a humanidade.
- Os patriarcas: Abraham, Isaac e Xacobe.
- As esposas dos patriarcas: Sara, Rebeca, Lea e Raquel.
- Os fillos de Xacobe.
- A historia de Xosé.
- A escravitude en Exipto e a liberación por medio de Moisés.
- A Alianza do Sinaí: os dez mandamentos.
- Xuíces, reis e profetas.

Procedementos

- Comparación do relato bíblico do diluvio universal cunha pintura/mural e análise do valor simbólico das imaxes.
- Análise comparativa do relato bíblico do diluvio e o *Poema de Xilgamesh*.

Valores

- Curiosidade por descubrir os principais feitos da historia do pobo de Israel.
- Interese por coñecer a actitude de Deus fronte as infidelidades do seu pobo ao longo da historia.
- Sensibilidade para descubrir o valor simbólico de cada un dos patriarcas do pobo de Israel.
- Interese por comprender o significado dos dez mandamentos e por actualizalos nun contexto próximo.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Coñecer, contrastar e apreciar os principais acontecementos da historia de Israel.
2. Sinalar e identificar os diferentes modos de comunicación que Deus usou nas distintas etapas da historia de Israel.
3. Distinguir e comparar o procedemento co que Deus se manifesta nas distintas etapas da historia de Israel.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

- 1.1 Coñece, interpreta e constrúe unha liña do tempo cos principais acontecementos e personaxes da historia de Israel.
- 1.2 Mostra interese pola historia de Israel e dialoga con respecto sobre os beneficios desta historia para a humanidade.
- 2.1 Busca relatos bíblicos e selecciona xestos e palabras de Deus nos que identifica a manifestación divina.
- 3.1 Lembra e explica construtivamente, de modo oral ou por escrito, accións que reflicten o desvelarse de Deus polo pobo de Israel.

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

- **Educación moral e cívica:** a partir da historia de Moisés, valoración da loita pola liberdade das persoas e dos pobos e valoración da necesidade de contar cunhas normas de comportamento.
- **Educación para a paz:** interese e respecto pola tradición histórica propia e doutros pobos.

SECUENCIA DIDÁCTICA: ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE E RECURSOS DIDÁCTICOS

Fase inicial

Contextualización

- Observar a imaxe inicial, ler a pregunta inicial e identificar o título da unidade como resposta á pregunta inicial.

Exploración de coñecementos previos

- Rutina de pensamento: Penso-Interésame-Investigo.
- Botar unha primeira ollada ao eixe cronolóxico da historia de Israel para captar o seu alcance temporal e relacionalo cos propios coñecementos históricos.

Motivación inicial

- Ler, comprender e comentar colectivamente o texto inicial de motivación.

Fase de desenvolvemento

Introdución de novos contidos

- Analizar o relato de Noé e o diluvio e captar a mensaxe que incorpora referida á liberdade, á responsabilidade e á nova oportunidade que Deus ofrece.
- Elaborar unha listaxe das características da relixiosidade dos patriarcas de Israel, despois de ler resumos das súas vidas.
- Situar os dez Mandamentos no contexto da historia de Moisés e clasificalos segundo o ámbito ao que se refiren.

Estruturación dos coñecementos

- Situar no eixe cronolóxico do inicio da unidade os diversos personaxes que van aparecendo e situalos tamén no contexto da Alianza de Deus co seu pobo.
- Relacionar con situacións actuais os temas que aparecen nos relatos bíblicos: liberdade e responsabilidade, perdón e reconciliación, normas para a convivencia...
- Realizar unha análise simbólica dun relato bíblico coa axuda dunha obra artística.

Fase de síntese

Aplicación do coñecemento / Avaliación

- Trazar un mapa mental, a partir dun modelo, como síntese da unidade.
- Relacionar a información escrita e gráfica sobre os personaxes bíblicos de Abraham, Xosé e Moisés co que se viu na unidade.
- Realizar as actividades escritas e de preparación dunha presentación multimedia da Avaliación competencial.

Recursos

- Libro do alumno.
- Programación e orientacións didácticas.
- Material complementario.
- CD Muros de luz.
- Procuras en Internet (libro dixital): *Visita ao Templo de Xerusalén* e procura de información sobre a pintura ao fresco.
- Cinema: *O animador*.

INTELIXENCIA

INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

Actividades para o desenvolvemento das intelixencias múltiples

- *Intrapersoal*: descrición dos sentimentos que provoca a contemplación pausada de cada unha das seccións dunha pintura/mural.
- *Interpersoal*: traballo conxunto de busca de citas bíblicas e de ordenación segundo criterios cronolóxicos. Elaboración en grupo dun mural con contido simbólico. Creación dun decálogo para a aula, seguindo unhas pautas de traballo cooperativo.
- *Lingüística e verbal*: resumo dunhas citas bíblicas mediante unhas frases.

CULTURA DO PENSAMENTO

Rutina de pensamento: *Penso-Interésame-Investigo*

- *Finalidade*: desenvolver a reflexión sobre os propios coñecementos, o interese polos novos coñecementos, o interese por profundar nun tema e a capacidade de recapacitar ao final sobre o que se aprendeu.
- *Actividade*: ante a imaxe dun grupo de camiñantes que soben ao monte Sinaí, cada alumno/a reflexiona sobre o que sabe acerca do tema, formula preguntas que lle resulten atractivas e sinala que aspectos do tema lle gustaría investigar. Ao finalizar a unidade, os alumnos retoman a mesma actividade para descubrir se cambiou a súa forma de pensar sobre o tema, se aumentou o seu interese e se é posíbel continuar investigando sobre el.

METODOLOXÍAS INTERACTIVAS

- *Técnica de traballo cooperativo. O número*: asignarlle a cada grupo a tarefa de investigar a época histórica dunhas citas bíblicas. Ademais cada alumno/a terá asignado un número. Pasado un tempo, sacar un número ao azar e o alumno/a con este número explicaralle ao resto da clase a tarefa realizada. Felicitarase o alumno/a se a tarefa se realizou correctamente.
- *Traballo cooperativo*: elaboración en grupo dun mural a partir da reflexión sobre unha frase referida ao diluvio. Creación en grupo dun decálogo para a boa marcha da clase, seguindo un guión de traballo cooperativo.

ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Adaptación curricular

Básica:

- Lectura e comprensión dun resumo da unidade.
- Actividades sobre a Alianza de Deus co seu pobo, sobre os patriarcas e sobre a mensaxe que se pode extraer destes relatos en canto ao amor de Deus polo seu pobo.

Ampliación:

- Comparación de dous textos sobre o diluvio universal e extracción de conclusións.

AVALIACIÓN

Avaliación competencial da unidade (Libro do alumno)

- Resumir os apartados da unidade mediante uns lemas. (*Comunicación lingüística*)
- Relacionar un personaxe bíblico e a súa mensaxe con algunha noticia de actualidade. (*Competencias sociais e cívicas*)
- Preparar para expoñer na clase as relacións buscadas mediante unha presentación multimedia. (*Competencia dixital*)

Outras actividades de avaliación (Material complementario)

- Clasificar unha serie de personaxes bíblicos; comparar dúas versións do Decálogo e extraer conclusións; e comentar unha frase referida á actuación de Deus no seu plan de salvación.

Bloque 2: A revelación. Deus intervén na historia

Unidade 3: Deus é a esperanza

OBXECTIVOS EN TERMOS DE COMPETENCIAS / INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

- Recoñecer a función que desenvolveron os principais xuíces e reis de Israel ao longo da súa historia. (**Conciencia e expresión cultural / Intelixencia lingüística e verbal**)
- Analizar o fenómeno profético dentro da historia de Israel e valorar a súa importancia na formación da conciencia do pobo que espera o Mesías. (**Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal**)
- Descubrir a Deus como o único Señor e identificar os atributos cos que se manifesta ante as persoas. (**Aprender a aprender / Intelixencia intrapersoal**)
- Identificar os diferentes modos cos que as persoas se relacionan con Deus a través da oración. (**Sociais e cívicas / Intelixencia interpersonal**)

CONTIDOS

Conceptos

- Os xuíces na historia de Israel: Samuel.
- Os reis na historia de Israel: Xaúl, David e Salomón.
- Os profetas e a súa misión na historia.
- O profeta Xeremías e o exilio en Babilonia.
- A oración básica da crenza dun só Deus de xudeus e cristiáns: *Escoita, Israel*.
- Os atributos de Deus cando se manifesta ante as persoas.
- Os salmos.
- A oración cristiá: o *nosopai*.

Procedementos

- Análise bíblica e actual do fenómeno profético.
- Comparación entre a oración de Ana, nai de Samuel, e o *Magnificat* que proclama María, a Nai de Xesús.
- Curiosidade por coñecer como e por que Ana e María chegan a aceptar a vontade de Deus na súa historia.

Valores

- Interese por coñecer as intervencións de Deus na historia do pobo de Israel.
- Respecto pola importancia das profecías como denuncia do comportamento inxusto do pobo de Israel con Deus.
- Valoración de escoita como forma de descubrir a Deus na propia historia.
- Sensibilidade e respecto cara á oración persoal como forma de comunicación e encontro con Deus.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Coñecer, contrastar e apreciar os principais acontecementos da historia de Israel.
2. Sinalar e identificar os diferentes modos de comunicación que Deus usou nas distintas etapas da historia de Israel.
3. Distinguir e comparar o procedemento co que Deus se manifesta nas distintas etapas da historia de Israel.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

- 1.1 Coñece, interpreta e constrúe unha liña do tempo cos principais acontecementos e personaxes da historia de Israel.
- 1.2 Mostra interese pola historia de Israel e dialoga con respecto sobre os beneficios desta historia para a humanidade.
- 2.1 Busca relatos bíblicos e selecciona xestos e palabras de Deus nos que identifica a manifestación divina.
- 3.1 Lembra e explica construtivamente, de modo oral ou por escrito, accións que reflicten o desvelo de Deus polo pobo de Israel.

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

- **Educación moral e cívica:** valoración dos líderes de Israel que foron responsables de épocas de paz, xustiza e prosperidade.

SECUENCIA DIDÁCTICA: ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE E RECURSOS DIDÁCTICOS

Fase inicial

Contextualización

- Observar a imaxe inicial, ler a pregunta inicial e identificar o título da unidade como resposta á pregunta inicial.

Exploración de coñecementos previos

- Rutina de pensamento: ***Círculos de puntos de vista.***
- Revisar o eixe cronolóxico da unidade anterior para enlazar uns personaxes coñecidos con outros que se coñecerán agora.

Motivación inicial

- Ler, comprender e comentar colectivamente o texto inicial de motivación.

Fase de desenvolvemento

Introdución de novos contidos

- Buscar información sobre personaxes dos períodos dos xuíces, dos reis e dos profetas e elaborar en grupos resumos escritos e presentacións gráficas.
- Comprender, mediante exemplos próximos, o alcance dalgúñas expresións que se usan na Biblia para referirse a Deus.
- A partir dos salmos e de diversas oracións de mulleres da Biblia, comprender a importancia da oración na vida dos crentes.

Estruturação dos coñecementos

- Relacionar coa figura de Xesús e cos sacramentos cristiáns a unción do tempo dos xuíces, e relacionar a denuncia dos profetas coas denuncias actuais das inxustizas.
- Completar un esquema coas diversas manifestacións de Deus vistas na unidade.
- Obter unha imaxe de Deus axustada ao que quere expresar a Biblia mediante a análise dos nomes que recibe e das oracións dos crentes.

Fase de síntese

Aplicación do coñecemento / Avaliación

- Trazar un mapa mental, a partir dun modelo, como síntese da unidade.
- Relacionar a información escrita e gráfica sobre os personaxes bíblicos de Samuel, David e Xeremías co que se viu na unidade.
- Realizar as actividades gráficas colectivas da Avaliación competencial e participar na autoavaliación por grupos que se propón.

Recursos

- Libro do alumno.
- Programación e orientacións didácticas.
- Material complementario.
- Procuras en Internet (libro dixital): *A sabedoría de Salomón e Santo Agostiño e o neno*.
- Música: *Unconditionally, Levareina ao deserto, O exilio en Babilonia e I look to you*.

INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

Actividades para o desenvolvemento das intelixencias múltiples

- *Intrapersoal*: expresión dos propios sentimentos ao estar co mellor amigo ou amiga.
- *Interpersoal*: diálogo entre toda a clase para poñerlle un título a un mural. Procura de información oral sobre o bautismo entre os familiares máis próximos. Elaboración en grupo dun esquema seleccionando exemplos. Entrevista a diversas persoas sobre a súa idea de Deus.
- *Lingüística e verbal*: exposición mediante fotos de situacións de inxustiza e expresión verbal dunha mensaxe de esperanza. Elección de

adxectivos para unha serie de atributos.

CULTURA DO PENSAMENTO

Rutina de pensamento: *Vexo-Penso-Pregúntome*

- *Finalidade:* desenvolver a capacidade de analizar un tema desde diferentes perspectivas e de reflexionar sobre temas históricos.
- *Actividade:* observar a imaxe dun grupo de persoas. Cada alumno/a ponse no lugar dunha delas e explica o que está vendo e vivindo nese momento. Despois, en pequenos grupos, os alumnos comparan os seus puntos de vista e sinalan coincidencias e diferenzas. Finalmente, cada alumno/a expón como cambiou a súa forma de ver a imaxe despois de realizar a actividade.

METODOLOXÍAS INTERACTIVAS

- *Técnica de traballo cooperativo. Folio xiratorio:* en grupos, os alumnos resumirán, nun mesmo folio e por quendas, o que aprenderon dun personaxe do pobo de Israel. Todos os membros estarán pendentes do que escribe cada un, axudaranse, corríxiranse..., xa que todos son responsables da tarefa do equipo.
- *Traballo cooperativo:* elaboración en grupo dun esquema mediante a procura e a achega de exemplos. Elaboración en grupo dun eixe cronolóxico que resuma dúas unidades.

ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Adaptación curricular

Básica:

- Lectura e comprensión dun resumo da unidade.
- Actividades sobre personaxes da historia de Israel e sobre a oración na tradición do Antigo Testamento e na tradición cristiá.

Ampliación:

- Elaboración dunha táboa para mostrar como se cumpren en Xesús os anuncios de diversos profetas.

AVALIACIÓN

Avaliación competencial da unidade (Libro do alumno)

- Organizarse en grupos para realizar un traballo gráfico, expositivo e de autoavaliación. (*Competencias sociais e cívicas*)
- Resumir os temas esenciais de dúas unidades e trasladar ese resumo a un eixe cronolóxico en forma de mural. (*Comunicación lingüística*)
- Compartir en grupo as propias ideas sobre a forma de levar a cabo unha visita guiada da exposición de murais e unha exposición ante os compañeiros. (*Sentido de iniciativa e espírito emprendedor*)

Outras actividades de avaliación (Material complementario)

- Responder unha serie de preguntas sobre personaxes e feitos da historia de Israel dos períodos dos xuíces, dos reis, do exilio e dos profetas, e analizar un texto do profeta Ezequiel.

Bloque 3: Xesucristo, cumprimento da Historia da Salvación

Unidade 4: Xesús é un home e é o Fillo de Deus

OBXECTIVOS EN TERMOS DE COMPETENCIAS / INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

- Recoñecer a humanidade de Xesús e descubrir que era o Mesías prometido do pobo de Israel ao longo da súa historia. (**Iniciativa emprendedora / Intelixencia intrapersonal**)
- Interpretar os xestos e as actitudes de Xesús como trazos da súa humanidade e como signo da súa misión como salvador de todas as persoas. (**Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal**)
- Recoñecer o sentido profundo da paixón e da morte de Xesús como expresión do seu amor a toda a humanidade. (**Sociais e cívicas / Intelixencia interpersonal**)
- Descubrir a resurrección de Xesús como manifestación da súa condición de Fillo de Deus e a súa vitoria sobre a morte como expresión definitiva da súa misión como salvador de todos. (**Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal**)

CONTIDOS

Conceptos

- O inicio da misión de Xesús: retirada ao deserto e bautismo no Xordán.
- Xesús anuncia a chegada do Reino de Deus.
- Xesús fala en parábolas.
- Trazos da humanidade de Xesús.
- Xesús é home: achégase aos pobres e aos marxinados.
- O trato de Xesús cara ás mulleres.
- Xesús é o Fillo de Deus: cura os enfermos.
- Entrada de Xesús en Xerusalén e expulsión dos mercadores do templo.
- A Última Cea. Institución da Eucaristía.
- O mandamento do amor.
- A oración de Xesús no horto de Getsemaní.
- Paixón e morte de Xesús: Xesús ante o Sanedrín e ante Poncio Pilato. Flaxelación, coroación de espiñas e crucifixión.
- Morte de Xesús. Sepultura.
- A resurrección de Xesús.

- Xesús aparécese ante os seus discípulos.
- O envío universal e a ascensión de Xesús.
- O cumprimento da misión de Xesús.
- As aparicións de Xesús desde a perspectiva da fe.

Procedementos

- Análise de textos: as parábolas.
- Análise e comentario de textos: o cego de nacemento, o xordomudo e a curación dun gafo.
- Análise e comparación de textos: os Evanxeos.
- Procura de información na Biblia.
- Dramatización dun relato evanxélico.
- Realización dunha enquisa: análise de resultados e obtención de conclusións.
- Análise e comparación de textos: a resurrección de Xesús e outras resurreccións que narran os Evanxeos.
- Análise dunha pintura relixiosa desde a perspectiva de diferentes textos evanxélicos relacionados con ela.
- Procura de información do significado que deu o pintor sobre diferentes elementos que aparecen na pintura.

Valores

- Valoración da dimensión humana de Xesús.
- Valoración da divindade de Xesús.
- Preocupación e interese polos pobres, polos marxinados e polos que sofren.
- Curiosidade por coñecer as actitudes de diferentes personaxes relacionados coa paixón e coa morte de Xesús.
- Reflexión acerca da importancia da fe para aceptar a Xesús como Fillo de Deus.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Distinguir en Xesús os trazos da súa natureza divina e humana.
2. Identificar o Reino como núcleo do anuncio de Xesús e como clave para comprender os seus signos.
3. Relacionar a natureza humana e divina de Xesús cos relatos da súa paixón, morte e resurrección.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

- 1.1 Identifica e clasifica de maneira xustificada as diferenzas entre a natureza divina e humana de Xesús nos relatos evanxélicos.
- 1.2 Esfórzase por comprender as manifestacións de ambas as dúas naturezas expresadas nos relatos evanxélicos.

2.1 Extrae das parábolas a mensaxe referida ao Reino de Deus que anuncia e pon en práctica Xesús.

2.2 Esfórzase por comprender a riqueza de significados dos signos ou milagres de Xesús e relaciónaos coa súa vontade de liberar as persoas e de facer presente o Reino.

3.1 Compara as actitudes de Xesús en diversos momentos da súa paixón e sabe relacionalas coa súa natureza humana e divina.

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

- **Educación para a igualdade de oportunidades:** comprensión da repercusión da mensaxe e a forma de actuar de Xesús, que opta polos pobres, polos marxinados, polos enfermos...
- **Educación para a saúde:** adquisición dun concepto integral de saúde, tomando como exemplo a Xesús, que sanda as persoas e libéraas de todos os males e medos.
- **Educación para a paz:** rexeitamento da pena de morte e das condenas inxustas, rexeitamento reforzado despois de coñecer as circunstancias da condena de morte de Xesús.

SECUENCIA DIDÁCTICA: ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE E RECURSOS DIDÁCTICOS

Fase inicial

Contextualización

- Observar a imaxe inicial, ler a pregunta inicial e identificar o título da unidade como resposta á pregunta inicial.

Exploración de coñecementos previos

- Rutina de pensamento: **Semáforo**.
- Enlazar o Antigo Testamento co tempo de Xesús mediante o personaxe de Xoán Bautista.

Motivación inicial

- Ler, comprender e comentar colectivamente o texto inicial de motivación.

Fase de desenvolvemento

Introdución de novos contidos

- Analizar diversas parábolas de Xesús buscando a comparación que usan e a mensaxe que transmiten.
- Extraer, de diversos relatos de curacións de Xesús, a súa intención liberadora das persoas.
- Comparar os relatos da entrada de Xesús en Xerusalén dos distintos Evanxeos e resumir o papel de diversos personaxes na paixón de Xesús.
- Analizar diversos relatos de encontros con Xesús resucitado para intuír a singularidade desa vida nova.

Estruturação dos coñecementos

- Extraer trazos da actuación de Xesús e da súa morte que mostran a súa humanidade.
- Extraer trazos da actuación de Xesús e da súa resurrección que mostran que é o Fillo de Deus.
- Resumir o significado profundo de pasaxes como a Última Cea ou a Resurrección a partir dunha interpretación simbólica de varias obras de arte.

Fase de síntese

Aplicación do coñecemento / Avaliación

- Trazar un mapa mental, a partir dun modelo, como síntese da unidade.
- Relacionar a información escrita e gráfica sobre os personaxes bíblicos de Xoán Bautista, Poncio Pilato e María Magdalena co que se viu na unidade.
- Realizar os comentarios que propoñen as actividades sobre dúas obras de arte da Avaliación competencial.

Recursos

- Libro do alumno.
- Programación e orientacións didácticas.
- Material complementario.
- Procuras en Internet (libro dixital): *Milagres ou signos de Xesús e O Santo Sepulcro*.
- Cinema: *O vendedor de fume*.
- Vídeos: *Xesús entra en Xerusalén, Xesús ante Pilato e A Paixón en debuxos animados*.
- Música: *A última cea e Non nos convencerán*.

INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

Actividades para o desenvolvemento das intelixencias múltiples

- *Intrapersoal*: extracción de conclusións persoais do resultado dunha enquisa sobre a vida eterna. Expresión dos sentimentos provocados polos diversos fragmentos dunha pintura.
- *Interpersoal*: resumir en grupo a mensaxe dunhas parábolas. Interpretación en grupo dunha curación de Xesús desde o punto de vista de varios personaxes. Redacción en grupo dunha escena evanxélica tomando detalles dos catro Evanxeos. Repartición equilibrada do traballo nunha actividade sobre as palabras de Xesús desde a cruz. Preparación dunha dramatización, en grupos de tres, sobre unha pasaxe evanxélica, adaptando o guión. Procura en grupo de noticias actuais que infundan esperanza.
- *Visual e espacial*: interpretación correcta do significado simbólico de diversos elementos dunha pintura.

CULTURA DO PENSAMENTO

Rutina de pensamento. Semáforo:

- *Finalidade:* desenvolver a capacidade de discriminar sobre a veracidade ou falsidade de determinadas ideas ao redor dun feito ou dun concepto.
- *Actividade:* os alumnos, reunidos en pequenos grupos, formulan unha idea que consideren verdadeira sobre as celebracións do Domingo de Ramos; outra, dubidosa; e outra, claramente falsa; e anótanlas en senllas notas adhesivas. Deseguido, colocan as notas baixo a cor do semáforo que corresponda, de modo que as poidan ler e comentar o resto de grupos de alumnos da clase.

METODOLOXÍAS INTERACTIVAS

- *Técnica de traballo cooperativo. Folio xiratorio:* dicirlles aos alumnos que formen equipos de traballo e explicarlles que entre todos terán que resumir a mensaxe de diversas parábolas. Todos os membros do grupo estarán pendentes do que escribe cada un, axudaranse, corríxiranse..., xa que todos son responsables da tarefa do equipo.
- *Traballo cooperativo:* explicación da reacción de diversos grupos de persoas ante un signo de Xesús tomando o rol deste grupo de personaxes. Redacción en grupo dunha escena evanxélica tomando detalles dos catro Evanxeos. Localización en grupo despois de repartir o traballo de lectura e buscar as palabras pronunciadas por Xesús desde a cruz. Preparación dunha dramatización, en grupos de tres, sobre unha escena evanxélica. Procura en grupo de noticias actuais que infundan esperanza.

ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Adaptación curricular

Básica:

- Lectura e comprensión dun resumo da unidade.
- Actividades sobre unha parábola de Xesús, sobre unha curación de Xesús e sobre a súa paixón, morte e resurrección.

Ampliación:

- Análise de textos bíblicos nos que Xesús se mostra como home e como Fillo de Deus e extracción de conclusións sobre o significado de diversas expresións que Xesús emprega para si mesmo.

AVALIACIÓN

Avaliación competencial da unidade (Libro do alumno)

- Relacionar a información obtida nunhas pinturas coa procedente dun texto evanxélico e co visto na unidade. (*Comunicación lingüística*)
- Exercitar a capacidade simbólica na interpretación dunhas obras de arte. (*Aprender a aprender*)

- Distinguir as diversas formas que os artistas teñen para expresar unha mesma escena de orixe evanxélica. (*Conciencia e expresións culturais*)

Outras actividades de avaliación (Material complementario)

- Responder unha serie de preguntas sobre o anuncio do Reino que fai Xesús, as súas parábolas, a súa morte e a súa resurrección.

Bloque 3: Xesucristo, cumprimento da Historia da Salvación

Unidade 5: Os Evanxeos móstrannos a Xesús

OBXECTIVOS EN TERMOS DE COMPETENCIAS / INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

- Descubrir as características da Biblia como libro e utilizala para obter información a partir dela. (**Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal**)
- Recoñecer a existencia de diferentes Evanxeos e valorar as achegas de cada un ao coñecemento de Xesús. (**Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal**)
- Descubrir a Xesús como verdadeiro home e recoñecer nel os trazos que o identifican como o Mesías prometido do pobo de Israel. (**Iniciativa emprendedora / Intelixencia intrapersonal**)
- Apreciar as obras de arte que se inspiran na figura de Xesús e na súa traxectoria persoal neste mundo. (**Conciencia e expresións culturais / Intelixencia visual e espacial**)

CONTIDOS

Conceptos

- Distribución dos libros da Biblia: Antigo e Novo Testamento.
- Os xéneros literarios na Biblia.
- Proceso de elaboración dos Evanxeos.
- Os Evanxeos sinópticos.
- Características diferenciais de cada un dos catro Evanxeos.
- Trazos da humanidade de Xesús.
- Actitudes de Xesús coas persoas.
- Xesús visto polos seus contemporáneos.
- Xesús maniféstase como Fillo de Deus.
- Fontes non-cristiás que falan da vida e da obra de Xesús.
- A figura de Xesús na arte.

Procedementos

- Pautas para ler un texto bíblico.
- Procura de información sobre o proceso de formación dos Evanxeos.

- Análise comparativa do contido dos Evanxeos sinópticos.

Valores

- Respecto e valoración da Biblia como libro que contén a revelación de Deus na historia da humanidade.
- Interese por coñecer as relacións de interdependencia dos Evanxeos.
- Curiosidade por coñecer os trazos que identifican a persoa de Xesús.
- Interese por coñecer fontes de información non-cristiás e contrastalas coa información que aparece nos Evanxeos.
- Reflexión acerca do valor das manifestacións artísticas para coñecer e valorar a figura de Xesús.
- Curiosidade por coñecer as relacións mutuas entre os Evanxeos sinópticos.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Identificar as características da Biblia como conxunto de libros.
2. Identificar a natureza e a finalidade dos Evanxeos.
3. Coñecer e comprender o proceso de formación dos Evanxeos.
4. Valorar as manifestacións artísticas inspiradas na vida e na obra de Xesús.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

- 1.1 Recoñece e diferencia os libros que compoñen a Biblia e os estilos literarios empregados na súa redacción.
- 2.1 Recoñece, a partir da lectura dos textos evanxélicos, os trazos da persoa de Xesús e deseña o seu perfil.
- 3.1 Ordena e explica coas súas palabras os pasos do proceso de formación dos Evanxeos.
- 4.1 Relaciona cadros e esculturas con pasaxes da vida de Xesús e valora a súa importancia.

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

- **Educación do consumidor:** respecto, valoración e interese pola gran cantidade de obras de arte presentes nos museos e referidas á figura de Xesús.

SECUENCIA DIDÁCTICA: ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE E RECURSOS DIDÁCTICOS

Fase inicial

Contextualización

- Observar a imaxe inicial, ler a pregunta inicial e identificar o título da unidade como resposta á pregunta inicial.

Exploración de coñecementos previos

- Rutina de pensamento: **Titulares**.
- Exemplificar na propia vida o uso de diversos xéneros literarios e de diversas canles de comunicación.

Motivación inicial

- Ler, comprender e comentar colectivamente o texto inicial de motivación.

Fase de desenvolvemento

Introducción de novos contidos

- Aplicar unhas pautas de lectura de textos bíblicos tendo en conta o xénero literario usado.
- Relacionar os símbolos dos evanxelistas con cada un dos Evanxeos e distinguir as súas características tendo presentes as diversas fases da súa redacción.
- Comparar a información sobre Xesús achegada polos Evanxeos coa información de fontes non-cristiás.
- Comparar textos paralelos dos Evanxeos sinópticos e extraer conclusións.

Estruturação dos coñecementos

- Elaborar un perfil de Xesús con toda a información dispoñible.
- Exercitar a redacción da crónica dun mesmo feito desde diferentes puntos de vista e relacionalo coas diversas informacións que nos chegaron sobre Xesús.
- Completar o perfil elaborado sobre Xesús a partir dos textos coa visión que del nos dan os artistas cristiáns.

Fase de síntese

Aplicación do coñecemento / Avaliación

- Trazar un mapa mental, a partir dun modelo, como síntese da unidade.
- Relacionar a información escrita e gráfica sobre os evanxelistas Marcos, Mateo e Lucas co que se viu na unidade.
- Realizar as actividades escritas da Avaliación competencial.

Recursos

- Libro do alumno.
- Programación e orientacións didácticas.
- Material complementario.
- CD Muros de luz.
- Procuras en Internet: *A Biblia en Internet*.
- Cinema: *Lila e En América*.

INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

Actividades para o desenvolvemento das intelixencias múltiples

- *Intrapersoal*: elección dun xénero literario para expresar sentimentos e ideas persoais. Narración dun feito da propia historia usando diversos xéneros e canles de transmisión. Expresión de sentimentos ao contemplar unha imaxe de Xesús, poñéndose no lugar do artista e imaxinando o seu encontro con Xesús.
- *Interpersoal*: elaboración dun traballo en grupo sobre os símbolos dos evanxelistas. Redacción en grupo dunha crónica sobre os últimos días de Xesús, tomando o punto de vista de diversos personaxes.
- *Lingüística e verbal*: elaboración dun perfil de Xesús elixindo antes o formato en que se vai ofrecer.

CULTURA DO PENSAMENTO

Rutina de pensamento: Titulares

- *Finalidade*: desenvolver a capacidade de resumir nunha frase breve e concisa o contido dun feito.
- *Actividade*: despois de observar atentamente unha imaxe de dúas persoas lendo a Biblia, cada alumno/a escribirá un titular. Despois, en pequenos grupos, os alumnos comparan os seus titulares e xustifican por que o escolleron. Tras a posta en común, cada alumno/a modifica o seu titular a partir do que escoitou dos seus compañeiros.

METODOLOXÍAS INTERACTIVAS

- *Traballo cooperativo*: elaboración en grupo dun traballo sobre os símbolos dos evanxelistas, a partir dunha procura de información e dun diálogo sobre o seu significado. Redacción en grupo dunhas crónicas sobre os últimos días de Xesús, adoptando o rol de diversos personaxes.

ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Adaptación curricular

Básica:

- Lectura e comprensión dun resumo da unidade.
- Actividades sobre os xéneros literarios usados na Biblia, sobre as fases do proceso de elaboración dos Evanxeos e sobre os trazos de Xesús como home e como Fillo de Deus.

Ampliación:

- Elaboración dunha táboa para clasificar os libros da Biblia e doutra con exemplos dos xéneros literarios usados na Biblia.

AVALIACIÓN

Avaliación competencial da unidade (Libro do alumno)

- Deducir, dun fragmento do prólogo do Evanxeo de Lucas, unha serie de características do proceso de formación dos Evanxeos e definir unhas expresións. (*Comunicación lingüística*)
- Relacionar frases do prólogo de Lucas con fases de elaboración dos Evanxeos. (*Aprender a aprender*)
- Escoller trazos de Xesús que poidan favorecer un encontro persoal con el. (*Competencias sociais e cívicas*)

Outras actividades de avaliación (Material complementario)

- Analizar un texto do Antigo Testamento para deducir o seu xénero literario, resumir o proceso de redacción dos Evanxeos, extraer dun texto evanxélico trazos de Xesús como home e como Fillo de Deus e comparar tres pasaxes paralelas dos Evanxeos sinópticos.

Bloque 4: *Permanencia de Xesucristo na historia. A Igrexa*

Unidade 6: *Xesús está presente na Igrexa*

OBXECTIVOS EN TERMOS DE COMPETENCIAS / INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

- Descubrir as diferentes presenzas de Xesús na Igrexa e a esta como presenza de Xesús na historia da humanidade. (**Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal**)
- Valorar os diferentes carismas e servizos que prestan os cristiáns no seo da Igrexa actual. (**Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal**)
- Recoñecer o anuncio do Evanxeo como a misión fundamental da Igrexa no mundo de hoxe. (**Conciencia e expresión cultural / Intelixencia interpersoal**)
- Identificar personaxes que, ao longo da historia, deron testemuño coa súa vida do amor de Deus. (**Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal**)
- Identificar os sacramentos como signos visibles que expresan a fe e que a celebran. (**Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal**)
- Investigar diferentes formas de dar testemuño da fe na Igrexa actual. (**Iniciativa emprendedora / Intelixencia intrapersoal**)

CONTIDOS

Conceptos

- A Igrexa fai presente a Xesús resucitado.
- As presenzas de Xesús: a Palabra de Deus, os sacramentos e a comunidade da igrexa.
- Carismas e servizos na Igrexa.
- Os laicos e laicas, os relixiosos e relixiosas, os presbíteros, os diáconos, os bispos e o Papa.
- O encargo de Xesús á Igrexa.
- Instrumentos para a evanxelización.
- Os cristiáns son testemuñas do amor de Deus.
- «Apóstolos» da dignidade humana.
- A liturxia cristiá: signos e símbolos.
- Os sete sacramentos.
- O Pai Damián, apóstolo dos gafos.
-

Procedementos

- Elaboración dun vídeo sobre a actuación dos cristiáns na actualidade.
- Procura de información sobre as actividades dunha parroquia.
- Investigación sobre programas de desenvolvemento social que leva a cabo a Igrexa.
- Análise e procura de significado de diferentes signos e símbolos empregados na liturxia cristiá.
- Procura de información sobre enfermidades gravemente contaxiosas ou que producen unha gran mortalidade.

Valores

- Recoñecemento do papel da Igrexa no mundo actual.
- Interese por coñecer a función dos diferentes grupos no seo da Igrexa.
- Valoración do testemuño dun misioneiro que pon a súa vida ao servizo dos máis necesitados.
- Curiosidade por coñecer o testemuño de diferentes personaxes que, desde a fe, foron modelo de defensa da dignidade humana ao longo da historia.
- Recoñecemento da importancia do testemuño cristián ante os enfermos.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Comprender a presenza de Xesucristo hoxe na Igrexa.
2. Distinguir a misión de cada grupo da igrexa en función do seu carisma.
3. Xustificar o anuncio do Evanxeo como a misión fundamental da Igrexa ao longo da historia e nesta xeración.
4. Coñecer o testemuño de persoas que, ao longo da historia, fixeron presente o amor de Deus coa súa vida.
5. Valorar a liturxia como forma de vivir, expresar e celebrar a fe.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

- 1.1 Sinala e explica as distintas formas de presenza de Xesucristo na Igrexa: sacramentos, palabra de Deus, autoridade e caridade.
- 2.1 Describe e diferencia o servizo que prestan os presbíteros, os relixiosos e os laicos na vida da Igrexa.
- 3.1 Explica coas súas palabras en que consiste a evanxelización e distingue diferentes formas de levala a cabo.
- 4.1 Coñece o nome de persoas que foron testemuñas de Deus no mundo e sinala algúns trazos da súa vida e da súa obra.
- 5.1 Identifica e describe signos e símbolos propios das diferentes formas de liturxia cristiá máis habituais.

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

- **Educación moral e cívica:** toma de posición a favor dos dereitos humanos, como exemplo de tantos cristiáns e cristiás apóstolos da dignidade humana.

SECUENCIA DIDÁCTICA: ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE E RECURSOS DIDÁCTICOS

Fase inicial

Contextualización

- Observar a imaxe inicial, ler a pregunta inicial e identificar o título da unidade como resposta á pregunta inicial.

Exploración de coñecementos previos

- Rutina de pensamento: Dez veces dúas (observar e describir).
- Situar o relato dos discípulos de Emaús como un relato de encontro con Xesús resucitado.

Motivación inicial

- Ler, comprender e comentar colectivamente o texto inicial de motivación.

Fase de desenvolvemento

Introdución de novos contidos

- Analizar con detalle o relato dos discípulos de Emaús e captar que a súa intención vai moito máis alá de narrar un encontro.
- Obter información sobre a parroquia máis próxima e sobre o traballo dos laicos e laicas nela.
- Relacionar diversas accións de cristiáns en diversos ámbitos coa súa fe.

Estruturación dos coñecementos

- Extraer do relato dos discípulos de Emaús os diversos elementos onde os cristiáns atopan hoxe a Xesús: a Palabra de Deus, os sacramentos e a comunidade.
- Darse conta, con exemplos, de que a misión da Igrexa concrétase en anuncio, testemuño e celebración.

Fase de síntese

Aplicación do coñecemento / Avaliación

- Trazar un mapa mental, a partir dun modelo, como síntese da unidade.
- Relacionar a información escrita e gráfica sobre os personaxes bíblicos dos dous discípulos de Emaús, Simón Pedro e Paulo de Tarso co que se viu na unidade.
- Realizar os comentarios das actividades duns fragmentos do *Youcat* da Avaliación competencial.

Recursos

- Libro do alumno.
- Programación e orientacións didácticas.
- Material complementario.
- Procuras en Internet (libro dixital): *Emaús Internacional*, *O valor do servizo*, *Taizé* e *O Pai Chinchachoma*.
- Música: *Camiño de Emaús*.
- Cinema: *A misión*.

INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

Actividades para o desenvolvemento das intelixencias múltiples

- *Intrapersoal*: expresión mediante debuxos de diversos sentimentos. Expresión dos sentimentos que deben experimentar os enfermos ao ser tratados por cristiáns voluntarios.
- *Interpersoal*: elaboración en grupo dun vídeo sobre a actuación dos cristiáns. Entrevista a un responsable dunha parroquia sobre o traballo dos laicos e laicas. Reflexión en grupo sobre un programa de Cáritas e as formas de colaboración co programa.
- *Lingüística e verbal*: elaboración dunha ficha con información sobre un cristián preocupado pola dignidade humana.
- *Visual e espacial*: dedución do significado de diversos xestos da eucaristía a partir dunhas imaxes.

CULTURA DO PENSAMENTO

Rutina de pensamento: *Dez veces dúas*

- *Finalidade*: desenvolver a capacidade de profundar no coñecemento dun feito ou dun concepto a partir da propia percepción e da dos demais.
- *Actividade*: despois de observar atentamente unha imaxe do santuario de San Pío, en Apulia (Italia), cada alumno/a elabora unha lista con dez palabras ou frases que lle suxira a fotografía. Despois, en pequenos grupos, os alumnos poñerán en común as listas que elaborou cada un. Tras a posta en común, cada alumno/a volve observar a imaxe e engade na súa lista dez palabras ou frases máis a partir do que extraeu dos seus compañeiros.

METODOLOXÍAS INTERACTIVAS

- *Traballo cooperativo:* preparación e elaboración en grupo dun vídeo sobre a actuación dos cristiáns. Preparación en grupo dunha entrevista a un responsable dunha parroquia sobre o traballo dos laicos e laicas. Diálogo colectivo sobre un programa de Cáritas e as formas de colaborar con el.

ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Adaptación curricular

Básica:

- Lectura e comprensión dun resumo da unidade.
- Actividades sobre a presenza de Xesús na Igrexa, sobre a misión de cada grupo de cristiáns e cristiás e sobre a misión fundamental da Igrexa.

Ampliación:

- Procura en diversos textos eclesiásticos para extraer conclusións sobre o significado da nova evanxelización.

AVALIACIÓN

Avaliación competencial da unidade (Libro do alumno)

- Extraer dun texto eclesiástico as formas de presenza de Cristo na Igrexa, relacionalas co visto na unidade e comprobar o aprendido mediante a corrección dunhas frases incorrectas. (*Comunicación lingüística*)
- Clasificar accións da Igrexa segundo a súa finalidade e actualizar esas accións con exemplos. (*Competencias sociais e cívicas*)

Outras actividades de avaliación (Material complementario)

- Analizar uns textos sobre as primeiras comunidades cristiás para extraer os seus trazos principais e a súa misión fundamental e relacionar unha serie de santos co que fixeron a favor da dignidade humana.

Bloque 4: *Permanencia de Xesucristo na historia. A Igrexa*

Unidade 7: *O espírito impulsa os cristiáns*

OBXECTIVOS EN TERMOS DE COMPETENCIAS / INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

- Recoñecer o Espírito Santo como expresión do amor de Deus e forza que impulsa a Igrexa a levar a cabo a súa misión. (**Aprender a aprender / Intelixencia intrapersonal**)
- Identificar os sacramentos como signos visibles da presenza do Espírito Santo nos cristiáns. (**Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal**)
- Diferenciar os sacramentos segundo a súa función na vida da Igrexa. (**Sociais e cívicas / Intelixencia interpersonal**)
- Descubrir os elementos, signos, palabras e xestos que se empregan para celebrar cada un dos sete sacramentos. (**Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal**) (**Conciencia e expresión cultural / Intelixencia corporal-cinestésica**)

CONTIDOS

Conceptos

- O Espírito Santo, expresión do amor de Deus.
- Os sete dós do Espírito Santo.
- A Igrexa nace do Espírito Santo.
- Os froitos do Espírito Santo nos cristiáns e cristiás.
- Os sete sacramentos.
- Sacramentos de iniciación: bautismo, confirmación e eucaristía.
- Sacramentos de curación: reconciliación e unción dos enfermos.
- Sacramentos de servizo: orde sacerdotal e matrimonio.
- Os sacramentos foron instituídos por Xesús.
- Os signos da acción do Espírito Santo nos sacramentos.
- Ritos ou xestos que se realizan nos sacramentos.
- Testemuño dun cristián nunha favela brasileira.

Procedementos

- Análise de textos bíblicos sobre o Espírito Santo.

- Análise da liturxia dos sacramentos.
- Reflexión acerca dos comportamentos solidarios das persoas ante as dificultades e os sufrimentos dos demais.

Valores

- Valoración da acción do Espírito Santo na vida da Igrexa.
- Interese por coñecer os signos, símbolos e xestos que se empregan na celebración litúrxica dos sacramentos.
- Valoración do testemuño de persoas que poñen a súa vida ao servizo dos demais.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Recoñecer que a acción do Espírito Santo dálle vida á Igrexa.
2. Relacionar os sacramentos coa efusión do Espírito Santo sobre os cristiáns.
3. Identificar os elementos distintivos de cada un dos sete sacramentos.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

- 1.1 Describe as actitudes dos cristiáns e cristiás como froito da acción do Espírito Santo sobre a Igrexa.
- 2.1 Coñece e respecta que os sacramentos son acción do Espírito Santo para construír a Igrexa.
- 2.2 Asocia a acción do Espírito Santo nos sacramentos coas distintas etapas e momentos da vida.
- 2.3 Toma conciencia e aprecia a acción do Espírito Santo para o crecemento da persoa.
- 3.1. Clasifica os sacramentos segundo a súa función.
- 3.2. Identifica os signos, símbolos, xestos e palabras que acompañan a celebración de cada sacramento.

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

- **Educación para a paz:** valoración das mostras de solidariedade no noso mundo.

SECUENCIA DIDÁCTICA: ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE E RECURSOS DIDÁCTICOS

Fase inicial

Contextualización

- Observar a imaxe inicial, ler a pregunta inicial e identificar o título da unidade como resposta á pregunta inicial.

Exploración de coñecementos previos

- Rutina de pensamento: Inicio-Medio-Final.
- Enumerar ritos habituais na vida cotiá.

Motivación inicial

- Ler, comprender e comentar colectivamente o texto inicial de motivación.

Fase de desenvolvemento

Introdución de novos contidos

- Relacionar os dons do Espírito Santo cunha serie de textos do Novo Testamento e coa actuación dos cristiáns na actualidade.
- Comparar algúns aspectos da celebración dos distintos sacramentos para poder explicarllos a outra persoa.
- Explicar o significado dos elementos naturais que aparecen no relato de Pentecoste e dos que se usan como signos nos sacramentos.

Estruturación dos coñecementos

- Relacionar os sacramentos con textos evanxélicos que mostran a súa institución por Xesús.
- Explicar a relación entre o Espírito Santo e os sacramentos que celebra a comunidade.

Fase de síntese

Aplicación do coñecemento / Avaliación

- Trazar un mapa mental, a partir dun modelo, como síntese da unidade.
- Realizar as actividades escritas da Avaliación competencial.

Recursos

- Libro do alumno.
- Programación e orientacións didácticas.
- Material complementario.
- Procuras en Internet (libro dixital): sobre o bautismo por inmersión.
- Cinema: *Billy Elliot* e *Chovendo pedras*.
- Música: *Unha soa convicción*.

INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

Actividades para o desenvolvemento das intelixencias múltiples

- *Intrapersoal*: expresión das mellores calidades propias, a partir do que se viu nunha película. Enumeración de dificultades persoais que pasaron, a partir do que se viu noutra película. Expresión das impresións sentidas a partir da lectura dun testemuño de solidariedade.
- *Interpersoal*: preparación dunha explicación a un amigo dun tema que esixe resumir e ordenar a información. Comentario en grupo dun testemuño de solidariedade.

CULTURA DO PENSAMENTO

Rutina de pensamento: *Inicio-Medio-Final*

- *Finalidade:* desenvolver a capacidade de reflexionar sobre como sería unha situación se se producise ao comezo dunha historia, á metade ou ao final.
- *Actividade:* despois de observar atentamente unha imaxe dun surfista que mostra os valores de coraxe e liberdade, cada alumno/a imaxina unha historia na que esta imaxe se produce ao principio, á metade e ao final. Despois, cada un/a enumera elementos relacionados coa fortaleza, co ímpeto, coa delicadeza ou coa felicidade que apareceron nas historias relatadas. Finalmente, relaciona esas calidades coa vida dos cristiáns.

METODOLOXÍAS INTERACTIVAS

- *Traballo cooperativo:* comentario en grupo dun testemuño de solidariedade entre os habitantes dunha favela brasileira, expresando os propios sentimentos ante casos coma este.

ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Adaptación curricular

Básica:

- Lectura e comprensión dun resumo da unidade.
- Actividades sobre os dons do Espírito Santo e sobre os sacramentos e a súa clasificación.

Ampliación:

- Análise dun texto do Novo Testamento sobre os froitos do Espírito Santo e aplicación deses froitos á actualidade mediante exemplos.

AVALIACIÓN

Avaliación competencial da unidade (Libro do alumno)

- Redactar un resumo dun tema a partir dunhas palabras e partir dunha imaxe para redactar uns textos sobre os sacramentos. (*Comunicación lingüística*)
- Relacionar cada un dos sacramentos cun momento ou cunha circunstancia da vida das persoas. (*Competencias sociais e cívicas*)
- Reelaborar todo o que se viu sobre os sacramentos para saber establecer conexións entre eles. (*Aprender a aprender*)

Outras actividades de avaliación (Material complementario)

- Interpretar correctamente unha profecía de Isaías, enumerar actitudes cristiás que mostran os froitos do Espírito Santo, clasificar os sacramentos e relacionalos cunha serie de citas bíblicas.

Monográficos

Exploradores da vida: *En diálogo con outras relixións*

OBXECTIVOS EN TERMOS DE COMPETENCIAS / INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

- Descubrir a riqueza do patrimonio espiritual, cultural e relixioso da humanidade. (**Conciencia e expresión cultural / Intelixencia intrapersoal**)
- Recoñecer a mesma procura e as similitudes das respostas nas diversas relixións. (**Conciencia e expresión cultural / Intelixencia intrapersoal**)
- Valorar a achega de cada relixión á paz e á felicidade das persoas. (**Sociais e cívicas / Intelixencia intrapersoal**)
- Coñecer os trazos principais das diversas relixións por medio das súas propias fontes e sen prexuízos culturais. (**Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal**)

CONTIDOS

Conceptos

- O hinduísmo: o *dharma* ou lei universal da natureza; Brahma e as divindades hindús; a sílaba «om» e as técnicas de coñecemento interior; a paz espiritual como raíz da non-violencia; o código ético hindú: *yamas* e *niyamas*; as *Vedas* e outros libros sacros.
- Identificación de similitudes entre diversos conceptos do hinduísmo (*dharma*, *atman*, *om*, paz espiritual, *niyamas*...) e a mensaxe bíblica, especialmente o propio de Xesús.
- O budismo: Buda e o seu camiño cara ao nirvana; as Catro Nobres Verdades e as Tres Xoias; o Camiño do Oito Pasos; a *karuna* ou compaixón budista; as festas do calendario budista nas tres grandes tradicións; os textos do *Tripitaka*.
- Identificación de similitudes entre diversos conceptos do budismo (a compaixón, as Tres Xoias, a meditación, os mantras...) e algúns aspectos da mensaxe de Xesús e da tradición cristiá.
- O xudaísmo: Moisés e o monoteísmo; os nomes de Deus nos escritos sacros xudeus; o decálogo e as normas das *Mitzvot*; o calendario xudeu e as festas de iniciación; a Biblia hebrea e as súas partes; o Templo de Xerusalén.
- Identificación de similitudes entre diversos conceptos do xudaísmo (os Dez Mandamentos, a esperanza, algunhas festividades, a *Tanak*...) e a súa relectura cristiá a partir da mensaxe de Xesús.
- O islam: Mahoma, o monoteísmo e a submisión a Alá; os atributos de Alá; o xaxún do Ramadán; a unidade da alma; o cinco alicerces do islam; o Corán.
- Identificación de similitudes entre diversos conceptos do islam (o anuncio do anxo Gabriel, os nomes de Deus, o xaxún, a peregrinación) e algúns aspectos da mensaxe de Xesús e da tradición cristiá.

Procedementos

- Establecemento de comparacións entre a lei do *dharma* e a parábola evanxélica dos talentos.
- Elaboración dun mural sobre as tres principais deidades do hinduísmo.
- Procura de información escrita e gráfica sobre unha festa hinduísta e o uso das cores.
- Procura de citas evanxélicas cunha mensaxe que estea preto dalgunhas das *yamas* ou das *niyamas* do hinduísmo.
- A partir dunha imaxe do río Ganxes, investigación sobre o papel da auga en diversas tradicións relixiosas.
- Elaboración dunha táboa sobre as tres principais tradicións budistas.
- Reflexión sobre as formas de eliminar as causas do sufrimento.
- Aplicación do Camiño dos Oito Pasos a unha situación concreta.
- Elaboración dunha presentación multimedia sobre as festas budistas.
- Procura de información sobre os mantras.
- Establecemento de relacións entre os monumentos funerarios budistas co seu sentido espiritual.
- Elaboración dunha biografía de Moisés pescudando por que é importante para diversas relixións.
- Confección de cartóns cos nomes de Deus no xudaísmo para xogar a asociarlos.
- Elaboración dunha infografía sobre os Dez Mandamentos.
- Elaboración dun mural-calendario sobre as festas do calendario anual xudeu.
- Investigación sobre as diversas partes da Biblia xudía.
- Investigación sobre a importancia do Muro das Lamentacións.
- Establecemento de relacións entre a biografía de Mahoma e algúns aspectos do islam referidos ao xudaísmo e ao cristianismo.
- Investigación sobre os «99 nomes de Deus».
- Elaboración dun mural sobre algunhas festas musulmás.
- Preparación dunha presentación multimedia sobre os cinco alicerces do islam.
- Procura de información sobre a estrutura do Corán.
- Investigación do sentido que teñen algúns elementos usados durante a peregrinación á Meca.

Valores

- Interese por coñecer todas as tradicións relixiosas.
- Recoñecemento das similitudes entre as relixións, sobre todo en canto ás preguntas ou inquietudes ás que queren responder e en canto á intención de contribuír á felicidade humana e á paz universal.
- Valoración das diversas relixións a partir das súas propias fontes e do seu núcleo profundo de crenzas.

- Interese por buscar similitudes das diversas relixións coa mensaxe de Xesús e por xustificar adecuadamente as diferenzas.
- Valoración do respecto á liberdade relixiosa en todas as nacións do mundo.
- Reflexión sobre as consecuencias da diversidade cultural presentes na nosa sociedade.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Recoñecer de cada unha das grandes relixións algúns dos seus trazos principais como propios.
2. Identificar as grandes preguntas ás que responden, con matices distintos, as diversas relixións.
3. Distinguir as achegas que cada relixión fai á felicidade das persoas e á paz universal.
4. Diferenciar as crenzas e prácticas orixinais de cada relixión da distorsión da información que ás veces nos chega sobre os mesmos temas.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

- 1.1 Identifica como propios de cada relixión trazos como o nome das divindades, o fundador, os libros sacros e as principais crenzas.
- 1.2 Ten unha idea xeral das prácticas rituais e do código ético de cada unha das relixións e sabe enlazar estes trazos coas crenzas correspondentes.
- 2.1 Deduce, a partir das respostas de cada relixión en forma de crenzas, que preguntas formularon os fundadores destas relixións.
- 2.2 Descubre as similitudes e as diferenzas entre as grandes preguntas ás que dan resposta as diversas relixións.
- 3.1 Identifica e valora o tesouro propio de cada relixión en orde a unha maior felicidade das persoas.
- 3.2 Recoñece as achegas de cada relixión á paz entre os pobos, máis aló de circunstancias históricas que as enfrontaron nalgunhas épocas.
- 4.1 Asimila con espírito crítico as informacións que lle chegan sobre as diversas relixións e distingue que forma parte do núcleo central de cada tradición relixiosa e que non.

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

- **Educación para a paz:** toma de conciencia de que en ningún caso é lícito usar as relixións como escusa para enfrontar as persoas e os pobos, pois todas anhelan a paz.
- **Educación moral e cívica:** respecto polas diversas tradicións culturais que conviven na nosa sociedade.
- **Educación para a igualdade de oportunidades:** afirmación dun espírito crítico que rexeite o uso das diferenzas relixiosas para fomentar discriminacións entre as persoas.

Educación do consumidor: respecto pola diversidade cultural ligada ás tradicións relixiosas e cun profundo sentido espiritual, en canto a alimentación, calendarios, celebracións.

Relixión Católica 2° ESO

PROGRAMACIÓN DE AULA

Unidade 1. A relixión e a experiencia relixiosa

Unidade 2. Deus, ao encontro do ser humano

Unidade 3. Xesucristo

Unidade 4. A fe das primeiras comunidades cristiás

Unidade 5. A Igrexa de Cristo

Unidade 6. A celebración cristiá

Unidade 7. A actitude cristiá ante Deus

Unidade 8. O compromiso dos cristiáns

Unidade 9. Unha nova civilización

Unidade 1. A relixión e a experiencia relixiosa

1.1 Obxectivos

- Identificar a relixión como resposta ás grandes preguntas que se formula o ser humano.
- Descubrir como o ser humano busca a Deus nas distintas relixións.
- Coñecer os elementos da experiencia relixiosa que posibilitan a relación entre Deus e o ser humano.

1.2 Contidos

Conceptos

- As grandes preguntas que se formula o ser humano sobre o sentido da vida.
- A relixión como resposta ás grandes preguntas do ser humano.
- Os elementos da experiencia relixiosa.
- O ser humano ante Deus, a actitude relixiosa.
- Crenzas, libros sagrados, festas, templos, cultos e normas de vida das diferentes relixións.

Procedementos

- Lectura e comprensión de textos narrativos relacionados cos contidos.
- Análise e reflexión sobre as grandes preguntas do ser humano.
- Análise das características máis importantes da comunidade cristiá dos relatos en contraste coa realidade revelada.
- Resumo de distintos ritos de iniciación doutras relixións que practican os integrantes da primeira comunidade cristiá.
- Interpretación dos elementos da experiencia relixiosa.
- Análise da experiencia relixiosa dalgúns cristiáns.
- Identificación dos elementos comúns das relixións.
- Consulta do vocabulario referido aos relatos da primeira comunidade cristiá.

Actitudes

- Exercicio de diálogo aberto sobre as grandes preguntas do ser humano. (Educación para a paz; Educación moral e cívica)
- Aprecio polos valores humanos expresados nos ritos, nos signos e nos testemuños relixiosos. (Educación moral e cívica)
- Respeto e comprensión ante outras crenzas e prácticas relixiosas. (Educación para a paz; Educación moral e cívica)

1.3 Actividades

1.3.1 Actividades da unidade

- Dialogar sobre as respostas que se dan ás grandes interrogantes sobre o sentido da vida.
- Elaborar un mural onde se recolla o escenario das primeiras comunidades cristiás.
- Describir as características máis importantes das persoas que formaban a pequena comunidade cristiá.
- Explicar o significado dalgunhas afirmacións que atopamos nos relatos da busca de Deus.
- Investigar sobre as festas relixiosas que celebramos durante o ano (Nadal, Semana Santa). Explicar o seu significado.
- Clasificar os elementos das relixións segundo sexan: crenzas, festas, culto, libros sagrados...

1.3.2 Actividades de apoio á acción educativa

Actividades de reforzo

- Completar unhas frases para atopar a resposta ao gran desexo do home.
- Relacionar distintas frases sobre a experiencia relixiosa.

Actividades de ampliación

- Explicar a diferenza fundamental entre a forma de entender o mundo e a actuación de distintos personaxes (curandeiro, meigo e sacerdote), e plasmalo nun esquema.

1.4 Avaliación

Criterios de avaliación

- Detectar os principais elementos que constitúen o fenómeno relixioso e a súa expresión concreta no cristianismo.
- Describir o sentido da vida que ofrece a experiencia relixiosa nas grandes relixións.
- Recoñecer actitudes relixiosas.

Actividades de avaliación

- Clasificar frases referidas aos elementos máis importantes do fenómeno relixioso.
- Completar a definición da experiencia relixiosa.
- Escribir dúas características da experiencia de Deus.
- Indicar os trazos fundamentais na actitude relixiosa.

1.5 Outras propostas

-
- Representación teatral da Mitoloxía. Elixir un relato e partir dun guión.
-

Unidade 2. Deus ao encontro do ser humano

1.1 Obxectivos

- Comprender e razoar a postura, de aceptación ou de rexeitamento, do ser humano ao proxecto de Deus.

- Descubrir a resposta que Deus lle deu ao pecado do home e da muller.
- Coñecer as etapas máis importantes da revelación de Deus ao pobo de Israel.

1.2 Contidos

Conceptos

- A plenitude da experiencia relixiosa: o encontro do home con Deus.
- O cristianismo e a revelación de Deus.
- O mal e o pecado. A ruptura do home con Deus.
- O valor das mediacións.

Procedementos

- Lectura e comprensión de textos narrativos que nos acercan aos contidos.
- Análise das respostas de fe e de increnza, que a persoa lle dá ao plan de Deus.
- Comprensión da resposta que Deus lle deu ao ser humano.
- Recoñecemento da importancia dos manuscritos de Qumram.

Actitudes

- Fomentar o perdón. (Educación para a paz)
- Valores da revelación de Deus presentes no plan de salvación. (Educación moral e cívica)
- Actitude de estima polos textos bíblicos e a súa lectura frecuente. (Educación moral e cívica)

1.3 Actividades

Actividades da unidade

- Explicar experiencias sobre a bondade das persoas, a beleza da creación...
- Buscar distintos significados da palabra fe.
- Analizar e comprender relatos.
- Concretar os catro momentos máis importantes en que Deus se revela ao seu pobo.
- Realizar actividades onde se sinalen: a actuación de Deus, as dificultades do grupo de xudeus e como as afrontan.
- Elaborar un mural onde se plasma de forma gráfica a historia de Noé.
- Explicar a importancia da oración nos relatos da unidade.
- Situar, no debuxo dun mapa de Palestina, o lugar onde se atoparon os manuscritos de Qumram.
- Coñecer a importancia dos documentos de Qumram.

1.3.2 Actividades de apoio á acción educativa

Actividades de reforzo

- Completar un recadro sobre a promesa de salvación.

- Ordenar as frases para descubrir as respostas do ser humano ante o proxecto de Deus.
- Completar un esquema sobre os distintos períodos da historia de Israel.

Actividades de ampliación

- Realizar un traballo por grupos sobre distintos personaxes da historia da salvación.

1.4 Avaliación

Criterios de avaliación

- Razoar a responsabilidade persoal que comporta o pecado como dano contra si mesmo, contra os demais e como separación de Deus.
- Saber utilizar a mensaxe dalgúns textos e acontecementos bíblicos para comprobar as manifestacións de Deus, e razoar que Xesucristo é verdadeiro Deus e verdadeiro home.

Actividades de avaliación

- Completar varias actividades sobre a fe e o pecado orixinal.
- Ordenar as etapas da revelación e relacionar distintos personaxes segundo actuasen nas distintas etapas da revelación.

1.5 Outras propostas

- Realizar técnicas medievais a partir do verso, para traballar diferentes contidos da unidade.

Unidade 3. Xesucristo

1.1 Obxectivos

- Descubrir a importancia de Xesucristo na historia da cultura occidental.
- Profundar na identidade de Xesucristo, verdadeiro Deus e verdadeiro home, a través da súa vida e da súa mensaxe.

1.2 Contidos

Conceptos

- Xesucristo, verdadeiro Deus e verdadeiro home.
- Xesucristo como mediador noso.
- Xesucristo revélalle ao home a súa orixe, a súa condición e o seu destino como fillo de Deus.

Procedementos

- Análise do significado do nome *Xesucristo*.
- Valoración da importancia de Xesús, o Fillo de Deus, para a humanidade.

- Coñecemento dos acontecementos fundamentais da vida de Xesús.
- Explicación do sentido e o significado do Reino de Deus.
- Exposición de diferentes encontros de Xesús con determinadas persoas e as consecuencias que tiveron para elas.
- Presentación da cidade de Ierico en tempos de Xesús.
- Aprendizaxe do vocabulario referido ao tema.

Actitudes

- Coñecemento e admiración pola figura de Xesús. (Educación moral e cívica)
- Valoración do testemuño e o estilo de vida de Xesús como opción de vida. (Educación moral e cívica)
- Actitude de respecto ante crenzas diferentes. (Educación moral e cívica)

1.3 Actividades

Actividades da unidade

- Analizar e comprender os relatos da unidade.
- Explicar de que nos salva Xesús.
- Anotar as características do Reino de Deus que se explican nalgúns parábolas do evanxeo.
- Responder unha serie de preguntas sobre uns relatos referidos á primeira comunidade cristiá.
- Analizar algún milagre que realizou Xesús, mediante unha serie de preguntas.
- Ler distintos textos onde se analiza o seguimento de Xesús.
- Reflexionar sobre os cambios de vida de distintos personaxes que se atoparon con Xesús.
- Traballar por grupos a curación do cego Bartimeo.

1.3.2 Actividades de apoio á acción educativa

Actividades de reforzo

- Relacionar distintos fragmentos para completar oracións sobre como Xesús levaba a cabo a súa mensaxe.
- Buscar a opción correcta completando unhas frases sobre a vida e a mensaxe de Xesús.

Actividades de ampliación

- Ler unha canción; por grupos, comentalala e completar un cuestionario.

1.4 Avaliación

Criterios de avaliación

- Explicar o sentido da fe cristiá como identificación con Xesucristo e a súa realización plena na vida eterna.
- Saber utilizar a mensaxe dalgúns textos e acontecementos bíblicos para comprobar as manifestacións de Deus, e razoar que Xesucristo é verdadeiro Deus e verdadeiro home.

- Explicar as razóns polas que o cristián ama e celebra o amor de Deus como raíz da súa filiación.

Actividades de avaliación

- Indicar se unhas frases referidas á humanidade e á divindade de Xesús son verdadeiras ou falsas.
- Completar as frases sobre o Reino de Deus.
- Clasificar distintas frases, segundo corresponda (milagres ou parábolas)
- Responder unhas cuestións sobre a importancia da figura de Xesús para o cristián.

1.5 Outras propostas

- Realizar un trivial dos discípulos de Xesús a partir de distintos relatos do evanxeo.

Unidade 4. A fe das primeiras comunidades cristiás

1.1 Obxectivos

- Descubrir as características fundamentais das primeiras comunidades cristiás.
- Reflexionar sobre a presenza de María na vida de Xesús e da Igrexa.

1.2 Contidos

Conceptos

- A confesión de fe na encarnación, morte e resurrección de Xesús nas primeiras comunidades cristiás.
- A presenza de María no Misterio de Cristo.

Procedementos

- Lectura do texto e diálogo sobre o inicio da primeira comunidade cristiá.
- Recoñecemento da importancia da resurrección de Xesús na fe e na formación da primeira comunidade cristiá.
- Reflexión sobre a importancia do envío do Espírito Santo aos seguidores de Xesús.
- Realización dun esquema sobre a misión dos primeiros cristiáns a partir dos relatos da unidade.
- Recoñecemento de María como modelo de fe para os cristiáns.

Actitudes

- A fraternidade. (Educación moral e cívica)
- Valoración de María como muller de profunda fe. (Educación moral e cívica)
- Admiración e respecto pola figura de María. (Educación moral e cívica)
- Educación na solidariedade. (Educación para a paz)

1.3 Actividades

Actividades da unidade

- Buscar e analizar citas do evanxeo que fan referencia á resurrección de Xesús.
- Explicar a misión de Xesús confiada aos apóstolos e como se segue realizando na actualidade a partir dunhas citas evanxélicas.
- Responder unha serie de preguntas que fan referencia aos relatos dos primeiros seguidores de Xesús.
- Buscar en Internet imaxes de Nazaré na época de Xesús.
- Ler e comentar citas do evanxeo sobre María, a nai de Xesús.
- Profundar no coñecemento da Virxe María a partir de distintas citas.
- Ampliar os coñecementos sobre a cidade de Nazaré e coñecer algunhas referencias sobre María encontradas nunhas escavacións.

1.3.2 Actividades de apoio á acción educativa

Actividades de reforzo

- Descodificar unha mensaxe para descubrir o cambio dos apóstolos despois da morte de Xesús.
- Relacionar textos evanxélicos sobre María cunhas frases propostas.

Actividades de ampliación

- Buscar nos periódicos noticias actuais da situación do país onde se encontra Nazaré. Reproducilas e responder un cuestionario.

1.4 Avaliación

Criterios de avaliación

- Saber utilizar a mensaxe dalgúns textos e acontecementos bíblicos para comprobar as manifestacións de Deus, e razoar que Xesucristo é verdadeiro Deus e verdadeiro home.
- Saber interpretar a morte e a resurrección de Xesucristo como fonte de amor, perdón, esperanza e novo nacemento para os fillos de Deus.

Actividades de avaliación

- Completar unhas frases sobre Xesucristo como verdadeiro Deus e verdadeiro home.
- Sinalar se unhas frases sobre o Espírito Santo son correctas e escribir de forma correcta as que son falsas.
- Completar unha mensaxe sobre o núcleo central da mensaxe evanxélica.

1.5 Outras propostas

- Realizar un artigo periodístico onde figure unha suposta entrevista á Virxe María.

Unidade 5. A Igrexa de Cristo

1.1 Obxectivos

- Descubrir a Igrexa como signo de Deus no mundo.

- Coñecer o significado da chamada á santidad que Deus fai a todos os cristiáns.

1.2 Contidos

Conceptos

- A presenza viva de Deus na Igrexa, sacramento universal de Salvación.
- A Igrexa continúa a obra de Xesucristo, animada polo Espírito Santo.
- A fe e o seguimento.
- A santidad como meta de todo cristián.

Procedementos

- Diálogo cos alumnos sobre a imaxe que teñen da Igrexa.
- Exposición de distintas noticias sobre a Igrexa.
- Comparación do testemuño de Xesús co testemuño da Igrexa.
- Análise do que significa ser seguidores de Xesús.
- Explicación da relación que se dá entre felicidade e santidad.
- Ler o arquivo e descubrir a importancia da cidade de Éfeso.

Actitudes

- Desexo de comprender a misión da Igrexa. (Educación moral e cívica)
- Admiración dalgúns modelos de santidad. (Educación moral e cívica)
- Respetto por todas as persoas. (Educación moral e cívica; Educación para a paz)

1.3 Actividades

Actividades da unidade

- Ler oracións sobre o seguimento de Xesús e explicar o seu significado.
- Responder preguntas sobre os signos visibles da Igrexa, os sacramentos.
- Ler textos do Novo Testamento e contestar unha serie de preguntas.
- Explicar os motivos máis importantes que levan a cambiar de vida a distintos personaxes presentados nos relatos.
- Resumir a boa noticia que lles anuncia San Paulo aos habitantes de Éfeso.
- Realizar un traballo de grupo e reflexionar sobre o que significa ser feliz.
- Ler e analizar distintos pensamentos sobre a santidad.
- Profundar e reflexionar sobre a vida dun santo/a.
- Debuxar o mapa de Asia Menor para situar nel o que se viu no apartado.

1.3.2 Actividades de apoio á acción educativa

Actividades de reforzo

- Sinalar as frases propostas sobre os sacramentos que son falsas e escribilas correctamente.
- Unir con frechas as respostas correctas sobre a santidad.
- Indicar seis características dos sacramentos.

Actividades de ampliación

- Profundar en grupo sobre un dos sacramentos da Igrexa que lles foron asignados.

1.4 Avaliación

Criterios de avaliación

- Explicar o sentido da fe cristiá como identificación con Xesucristo e a súa realización plena na vida eterna.
- Especificar signos concretos da presenza e a acción de Deus na vida da Igrexa.

Actividades de avaliación

- Completar o texto indicando o nome do sacramento ao que se refire.
- Completar unhas frases sobre o seguimento de Xesús.
- Sinalar as frases que son verdadeiras ou falsas sobre a vocación cristiá.
- Relacionar os nomes dos distintos santos presentados na unidade coa súa misión.

1.5 Outras propostas

- Realizar un periódico onde plasmen os acontecementos que sucederon contra o ano 49 en Éfeso a partir duns relatos e unhas citas evanxélicas.

Unidade 6. A celebración cristiá

1.1 Obxectivos

- Coñecer como celebran os cristiáns o encontro con Deus.
- Descubrir o significado dos sacramentos do Bautismo, a Eucaristía, o Perdón ou Reconciliación e Unción dos Enfermos.
- Achegarnos á experiencia fraterna e sacramental dos primeiros cristiáns.

1.2 Contidos

Conceptos

- Manifestacións da graza de Deus: orixe, finalidade e sentido dos sacramentos do Bautismo, a Reconciliación, a Eucaristía e a Unción dos Enfermos.
- Relacións entre estes sacramentos e a vida humana.
- A liturxia como expresión da relación de Deus cos homes e dos homes con El.

- Orixe e actualidade da liturxia.
- O valor da oración.

Procedementos

- Diálogo para tratar de ver as semellanzas e as diferenzas entre as festas cristiás e outras festas.
- Coñecemento da liturxia das horas.
- Elaboración dun gráfico dos distintos tempos do ano litúrxico.
- Recoñecemento do sentido e o significado dos distintos sacramentos que se traballan na unidade.
- Descubrimento da vida sacramental dos primeiros cristiáns.

Actitudes

- Respectar o testemuño dos cristiáns. (Educación moral e cívica)
- Valorar a vida sacramental. (Educación moral e cívica)
- A fraternidade. (Educación moral e cívica)
- A verdade. (Educación moral e cívica)

1.3 Actividades

Actividades da unidade

- Anotar as festas da súa vila e explicar o motivo da celebración.
- Completar unhas frases e subliñar a opción correcta sobre a liturxia.
- Realizar un calendario litúrxico.
- Ler distintos textos do Ritual do Bautismo e contestar unhas cuestións a partir dos textos.
- Ler e comentar distintos testemuños sobre a misa dominical.
- Realizar un debate sobre o perdón, sinalando cal debe ser a posición do cristián.
- Responder distintas preguntas sobre os relatos da unidade.

1.3.2 Actividades de apoio á acción educativa

Actividades de reforzo

- Unir cada tempo litúrxico que se indica co que a igrexa celebra.
- Completar frases sobre o domingo, o día do Señor.
- Distinguir entre o ministro ordinario do Sacramento do Bautismo e cal pode ser en caso de necesidade.
- Clasificar os diferentes Sacramentos segundo sexan de iniciación, de curación ou de servizo á comunidade.

Actividades de ampliación

- Buscar distintos textos do Novo Testamento e especificar o sacramento co que se relacionan.
- Ler os retrosos de diferentes cancións e indicar o tempo litúrxico no que se cantan.

1.4 Avaliación

Criterios de avaliación

- Saber establecer relacións entre a vida humana e os sacramentos do Bautismo, a Reconciliación, a Eucaristía e a Unción de Enfermos.
- Sinalar na liturxia a relación de Deus cos seus fillos e a resposta destes.

Actividades de avaliación

- Completar un esquema sobre as finalidades da liturxia.
- Colocar palabras relativas aos momentos máis importantes do oficio divino da Igrexa.
- Indicar se unhas frases sobre os sacramentos son verdadeiras ou falsas.
- Clasificar os sete sacramentos segundo un esquema dado.

1.5 Outras propostas

- Realizar un diario persoal dun cristián do século I.
-

Unidade 7. A actitude cristiá ante Deus

1.1 Obxectivos

- Coñecer como se expresa o amor a Deus nos tres primeiros mandamentos da Lei cristiá e no testemuño dalgúns cristiáns.
- Profundar no significado do oitavo mandamento da Lei de Deus e as súas consecuencias tanto na vida persoal coma nos medios de comunicación social.
-

1.2 Contidos

Conceptos

- Sentido e significado de moral cristiá.
- A moral das relacións do home con Deus: os tres primeiros mandamentos.
- Testemuño de persoas que seguen a Lei de Deus.
- O oitavo mandamento e a súa aplicación á vida persoal e aos medios de comunicación social.

Procedementos

- Explicar unhas frases que se refiren ao concepto de moral para descubrir o sentido que se traballará na unidade.

- Distinguir entre os Mandamentos da Lei de Deus que se refiren á nosa relación con Deus e os que se refiren á nosa relación coas outras persoas.
- Analizar textos do Novo Testamento sobre o amor de Deus.
- Poñer por escrito frases ou expresións que reflectan a vivencia de cada un dos tres primeiros mandamentos.
- Debate sobre a decisión de vivir na verdade ou na mentira.
- Elaboración dun mural onde se insista nas esixencias do oitavo mandamento e as actitudes contrarias ao mesmo.
- Lectura do arquivo e coñecemento do significado dos nomes da semana.
- Aprendizaxe do vocabulario das narracións.

Actitudes

- Aprecio e respecto por Deus e polos seus mandamentos. (Educación moral e cívica)
- Valoración do amor aos demais. (Educación moral e cívica)
- A xustiza. (Educación moral e cívica, Educación para a paz)
- A verdade. (Educación moral e cívica, Educación para a paz)
- A solidariedade. (Educación moral e cívica, Educación para a paz, Educación do consumidor).

1.3 Actividades

Actividades da unidade

- Explicar o significado dalgunhas frases relacionadas coa moral cristiá.
- Ler e distribuír os dez mandamentos da Lei de Deus en dúas columnas, segundo se refiran á relación de Deus ou á relación coas persoas.
- Explicar o sentido e o significado de cada un dos tres primeiros mandamentos da Lei de Deus.
- Ler os relatos da unidade e realizar as actividades que os complementan.
- Formar grupos de traballo e debater sobre a explotación infantil no Terceiro Mundo e descubrir a responsabilidade que adquirimos á hora de comprar certos produtos elaborados por nenos.
- Buscar unha mesma noticia en tres periódicos diferentes e realizar unha serie de actividades.
- Analizar citas evanxélicas e completar unha táboa.

1.3.2 Actividades de apoio á acción educativa.

Actividades de reforzo

- Escribir en que dous mandamentos se pode resumir o contido da Lei de Deus.
- Completar un esquema sobre os mandamentos da Lei de Deus.

- Indicar por escrito cales dos dez mandamentos expresan como debe ser a resposta que os homes e mulleres lle deben dar ao amor de Deus.
- Distinguir entre diferentes frases as que se refiren ao oitavo mandamento.

Actividades de ampliación

- Ler un texto e indicar as actitudes contrarias aos mandamentos, indicar que mandamento incumpren e razoar as respostas.

1.4 Avaliación

Criterios de avaliación

- Explicar as razóns polas que o cristián ama e celebra o amor de Deus como raíz da súa filiación.
- Saber identificar nalgunhas actitudes e situacións concretas os feitos que van contra a verdade.

Actividades de avaliación

- Colocar nunha táboa as expresións que correspondan a cada un dos sacramentos que se indican.
- Indicar a que mandamento da Lei de Deus se opoñen as distintas actitudes que se indican.
- Completar unha frase sobre o que espera a sociedade dos medios de comunicación social.
- Indicar se son verdadeiras ou falsas as frases propostas sobre o oitavo mandamento e escribir correctamente as que son falsas.

1.5 Outras propostas

- Repasar os dez mandamentos da Lei de Deus e analizalos a partir dunha pauta dada.

Unidade 8. O compromiso dos cristiáns

1.1 Obxectivos

- Comprender que a identidade cristiá comporta sempre un compromiso de amor e de entrega aos demais.
- Coñecer en que consiste o compromiso social, persoal e institucional dos cristiáns.

1.2 Contidos

Conceptos

- Relacionar a Eucaristía, co amor fraterno e o servizo e entrega aos demais.
- Compromiso social dos cristiáns.
- Institucións da Igrexa que traballan en labores caritativos e sociais.
- Comercio xusto.
- Aprendizaxe de vocabulario relacionado cos relatos da unidade.

Procedementos

- Presentación e reflexión sobre o feito de que o amor e o servizo aos demais é unha consecuencia fundamental da Eucaristía e o amor a Deus.
- Análise de distintas pasaxes evanxélicas nas que se amosa Xesús como modelo de amor.
- Presentación do compromiso cristián.
- Busca, análise e ampliación de distintas institucións da Igrexa que teñan un compromiso social.
- Reflexión sobre o comercio xusto mediante a elaboración dun mural.

Actitudes

- Fomentar o amor fraterno e o servizo aos demais. (Educación moral e cívica).
- Colaborar na construción dunha sociedade máis xusta e humana. (Educación moral e cívica, Educación do consumidor, Educación para a paz)
- Valorar a solidariedade. (Educación moral e cívica, Educación do consumidor, Educación para a paz)

Actividades da unidade

- Ler o texto do lavatorio dos pés e responder unhas cuestións sobre o amor e o servizo de Xesús aos demais.
- Actualizar o texto do lavatorio dos pés formando grupos de traballo. Indicar que xestos utilizaría hoxe Xesús para expresar o sentido e o significado do que é o servizo aos demais.
- Realizar un traballo de investigación para profundar no coñecemento dalgunha institución que traballa no campo social, como Cáritas, Mans Unidas...
- A partir do testemuño dunha cooperante realizar unha serie de actividades propostas, reflexionando sobre o seu testemuño e entrega aos demais.

1.3.2 Actividades de apoio á acción educativa

Actividades de reforzo

- Clasificar distintas características do compromiso social, segundo corresponda ao campo institucional ou persoal.
- Completar unhas frases sobre Cáritas e Mans Unidas.

Actividades de ampliación

- Ler o texto da canción "Cristo necesítate" e responder unhas preguntas sobre o compromiso do cristián.
- Coñecer a campaña contra a fame que organiza anualmente Mans Unidas. Reflexionar sobre ela.

1.4 Avaliación

Criterios de avaliación

- Saber identificar actitudes e situacións concretas sobre o amor aos demais segundo a ensinanza de Xesús.
- Recoñecer a relación que se dá entre o amor a Deus e a celebración da Eucaristía co amor ao próximo e o compromiso social dos cristiáns.

Actividades de avaliación

- Completar un texto onde se recoñece Xesús como servidor dos demais.
- Seleccionar unha serie de frases sobre o compromiso cristián que sexan verdadeiras e escribir correctamente as que son falsas.
- Recoñecer o compromiso social de distintos organismos da Igrexa.
- Descubrir o acontecemento que foi decisivo para os apóstolos á hora de comprender o compromiso do amor fraterno.
- Sinalar algunhas características do voluntariado social.

1.5 Outras propostas

- Elaborar un informe sobre algunha ONG que traballe no Terceiro Mundo.

Unidade 9. Unha nova civilización

1.1 Obxectivos

- Descubrir as características e as diferentes etapas do Reino de Deus.
- Coñecer o testemuño dalgunhas persoas que colaboran na construción do Reino de Deus.

1.2 Contidos

Conceptos

- O compromiso social dos cristiáns na construción dunha sociedade máis xusta e humana e valoración das contribucións doutras relixións.
- A civilización do amor: Deus promete un ceo novo e unha terra nova.

Procedementos

- Busca de textos da Palabra de Deus que confirmen as características do Reino de Deus.
- A partir de distintos documentos de personaxes que deron a súa vida polos demais, describir as súas actitudes de vida cristiá e a súa colaboración na construción do Reino de Deus.
- Reflexionar sobre como as persoas que viven dedicadas aos demais contribúen na construción do Reino de Deus.

- Diferenciación entre o tempo de crecemento do Reino de Deus e o tempo de realización plena do Reino de Deus.
- Afondar no testemuño de Tareixa de Calcuta e buscar personaxes actuais que se asemellen a ela.

Actitudes

- Valorar as persoas que se entregan aos demais. (Educación moral e cívica)
- Comprender a importancia de construír o reino de Deus coa entrega aos demais. (Educación moral e cívica)
- Educar na solidariedade. (Educación moral e cívica; Educación para a paz)

1.3 Actividades

Actividades da unidade

- Realizar, en grupos, un traballo de recompilación de noticias de distintos medios de comunicación para descubrir distintos problemas existentes no noso mundo, analizar as noticias e tomar unha postura clara fronte a eles.
- Reler a historia de Maximiliano Kolbe e valorar o xesto de amor que fai.
- Reflexionar sobre o testemuño do Pai Damián a partir dunhas preguntas que se propoñen.
- Coñecer a vida de Gandhi e nomear diferentes feitos que nos poden axudar a construír a paz.
- Afondar na vida da Madre Tareixa de Calcuta para descubrir un modelo de compromiso cristián.

1.3.2 Actividades de apoio á acción educativa

Actividades de reforzo

- Explicar o proceso de xerminación dunha semente e o seu crecemento para coñecer as diferentes etapas do Reino de Deus.
- Completar unhas frases sobre o momento actual do Reino de Deus.

Actividades de ampliación

- Ler citas bíblicas sobre o Reino de Deus e explicar que quixo dicir Xesús coas expresións que usa neses textos.
- Recordar e traballar o nosopai relacionándoo coa construción e coa plenitude do Reino de Deus.

1.4 Avaliación

Criterios de avaliación

- Ilustrar con exemplos as diferentes etapas do Reino de Deus.
- Explicar por que, segundo a fe cristiá, o Reino alcanzará a súa plenitude nun mundo novo, recreado por Deus.

Actividades de avaliación

- Indicar que frases son verdadeiras sobre o sentido e o significado do Reino de Deus.
- Clasificar diferentes frases sobre o Reino de Deus segundo unha pauta dada.
- Relacionar os personaxes que entregaron a súa vida a favor dos demais con algunha das súas características.

TEMPORALIZACIÓN Ó LONGO DO CURSO

PRIMEIRO TRIMESTRE:

A relixión e a experiencia relixiosa

Deus, ao encontro do ser humano

Xesucristo

SEGUNDO TRIMESTRE:

A fe das primeiras comunidades cristiás

A Igrexa de Cristo

A celebración cristiá

TERCEIRO TRIMESTRE:

A actitude cristiá ante Deus

O compromiso dos cristiáns

Unha nova civilización

MÍNIMOS 2º CURSO DA E.S.O.

**SISTEMA DE CALIFICACIÓN PARA O PROGRAMA DE MÍNIMOS DA
ASIGNATURA DE RELIXIÓN E MORAL CATÓLICA**

PRINCIPIOS QUE DEBEMOS TER EN CONTA:

1. Situación socio-ambiental na que vive o alumno.
2. Evolución do alumno dende o comezo do curso ata o momento das probas finais.

Madurez humana.

Crecedemento intelectual.

Capacidade de discernimento e reflexión ante as situacións da vida.

Dispoñibilidade para axudar ós demais.

3. Base cultural media na que se desenrola a vida do alumno/a no referente á relixión.
4. Valores humanos, sociais e espirituais que reflicte o alumno/a no seu comportamento.
5. Contidos mínimos, procurando non fomentar animadversión ou rexeitamento do alumno/a para a asignatura libremente elexida.
- 6.** A xustiza deberá ser norma de calificación para conceder o aprobado ou o suspenso: suficiente ou insuficiente.

PROGRAMACIÓN DE MÍNIMOS PARA O SEGUNDO CURSO DA E.S.O.

1. O mundo dos primeiros cristiáns: Cultura grecorromana. A relixión de Roma. O xudaísmo.
2. O grupo dos seguidores de Xesús: a Comunidade dos discípulos. Os doce apóstolos. O servizo da comunidade. O papel de Simón Pedro.
3. PENTECOSTÉS, o nacemento da Igrexa. Discurso de Pedro.
4. A vida dos primeiros cristiáns: as primeiras comunidades. Oración e celebración. Misión de predicar. Conflicto e Asemblea de Xerusalén.
5. Expansión da Igrexa: as viaxes de San Pablo. A Igrexa no imperio romano. As persecucións. O cristianismo en Galicia e en España. Expansión mundial da Igrexa nos séculos XVI e XIX.
6. A Igrexa hoxe: signos de tradición cristiá. Comunidade parroquial. Arciprestado. Diócese. Organización da Igrexa en Galicia e en España.
7. ¿Para qué a Igrexa? O Concilio Vaticano II e a Igrexa. O Credo. ¿Qué significa evangelizar? ¿Quién debe evangelizar?
8. A Igrexa, Pobo de Deus. A Igrexa, Corpo de Cristo. Variedade de cristiáns: leigos, xerarquía relixiosos.
9. A orixe das celebracións cristiás: os signos e símbolos na celebración. ¿Qué significa celebrar? As accións de Xesús. A práctica dos primeiros cristiáns.
10. As celebracións da Igrexa: os Sacramentos. O ano litúrxico. Bautismo, Confirmación, Eucaristía, Penitencia, Unción de enfermos, Orde Sacerdotal e Matrimonio.
11. A grandeza de ser cristiáns. Qué é ser cristiáns. A infidelidade. O pecado e o perdón.
12. A dignidade de ser persoa. As persoas son imaxes de Deus. Cristo o Salvador.

Relixión Católica 3° ESO

PROGRAMACIÓN DE AULA

Bloque 1: O sentido relixioso do home

Unidade 1: Facémonos preguntas

OBXECTIVOS EN TERMOS DE COMPETENCIAS / INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

- Descubrir que o desexo de felicidade de todo ser humano pasa pola necesidade de sentirse amado/a. (**Aprender a aprender / Intelixencia intrapersoal**)
- Recoñecer que o encontro das persoas con Deus permite alcanzar a plenitude. (**Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal**)
- Identificar as diferentes respostas do ser humano fronte ao sufrimento e a morte. (**Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal**) (**Conciencia e expresión cultural / Intelixencia lingüística e verbal**)

CONTIDOS

Conceptos

- O desexo de felicidade.
- A necesidade de sentirse amado ou amada.
- O ser humano busca a Deus.
- Formas de sufrimento no mundo.
- Diferentes respostas fronte ao sufrimento.

Procedementos

- Investigación sobre a procura de Deus que protagonizaron diferentes personaxes coñecidos.
- Análise de documentais e textos relacionados co sufrimento.
- Análise da resposta ao sufrimento dada desde a fe por parte dunha persoa con graves limitacións físicas.
- Análise do contido dun documental sobre a capacidade humana para superar situacións de sufrimento.

Valores

- Recoñecemento da necesidade persoal de sentirse amado ou amada para alcanzar a felicidade.
- Identificación do encontro persoal con Deus co desexo de plenitude.
- Reflexión persoal sobre o sentido do sufrimento na propia vida.
- Valoración do desexo de superación que achega a fe.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Recoñecer o desexo de plenitude que ten a persoa.
2. Comparar razoadamente distintas respostas fronte á finitude do ser humano.
3. Identificar situacións e persoas que deron unha resposta positiva fronte ao sufrimento humano.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

- 1.1 Expresa e comparte en grupo situacións ou circunstancias nas que recoñece a esixencia humana de felicidade e plenitude.
- 2.1 Analiza e valora a experiencia persoal fronte a feitos belos e dolorosos.
- 2.2 Selecciona escenas de películas ou documentais que mostran a procura de sentido.
- 3.1 Explica, coas súas propias palabras, testemuños de persoas que superaron dificultades apoiadas na fe.

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

- **Educación moral e cívica:** valoración das distintas respostas fronte ao sufrimento e ao respecto pola necesidade de sentirse amado que ten cada ser humano.
- **Educación para a igualdade de oportunidades:** valoración positiva dos casos de superación persoal e toma en consideración como exemplos a seguir.

SECUENCIA DIDÁCTICA: ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE E RECURSOS DIDÁCTICOS

Fase inicial

Contextualización

- Observar a imaxe inicial, ler a pregunta inicial e identificar o título da unidade como resposta á pregunta inicial.

Exploración de coñecementos previos

- Rutina de pensamento: Palabra-Idea-Frase.
- Elaborar listas de preguntas sobre a felicidade que cada un se formula e clasificar en grupo estas preguntas.

Motivación inicial

- Ler, comprender e comentar colectivamente o texto inicial de motivación.

Fase de desenvolvemento

Introdución de novos contidos

- Presentar os diversos tipos de sufrimento, buscando exemplos de cada un e clasificando diversos casos próximos segundo a súa causa.

- Partir de actitudes que os alumnos poden observar nos adultos máis próximos para identificar as diversas respostas fronte ao sufrimento.
- Propoñer exercicios que axuden a distinguir a fe doutro tipo de respostas, como a resignación.

Estruturação dos coñecementos

- Partir dos diversos tipos de sufrimento para buscar, mediante o diálogo en grupo, as súas causas e comprobar que algunhas destas causas remiten á insatisfacción do desexo de felicidade.
- Valorar mediante a posible resposta a unha mesma pregunta a validez e a consistencia das diversas respostas fronte ao sufrimento.
- Presentar argumentadamente a resposta da fe cristiá como a máis esperanzadora fronte aos diversos interrogantes que expón o tema do mal e do sufrimento.

Fase de síntese

Aplicación do coñecemento / Avaliación

- Trazar un mapa mental, a partir dun modelo, como síntese da unidade.
- Relacionar a frase de san Xoán Paulo II co que se viu na unidade.
- Realizar as actividades escritas e de observación dunha pintura da Avaliación competencial.

Recursos

- Libro do alumno.
- Programación e orientacións didácticas.
- Material complementario.
- Procuras en Internet (libro dixital): *A pirámide de Maslow, Bieito XVI en Auschwitz*, investigación sobre personaxes coñecidos que busquen a Deus e consulta da páxina web de Nick Vujicic.
- Vídeos: *Santo Agostiño, Se Deus existe, por que hai tanta maldade?* e *O Circo da Bolboreta*.

INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

Actividades para o desenvolvemento das intelixencias múltiples

- *Intrapersoal*: reflexión sobre a propia forma de vivir o amor e sobre a propia experiencia de sufrimento. Expresión en pequenos grupos dos motivos para coidar do propio corpo. Reflexión, a partir dun vídeo sobre Einstein, sobre o porqué da existencia do mal. Recordo e explicación dunha experiencia persoal de superación de dificultades.
- *Interpersoal*: a partir dunha serie de casos, traballo en grupo sobre as necesidades das persoas e as formas de conseguir

que se sintan amadas.

CULTURA DO PENSAMENTO

Rutina de pensamento *Palabra-Idea-Frase:*

- *Finalidade:* desenvolver a capacidade de expresar os sentimentos que suscita a contemplación dun feito ou dun obxecto.
- *Actividade:* observar a fotografía da cúpula dun templo en silencio durante 30 segundos e escribir unha palabra, unha idea e unha frase que expresen o máis xenuíno da imaxe observada. Finalmente, poñer en común as palabras, as ideas e as frases de cada un e comentar os aspectos máis destacados da fotografía e o posible significado que poida ter.

METODOLOXÍAS INTERACTIVAS

- *Técnica de traballo cooperativo: Lapis ao centro.* Cada alumno/a lerá en voz alta a súa pregunta e entre todos decidirán cal é a resposta. Nese momento, os lapis de todos colócanse enriba da mesa para indicar que só se pode escoitar e falar, pero non se pode escribir. Cando todos teñen clara a resposta, collen o seu lapis e escríbena.
- *Traballo cooperativo:* reflexión en grupo sobre unha serie de casos relacionados coa necesidade que teñen as persoas de sentirse queridas.

ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Adaptación curricular

Básica:

- Lectura e comprensión dun resumo da unidade.
- Actividades sobre o desexo de felicidade, as respostas humanas ao sufrimento e a invitación de Xesús a acudir a el.

Afondamento:

- Análise do Salmo 22 relacionado co sufrimento de Xesús na Paixón e co sentido dese sufrimento.

AVALIACIÓN

Avaliación competencial da unidade (Libro do Alumno)

- Fixarse nos detalles dunha pintura e describilos acompañando a descrición dunha expresión dos sentimentos orixinados e dunha hipótese sobre o seu significado (*Conciencia e expresións culturais*)
- A partir da definición do termo «camiñante», razoar sobre a relación entre a actitude dun camiñante e a procura do sentido

da vida. (*Comunicación lingüística*)

Outras actividades de avaliación (Material Complementario)

- Responder preguntas sobre o desexo de felicidade dos seres humanos, acerca dun caso real sobre o mal provocado polos seres humanos e sobre un testemuño dunha persoa que debe tomar unha decisión difícil.

Bloque 1: O sentido relixioso do home
Unidade 2: As relixións ofrecen respostas

OBXECTIVOS EN TERMOS DE COMPETENCIAS / INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

- Identificar as respostas que dan diferentes relixións (budismo, hinduísmo e islam) aos grandes interrogantes do ser humano. **(Conciencia e expresión cultural / Intelixencia visual-espacial)**
- Coñecer outras respostas que ofrecen as ciencias ocultas e as seitas á necesidade de coñecer que ten todo ser humano. **(Sociais e cívicas / Intelixencia interpersonal)**
- Descubrir e valorar a resposta que ofrece a fe cristiá ante o desexo de plenitude e felicidade das persoas. **(Aprender a aprender / Intelixencia intrapersonal)**

CONTIDOS

Conceptos

- O hinduísmo: o *karma* e a reencarnación.
- O budismo: a superación do sufrimento e o nirvana.
- O islam: a submisión a Alá e a crenza na predestinación.
- As ciencias ocultas: tarot, adiviñación e astroloxía.
- A *New Age*: principios fundamentais.
- As seitas: características comúns.
- A actitude de Xesús fronte ao sufrimento.
- A resposta de Xesús fronte ao pecado: o perdón e a misericordia.
- A vitoria de Xesús sobre a morte: a resurrección e a vida eterna.

Procedementos

- Procura de información sobre as actitudes das persoas próximas en relación coas ciencias ocultas e o esoterismo.
- Comparación dunha pintura mural cun texto bíblico.

Valores

- Curiosidade por coñecer e comparar as propostas das grandes relixións sobre a realidade do ser humano máis aló da morte.
- Actitude crítica ante os problemas derivados da aproximación ás seitas.

- Interese por coñecer a proposta cristiá fronte ao sufrimento e a morte.
- Valoración da actitude de Abrahám fronte á promesa de Deus.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Comparar razoadamente as respostas que dan as grandes relixións aos principais interrogantes do ser humano.
2. Analizar criticamente as propostas das ciencias ocultas, o esoterismo e as seitas para responder os grandes problemas que expón a vida.
3. Identificar os trazos que distinguen a proposta cristiá como unha proposta de esperanza na plenitude final.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

- 1.1 Manifesta opinións razoadas sobre as respostas das grandes relixións ao problema da morte e o máis aló.
- 2.1 Explica razoadamente os perigos que supoñen as ciencias ocultas, o esoterismo e as seitas para o equilibrio da persoa humana.
- 3.1 Explica, con feitos concretos, a actitude de Xesús fronte ao sufrimento e a morte.
- 3.2 Recoñece a resurrección de Xesús como a porta de acceso á vida eterna.

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

- **Educación para a paz:** valoración dos aspectos positivos que achegan todas as respostas relixiosas ás preguntas que formulan as persoas.
- **Educación do consumidor:** actitude crítica ante os casos de manipulación da personalidade por parte dalgunhas seitas.

SECUENCIA DIDÁCTICA: ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE E RECURSOS DIDÁCTICOS

Fase inicial

Contextualización

- Observar a imaxe inicial, ler a pregunta inicial e identificar o título da unidade como resposta á pregunta inicial.

Exploración de coñecementos previos

- Rutina de pensamento. Mirar: 10 veces 2.
- Lembrar individualmente, e despois en pequeno grupo, os coñecementos adquiridos en cursos anteriores sobre as relixións distintas ao cristianismo.

Motivación inicial

- Ler, comprender e comentar colectivamente o texto inicial de motivación.

Fase de desenvolvemento

Introdución de novos contidos

- Investigar sobre a relación entre a doutrina do *karma* e o ciclo de reencarnacións no hinduísmo e deducir a moral persoal e social que comportan esas crenzas.
- Ler reflexivamente as Catro Nobres Verdades do budismo, apreciar a súa lóxica interna, identificar as súas posibles contradicións e tentar rebater desde a propia experiencia algunhas das súas conclusións.
- Expresar a opinión persoal sobre a doutrina da predestinación, propia do islam, e apreciar as consecuencias que ten para a liberdade individual.

Estruturação dos coñecementos

- A partir da lectura de diversos textos evanxélicos, captar a orixinalidade da resposta de Xesús ao problema do mal, do sufrimento e da morte.
- Relacionar diversos aspectos da mensaxe de Xesús, como o perdón, a transformación do sufrimento dándolle un sentido ou a súa propia resurrección, cos problemas xa citados do mal, do sufrimento e da morte.
- Relacionar así mesmo estes mesmos aspectos da mensaxe de Xesús coas respostas do hinduísmo (reencarnación), do budismo (nirvana) e do islam (predestinación) aos mesmos temas.

Fase de síntese

Aplicación do coñecemento / Avaliación

- Trazar un mapa mental, a partir dun modelo, como síntese da unidade.
- Relacionar a frase de R. Tagore co que se viu na unidade.
- Realizar as actividades de análise dun relato evanxélico da Avaliación competencial.

Recursos

- Libro do alumno.
- Programación e orientacións didácticas.
- Material complementario.
- CD «Muros de luz».
- Procuras en Internet (libro dixital): *Seitas do «A» ao «Z»*, *Reli é de cine*, *Cristiáns perseguidos* e procura de información

sobre o sistema de castes e sobre o Carreiro dos Oito Pasos.

- Cinema: *Camiño ao espertar* e *Oración interrelixiosa*.

INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

Actividades para o desenvolvemento das intelixencias múltiples

- *Intrapersoal*: expresión do grao de acordo persoal con cada unha das Catro Nobres Verdades do budismo e reflexión sobre a orixe da dor a partir da propia experiencia. Concreción da forma de poñer en práctica cada un dos oito pasos que propón o budismo para liberarse do sufrimento. Reflexión sobre a propia necesidade de «forza» a partir da lectura e manipulación dunha pregaria contemporánea.
- *Interpersoal*: expresión simbólica do *karma* e explicación en grupo dos debuxos realizados. Preparación en grupo dunha enquisa sobre as ciencias ocultas, realización da enquisa entre persoas próximas, posta en común dos resultados e elaboración en grupo das conclusións.
- *Lingüística e verbal*: expresión ante os compañeiros das situacións que levan aos protagonistas dunha película con contido espiritual a expoñer o sentido da vida. Diálogo sobre a repercusión persoal dunha serie de frases referidas a Xesús.

CULTURA DO PENSAMENTO

Rutina de pensamento. *Mirar: 10 veces 2*

- *Finalidade*: desenvolver a capacidade de poñer en común as impresións que se reciben ao contemplar un elemento (unha escena, un cadro, unha paisaxe etc.).
- *Actividade*: fronte á fotografía dun monumento cargado de símbolos relixiosos, cada alumno/a obsérvaa en silencio durante 30 segundos. Despois, escribe dez palabras ou frases que lle suxeriu a imaxe. Deseguido, os alumnos poñen en común as dez palabras ou frases. Repetir o proceso anterior e engadir outras dez palabras ou frases novas na súa lista.

METODOLOXÍAS INTERACTIVAS

- *Técnica de traballo cooperativo: Folio xiratorio*. Dicitelles aos alumnos que formen equipos de traballo e explicarlles que entre todos terán que elaborar un debuxo simbólico que represente o *karma*. Todos os membros do grupo estarán pendentes do que escriba cada un, axudaranse, corríxiranse...
- *Traballo cooperativo*: preparación en grupo dunha enquisa sobre a crenza en diversos aspectos relacionados coas ciencias ocultas, como o horóscopo ou o tarot, posta en común dos resultados e elaboración de conclusións.

ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Adaptación curricular

Básica:

- Lectura e comprensión dun resumo da unidade.
- Actividades sobre diversos conceptos relacionados con diversas relixións tradicionais ou con novos movementos relixiosos e extracción das actitudes de Xesús a partir duns textos evanxélicos.

Afondamento:

- Procura de información sobre os alicerces básicos do islam e comparación cos trazos equivalentes no cristianismo.

AVALIACIÓN

Avaliación competencial da unidade (Libro do Alumno)

- Analizar o texto evanxélico da curación de Bartimeu. (*Comunicación lingüística*)
- Identificar e interpretar no relato evanxélico os xestos, as palabras e as actitudes dos diversos personaxes, relacionando especialmente as accións de Xesús neste texto coas actitudes que se viron na unidade. (*Aprender a aprender*)

Outras actividades de avaliación (Material Complementario)

- Analizar por que son incompatibles co cristianismo algúns trazos do hinduísmo, do budismo, do islam ou da *New Age*, extraer dun texto as características das seitas relixiosas e analizar un fragmento da «Carta aos hebreos» sobre a misión de Xesús como liberador da humanidade.

Bloque 2: A revelación. Deus intervén na historia
Unidade 3: As persoas son libres de colaborar con Deus

OBXECTIVOS EN TERMOS DE COMPETENCIAS / INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

- Descubrir o valor simbólico da narración do pecado orixinal como resposta á situación actual dos seres humanos fronte a Deus. **(Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal)**
- Recoñecer que o pecado é toda acción que nos separa dos demais e de Deus. **(Sociais e cívicas / Intelixencia interpersonal)**
- Descubrir e valorar a chamada de Deus a colaborar con el na construción dun mundo máis humano. **(Aprender a aprender / Intelixencia intrapersonal)**
- Interpretar o sentido do relato de Caín e Abel en relación cos conflitos entre as persoas. **(Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal)**

CONTIDOS

Conceptos

- O pecado de Adán e Eva no relato da Xénese.
- As consecuencias do pecado.
- En que consiste a ruptura con Deus.
- En que consiste a ruptura cos demais.
- A vocación é unha chamada de Deus.
- A resposta á chamada de Deus.

Procedementos

- Interpretación dunha pintura.
- Análise de noticias de prensa.
- Comparación dunha pintura mural cun texto bíblico.
- Expresión dos propios sentimentos ao contemplar unha pintura.

Valores

- Reflexión sobre as consecuencias do pecado nas relacións cos demais.
- Actitude de rexeitamento do pecado polas súas consecuencias de ruptura.

- Interese por descubrir a chamada de Deus na propia existencia.
- Rexeitamento da pena de morte e de toda acción que atente contra a vida humana.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Descubrir que o pecado radica no rexeitamento á intervención de Deus na propia vida.
2. Distinguir a verdade revelada da roupaxe literaria no relato da Xénese.
3. Descubrir e recoñecer a propia vocación como resposta á chamada de Deus.
4. Valorar as consecuencias do pecado nas relacións cos demais.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

- 1.1 Identifica, analiza e comenta situacións actuais onde se expresa o pecado como rexeitamento ou suplantación de Deus.
- 2.1 Analiza o texto sacro diferenciando a verdade revelada da roupaxe literaria e recrea un relato da verdade revelada sobre o pecado orixinal con linguaxe actual.
- 3.1 Explica de forma razoada por que Deus chama a todas as persoas a colaborar con el na construción dun mundo máis humano.
- 4.1 Relaciona o relato de Caín e Abel coas actitudes en contra dos atentados á vida humana.

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

- **Educación moral e cívica:** disposición a formar unha conciencia moral (distinción entre o ben e o mal, disposición ao ben, conciencia da propia liberdade e responsabilidade, capacidade de recoñecemento dos propios erros e do arrepentimento...).

SECUENCIA DIDÁCTICA: ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE E RECURSOS DIDÁCTICOS

Fase inicial

Contextualización

- Observar a imaxe inicial, ler a pregunta inicial e identificar o título da unidade como resposta á pregunta inicial.

Exploración de coñecementos previos

- Rutina de pensamento: *Principio, medio, final.*
- Lembrar unha situación da historia persoal na que se recoñeza unha mala actuación ou como se causa dano nos demais ou nun mesmo.

Motivación inicial

- Ler, comprender e comentar colectivamente o texto inicial de motivación.

Fase de desenvolvemento

Introdución de novos contidos

- Dialogar en parellas sobre a orixe do mal e en que consiste o pecado antes de empezar unha lectura colectiva do relato do pecado de Adán e Eva con apoio audiovisual (por exemplo, do CD «Muros de luz»).
- Efectuar colectivamente unha análise simbólica de diversos elementos do relato: as dúas árbores, a serpe, o froito... captando a profundidade do seu contido.
- Actualizar, mediante actividades orais e escritas as consecuencias do pecado segundo o relato, para comprobar que se trata de aspectos actuais da vida humana.

Estruturación dos coñecementos

- Relacionar cada unha das consecuencias do pecado con noticias reais (as que se propoñen ou outras que se busquen).
- Á luz do visto no relato e na análise posterior, revisar as diversas hipóteses sobre a orixe do mal e a definición de pecado que xurdan no diálogo inicial.
- Contraponer a situación de pecado na que se atopan diversos personaxes dos Evanxeos coa súa transformación tras o perdón que lles ofrece Xesús.

Fase de síntese

Aplicación do coñecemento / Avaliación

- Trazar un mapa mental, a partir dun modelo, como síntese da unidade.
- Relacionar a frase de san Xoán María Vianney co que se viu na unidade.
- Realizar as actividades de comparación das actitudes de pecado co *malware* informático da Avaliación competencial.

Recursos

- Libro do alumno.
- Programación e orientacións didácticas.
- Material complementario.
- CD «Muros de luz».
- Procuras en Internet (libro dixital): *O home crese Deus*.
- Música: *O Señor dos Aneis* e *Caín e Abel*.

INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

Actividades para o desenvolvemento das intelixencias múltiples

- *Intrapersoal*: descrición dos sentimentos que provoca a observación dunha pintura.
- *Interpersoal*: diálogo por parellas sobre casos de non-asunción das propias responsabilidades. Procura en grupo de situacións de pecado nunha serie de noticias de diversos ámbitos da actualidade.
- *Lingüística e verbal*: expresión da posible relación entre os relatos da Xénese e os dunha famosa triloxía contemporánea, chegando a conclusións sobre os conceptos de historia, lenda e mito.
- *Visual-espacial*: preparación en grupo dunha presentación multimedia para ilustrar unha homilía do Papa.

CULTURA DO PENSAMENTO

Rutina de pensamento: *Principio, medio, final*

- *Finalidade*: desenvolver a capacidade de reflexionar sobre o significado que adquire unha imaxe dependendo de se forma parte do principio dunha historia, do nó ou do desenlace.
- *Actividade*: trátase de decidir se unha fotografía que presenta un mozo fronte a un cruzamento de camiños forma parte do comezo, do nó ou do desenlace dunha narración. Deseguido, os alumnos han de construír unha historia diferente segundo esta imaxe pertenza ao comezo, ao nó ou ao desenlace. Para finalizar, agruparanse segundo a posición que ocupe a imaxe nos seus relatos e poranos en común.

METODOLOXÍAS INTERACTIVAS

- *Traballo cooperativo*: procura en grupo de situacións de pecado nunha serie de noticias actuais.

ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Adaptación curricular

Básica:

- Lectura e comprensión dun resumo da unidade.
- Actividades sobre dous fragmentos do relato da Xénese do pecado de Adán e Eva.

Afondamento:

- Descubrimento da doutrina católica sobre o pecado a partir da comparación entre un texto da *Gaudium et Spes* e varios

textos do Novo Testamento.

AVALIACIÓN

Avaliación competencial da unidade (Libro do Alumno)

- Obter información sobre os virus informáticos e outros tipos de malware. (*Competencia dixital*)
- Establecer unha comparación entre o *malware* informático e as actitudes de pecado. (*Comunicación lingüística*)
- A partir de conceptos como o *anti-malware* ou o reinicio dun equipo informático, reflexionar sobre as propias capacidades positivas e sobre a posibilidade de realizar cambios na propia vida. (*Sentido de iniciativa e espírito emprendedor*)

Outras actividades de avaliación (Material Complementario)

- Responder a unha serie de preguntas sobre diversas situacións de pecado a partir dun texto do papa Francisco e da análise do relato bíblico do pecado orixinal.

Bloque 3: Xesucristo, cumprimento da Historia da Salvación

Unidade 4: O encontro con Xesús transforma

OBXECTIVOS EN TERMOS DE COMPETENCIAS / INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

- Reflexionar acerca do valor que teñen o amor e o perdón como motores do cambio dunha persoa. **(Iniciativa emprendedora / Intelixencia intrapersonal)**
- Descubrir o cambio que se produce en diferentes personaxes da Escritura tras o seu encontro con Xesús. **(Comunicación lingüística / Intelixencia lingüístico-visual / Sociais e cívicas / Intelixencia interpersonal)**
- Adquirir destrezas na observación, na análise e na interpretación de pinturas de carácter relixioso. **(Conciencia e expresión cultural / Intelixencia visual-espacial)**

CONTIDOS

Conceptos

- Xesús sae ao encontro das persoas.
- Quen é Zaqueo.
- O encontro de Xesús con Zaqueo.
- O cambio de vida de Zaqueo.
- Quen é Nicodemo.
- O encontro de Xesús con Nicodemo.
- O cambio de actitude de Nicodemo respecto de Xesús.
- Quen é María Madalena.
- O encontro de Xesús con María Madalena.
- O anuncio de María Madalena aos apóstolos.
- Quen é Paulo de Tarso.
- O encontro de Xesús con Paulo.
- O cambio de vida de Paulo: a predicación aos xentís.

Procedementos

- Análise do cambio de vida que comporta o encontro con Xesús a partir de diferentes citas dos Evanxeos.
- Presentación audiovisual sobre un personaxe que se atopou con Xesús.

- Interpretación dunha pintura de carácter relixioso.

Valores

- Valoración do amor como motor capaz de cambiar a vida dunha persoa.
- Valoración da pintura relixiosa como fonte de información sobre os feitos que relatan as Escrituras.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Recoñecer e apreciar que o encontro con Cristo cambia a forma de comprender o mundo, a historia, a realidade, as persoas etc.
2. Comprender que a pertenza a Cristo leva unha nova forma de comportarse na vida.
3. Analizar e interpretar pinturas de carácter relixioso.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

- 1.1 Busca e selecciona biografías de conversos.
- 1.2 Expresa xuízos respectuosos sobre a novidade que o encontro con Cristo introduciu na forma de entender o mundo, segundo as biografías seleccionadas.
- 2.1 Crea e comparte textos, videoclips e curtas para describir as consecuencias que na vida dos cristiáns supuxo o encontro con Cristo.
- 3.1 Distingue nunha pintura os contidos que se axustan aos relatos bíblicos das interpretacións libres dos artistas.

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

- **Educación para a igualdade de oportunidades:** comprensión das repercusións da mensaxe e da forma de actuar de Xesús que anima aos cambios nas persoas coas que se atopa.
- **Educación para a paz:** recoñecemento da universalidade da mensaxe cristiá e do feito de que Xesús superou os límites do seu pobo.

SECUENCIA DIDÁCTICA: ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE E RECURSOS DIDÁCTICOS

Fase inicial

Contextualización

- Observar a imaxe inicial, ler a pregunta inicial e identificar o título da unidade como resposta á pregunta inicial.

Exploración de coñecementos previos

- Rutina de pensamento: *O titular.*

- En pequenos grupos elaborar unha lista de personaxes do Evanxeo (os que lembren de cursos anteriores e relatar o seu encontro e diálogo con Xesús).

Motivación inicial

- Ler, comprender e comentar colectivamente o texto inicial de motivación.

Fase de desenvolvemento

Introdución de novos contidos

- Realizar diversas actividades individuais e en grupo que axuden a comprender a importancia dos encontros persoais na vida e os requisitos para que se produzan.
- Traballar por grupos cada un dos encontros con Xesús que se citan na unidade (Zaqueo, Nicodemo, María Madalena e Paulo de Tarso) para captar a importancia da transformación que supón ese encontro.
- Poñer en común, mediante dinámicas baseadas na dramatización, os trazos peculiares de cada un deses encontros transformadores.

Estruturação dos coñecementos

- Actualizar, desde a experiencia persoal, os trazos peculiares de cada unha desas transformacións, poñendo exemplos próximos da necesidade de cambiar e, se é posible, de cambios efectivamente vividos ou vistos.
- Revisar os esquemas que acompañan no libro cada un dos casos de encontros con Xesús para comprobar as semellanzas.
- Chegar a unhas conclusións sobre o que significa atoparse con Xesús.

Fase de síntese

Aplicación do coñecemento / Avaliación

- Trazar un mapa mental, a partir dun modelo, como síntese da unidade.
- Relacionar a frase de M. Zambrano co que se viu na unidade.
- Realizar as actividades escritas da Avaliación competencial.

Recursos

- Libro do alumno.
- Programación e orientacións didácticas.
- Material complementario.
- Cinema: *The Blind Side* (Un soño posible) e *Paulo de Tarso: a última viaxe*.
- Vídeos: *U2: The Miracle*.

INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

Actividades para o desenvolvemento das intelixencias múltiples

- *Intrapersoal*: recordo dunha experiencia persoal de sentirse amado ou amada sen reproches e doutra situación persoal de actuación de forma clandestina. A partir dunha película, reflexión sobre experiencias de apoio por parte doutras persoas.
- *Interpersoal*: resumo dunha cita evanxélica e redacción escrita das propias reflexións para elaborar conclusións en grupo.
- *Lingüística e verbal*: preparación en grupo, seguindo unhas pautas de traballo, dunha presentación audiovisual sobre un encontro con Xesús.

CULTURA DO PENSAMENTO

Rutina de pensamento: *O titular*

- *Finalidade*: desenvolver a capacidade de resumir nunha frase breve e concisa o contido dun feito.
- *Actividade*: despois de observar atentamente unha imaxe de dúas persoas dándose un forte abrazo, cada alumno/a resumiraa nun titular. Despois, en pequenos grupos, os alumnos comparten os seus titulares e xustifican por que os elaboraron. Tras a posta en común, cada alumno/a propón un novo titular a partir do que escoitou dos seus compañeiros.

METODOLOXÍAS INTERACTIVAS

- *Técnica de traballo cooperativo: Folio xiratorio*. Formar equipos de traballo e explicar que, conxuntamente, terán que resumir a cita bíblica na que se narra o encontro de cada personaxe con Xesús. Todos os membros do grupo estarán pendentes do que escriba cada un, axudaranse, corríxiranse...
- *Traballo cooperativo*: preparación en pequenos grupos dunha presentación audiovisual sobre un dos encontros con Xesús traballados na unidade.

ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Adaptación curricular

Básica:

- Lectura e comprensión dun resumo da unidade.
- Actividades sobre as citas, os textos e as frases dos encontros de Xesús con diferentes persoas.

Afondamento:

- Preparación da dramatización dun diálogo de Xesús cun grupo de xudeus e resposta a preguntas sobre o significado do texto dramatizado.

AVALIACIÓN

Avaliación competencial da unidade (Libro do Alumno)

- Relacionar unhas frases do Evanxeo cos personaxes que as pronuncian. (*Comunicación lingüística*)
- Expresar experiencias de encontro persoal e ter a capacidade de comprender os procesos individuais de cambio, transformación ou conversa. (*Aprender a aprender*)

Outras actividades de avaliación (Material Complementario)

- Responder a unha serie de preguntas sobre os encontros de Xesús con Zaqueo, con Nicodemo, con María Madalena e con Paulo.

Bloque 3: *Permanencia de Xesucristo na historia. A Igrexa*

Unidade 5: *A Igrexa é un lugar de encontro*

OBXECTIVOS EN TERMOS DE COMPETENCIAS / INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

- Reflexionar acerca das actitudes que facilitan o encontro persoal con Xesús. (**Aprender a aprender / Intelixencia intrapersoal**)
- Descubrir a Igrexa como un espazo de encontro da persoa consigo mesma, cos demais e con Deus. (**Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal**)
- Valorar os espazos e os recursos dos que dispón a Igrexa para o encontro con Xesús. (**Conciencia e expresión cultural / Intelixencia visual-espacial**)

CONTIDOS

Conceptos

- Experiencias que facilitan o encontro con Xesús.
- Actitudes que axudan e actitudes que entorpecen o encontro persoal.
- A Igrexa como espazo de encontro.
- A Igrexa como comunidade de fe.
- A Eucaristía, lugar privilexiado de encontro con Xesús.
- A Palabra de Deus fálanos de Xesús.
- A oración, forma persoal de atoparse con Xesús.
- A vida da comunidade facilita a acollida.
- María e os santos, exemplos de vida cristiá.
- As devocións populares.

Procedementos

- Análise de testemuños de persoas cunha vida que cambiou tras atoparse con Xesús.

Valores

- Interese por atoparse con Xesús na propia vida.
- Valoración da Igrexa como lugar de encontro con Xesús.
- Interese por participar en peregrinacións e actos de relixiosidade popular.

- Interese por descubrir outras persoas con experiencias similares.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Tomar conciencia do vínculo indisoluble entre o encontro con Cristo e a pertenza á Igrexa.
2. Valorar criticamente a experiencia de plenitude que promete Cristo.
3. Recoñecer os subsidios e recursos que a Igrexa ofrece para facilitar o encontro con Cristo.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

- 1.1 Busca, selecciona e presenta, de forma xustificada, a experiencia dunha persoa que atopou a Cristo na Igrexa.
- 2.1 Escoita testemuños de cristiáns e debate con respecto acerca da plenitude de vida que neles se expresa.
- 3.1 Identifica e describe perfectamente os elementos básicos da liturxia cristiá: oración, sacramentos, vida de comunidade etc.

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

- **Educación moral e cívica:** disposición a recoñecer as actitudes que favorecen o encontro persoal cos demais.
- **Educación para a paz:** interese polos valores que se fomentan nas peregrinacións como o Camiño de Santiago.

SECUENCIA DIDÁCTICA: ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE E RECURSOS DIDÁCTICOS

Fase inicial

Contextualización

- Observar a imaxe inicial, ler a pregunta inicial e identificar o título da unidade como resposta á pregunta inicial.

Exploración de coñecementos previos

- Rutina de pensamento. Mirar: 10 veces 2.
- Redactar diversas definicións persoais da Igrexa, ampliando progresivamente o número de elementos que inclúe a definición.

Motivación inicial

- Ler, comprender e comentar colectivamente o texto inicial de motivación.

Fase de desenvolvemento

Introdución de novos contidos

- Relacionar as actitudes persoais que favorecen o encontro cos demais e as que o dificultan coas actitudes que favorecen ou dificultan o encontro con Deus.

- Revisar a idea que se ten da Igrexa desde a perspectiva de lugar de encontro con Deus, cos demais e da persoa consigo mesma, poñendo exemplos de cada caso.
- Analizar como levan a cabo na Igrexa as diversas formas de encontro con Deus.

Estruturação dos coñecementos

- Expoñer de que maneiras se fai presente Xesús na vida da Igrexa, remarcando sempre ese aspecto de encontro con Xesús.
- Dialogar sobre as posibilidades e as dificultades para os mozos de atoparse con Xesús mediante os diversos aspectos da Igrexa en que el se fai presente.
- Extraer conclusións colectivas sobre a necesidade de compartir en comunidade o camiño de procura de Deus e a fe nel.

Fase de síntese

Aplicación do coñecemento / Avaliación

- Trazar un mapa mental, a partir dun modelo, como síntese da unidade.
- Relacionar a frase de Edith Stein co que se viu na unidade.
- Realizar as actividades de interpretación dunhas imaxes da Avaliación competencial.

Recursos

- Libro do alumno.
- Programación e orientacións didácticas.
- Material complementario.
- Procuras en Internet: *Comunidades cristiás* e procura de testemuños de personaxes coñecidos que atoparon a Xesús.
- Cinema: *A vida de Pi*.

INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

Actividades para o desenvolvemento das intelixencias múltiples

- *Intrapersoal*: recordo dos sentimentos experimentados a partir da contemplación da natureza. Elaboración dun esquema persoal sobre as posibles formas de encontro con Deus.
- *Interpersoal*: investigación e preparación en grupo dun informe sobre un encontro internacional de mozos cristiáns. Exposición ante os compañeiros de experiencias buscadas nunha páxina web sobre comunidades cristiás xuvenís.

CULTURA DO PENSAMENTO

Rutina de pensamento. *Mirar: 10 veces 2*

- *Finalidade:* desenvolver a capacidade de afondar no coñecemento dun feito ou dun concepto a partir da propia percepción e da dos demais.
- *Actividade:* trátase de analizar a imaxe dun encontro entre mozos. Cada alumno/a observa en silencio a fotografía durante 30 segundos. Deseguido, escribe dez palabras ou frases que lle suxeriu a imaxe e ponas en común cos seus compañeiros. Repetir o proceso anterior e engadir outras dez palabras ou frases novas na lista.

METODOLOXÍAS INTERACTIVAS

- *Traballo cooperativo:* preparación en grupo dun informe sobre un encontro internacional de mozos cristiáns.

ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Adaptación curricular

Básica:

- Lectura e comprensión dun resumo da unidade.
- Actividades sobre as actitudes que axudan a atoparse con Xesús e sobre a Igrexa como lugar de encontro dos cristiáns con Deus, entre eles e consigo mesmos.

Afondamento:

- Confección en grupo dunha montaxe audiovisual para animar os compañeiros a preparar unha peregrinación a Santiago de Compostela.

AVALIACIÓN

Avaliación competencial da unidade (Libro do Alumno)

- Relacionar unhas imaxes con distintas formas posibles de atoparse con Xesús. (*Conciencia e expresións persoais*)
- Expresar a opinión persoal sobre os cambios experimentados por diversas persoas e as consecuencias destes cambios. (*Comunicación lingüística*)

Outras actividades de avaliación (Material Complementario)

- Responder preguntas sobre o testemuño de fe dunha persoa coñecida que atopou a Deus na súa vida, explicar como facilitan o encontro con Deus diversos elementos relacionados coa Igrexa .

Bloque 4: *Permanencia de Xesucristo na historia. A Igrexa*

Unidade 6: *Os cristiáns comprométense*

OBXECTIVOS EN TERMOS DE COMPETENCIAS / INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

- Reflexionar acerca das actitudes cristiás fronte aos retos da sociedade actual. **(Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)**
- Descubrir o valor do compromiso cristián para alcanzar a felicidade propia e a dos demais. **(Aprender a aprender / Intelixencia intrapersoal)**
- Valorar as actitudes de Xesús cara aos máis pobres e descubrir o compromiso cristián cara a eles. **(Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal /Iniciativa emprendedora / Intelixencia interpersoal)**

CONTIDOS

Conceptos

- Os grandes retos da sociedade actual.
- A resposta cristiá aos retos da sociedade.
- Trazos do compromiso cristián.
- Iniciativas de evanxelización.
- A pobreza e a pobreza evanxélica.
- Xesús achégase aos pobres.
- Os cristiáns seguen o modelo de Xesús.
- Quen é o Pai Anxo.
- Mensaxeiros da Paz: estrutura e proxectos que levan a cabo.
- As máquinas expendedoras de solidariedade.

Procedementos

- Procura de noticias referidas a conflitos relacionados coa globalización e redacción de novas noticias cambiando as prioridades.

Valores

- Reflexión acerca da necesidade de dar unha resposta cristiá aos grandes problemas da sociedade actual.
- Descubrimento do mandamento do amor como o impulso necesario para traballar por mellorar a sociedade actual.

- Recoñecemento do valor da pobreza evanxélica como medio para desprenderse do superfluo e alcanzar o importante.
- Interese por participar en iniciativas en favor dos máis pobres e necesitados.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Comprender que a pertenza a Cristo leva unha nova forma de comportarse na vida.
2. Recoñecer os trazos do compromiso evanxélico para a consecución dun mundo máis humano.
3. Identificar a opción preferente de Xesús polos pobres e recoñecela no traballo dos cristiáns.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

- 1.1 Describe a resposta dos cristiáns aos grandes retos da sociedade actual e pon exemplos concretos.
- 2.1 Describe accións concretas da Igrexa que permiten difundir a mensaxe evanxélica e poñela en práctica.
- 3.1 Explica accións concretas dos cristiáns nas que se aprecia a opción preferente polos pobres.

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

- **Educación moral e cívica:** toma de posición a favor dos pobres e dos necesitados e opción por un compromiso persoal a favor dun mundo mellor.
- **Educación do consumidor:** valoración das iniciativas solidarias e disposición a participar nelas.

SECUENCIA DIDÁCTICA: ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE E RECURSOS DIDÁCTICOS

Fase inicial

Contextualización

- Observar a imaxe inicial, ler a pregunta inicial e identificar o título da unidade como resposta á pregunta inicial.

Exploración de coñecementos previos

- Rutina de pensamento: Vexo-Penso-Pregúntome.
- En pequenos grupos, elaborar unha lista das necesidades sociais máis urxentes da contorna próxima e outra, das necesidades a nivel mundial.

Motivación inicial

- Ler, comprender e comentar colectivamente o texto inicial de motivación.

Fase de desenvolvemento

Introdución de novos contidos

- Buscar noticias sobre situacións de pobreza e inxustiza, dialogar sobre as súas causas e buscar se tamén se dan casos parecidos na contorna próxima.
- Analizar o encontro de Xesús co mozo rico e extraer conclusións referidas á opción de Xesús polos pobres.
- Ler, colectivamente e de forma dinámica, a parábola do xuízo das nacións e facer un esquema para actualizar mediante exemplos as solucións que propón a parábola.

Estruturação dos coñecementos

- Investigar en grupo sobre organizacións da Igrexa que optaron de forma clara polos máis pobres.
- Relacionar as opcións polos máis pobres, por parte de cristiáns e cristiás e de organizacións da Igrexa, coa mensaxe de Xesús.
- Resumir nun esquema con exemplos a actuación dos cristiáns e das cristiás ante a realidade social: análise, asunción e transformación.

Fase de síntese

Aplicación do coñecemento / Avaliación

- Trazar un mapa mental, a partir dun modelo, como síntese da unidade.
- Relacionar a frase do Dalai Lama co que se viu na unidade.
- Realizar as actividades de relación entre dous textos da Avaliación competencial.

Recursos

- Libro do alumno.
- Programación e orientacións didácticas.
- Material complementario.
- Vídeos: *Pequeno: 15 días ao ano* e *A cousa perdida*.
- Procuras en Internet (libro dixital): investigación sobre organizacións da Igrexa que velan polos máis pobres e consulta da páxina web de Mensaxeiros da Paz.
- Música: *Heroe anónimo*.
- Cinema: *Amazing Grace*.

INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

Actividades para o desenvolvemento das intelixencias múltiples

- *Intrapersoal*: reflexión persoal sobre os retos da forma de vida actual. Recoñecemento da propia capacidade de realizar

pequenas «heroicidades» a favor dos demais.

- *Interpersoal*: posta en común das distintas posibilidades para colaborar na construción dun mundo mellor. Actuación en grupo respondendo a unhas preguntas e enchendo unha táboa da parábola do xuízo das nacións.

CULTURA DO PENSAMENTO

Rutina de pensamento: Vexo-Penso-Pregúntome

- *Finalidade*: desenvolver a curiosidade, a capacidade de exploración e a creatividade.
- *Actividade*: fronte á imaxe dun grupo de cristiáns peregrinando e portando unha cruz. Cada alumno/a observa a imaxe en silencio e anota o que ve (sen interpretacións) e as ideas ou pensamentos que lle xurdirían se estivese entre a xente ou levando a cruz e, finalmente, as preguntas que lle veñen á mente. Despois, os alumnos poñen en común o que escribiu cada un, comparan os aspectos máis destacables e constatan que unha mesma imaxe se pode percibir de maneiras moi diferentes.

METODOLOXÍAS INTERACTIVAS

- *Traballo cooperativo: Folio xiratorio*. Dicirlles aos alumnos que formen equipos de traballo e explicarlles que entre todos terán que comentar un fragmento de Evangelii *Gaudium*. Todos os membros do grupo estarán pendentes do que escriba cada un, axudaranse, corríxiranse...
- *Traballo cooperativo*: elaboración en grupo dunha presentación multimedia sobre unha organización da Igrexa dedicada aos máis pobres. En grupo farán unha táboa na que se propoñan solucións actuais aos distintos problemas que aparecen na parábola do xuízo das nacións. Proposta en grupo dunha idea solidaria seguindo o exemplo das máquinas expendedoras de solidariedade.

ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Adaptación curricular

Básica:

- Lectura e comprensión dun resumo da unidade.
- Actividades sobre os retos socio-económicos do noso século, sobre a resposta cristiá a estes retos e sobre as formas actuais de cumprir as recomendacións de Xesús.

Afondamento:

- Análise de dous textos do Maxisterio eclesiástico: un pertencente á Doutrina Social da Igrexa e outro referido ás obras de misericordia.

AVALIACIÓN

Avaliación competencial da unidade (Libro do Alumno)

- Analizar a parábola do bo samaritano e relacionar a súa mensaxe cun fragmento da *Gaudium et Spes*. (*Comunicación lingüística*)
- Reflexionar sobre as motivacións para a acción social. (*Competencias sociais e cívicas*)

Outras actividades de avaliación (Material Complementario)

- Analizar dous textos do Novo Testamento sobre as riquezas segundo a mensaxe de Xesús e sobre a vida da primeira comunidade cristiá e responder a unhas preguntas referidas á pobreza evanxélica e á tarefa dos cristiáns no Terceiro e no Cuarto Mundo.

Bloque 4: Permanencia de Xesucristo na historia. A Igrexa
Unidade 7: A fe impregna a nosa cultura

OBXECTIVOS EN TERMOS DE COMPETENCIAS / INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

- Analizar a relación que existe entre os valores cristiáns e os valores sociais do mundo actual. **(Aprender a aprender / Intelixencia interpersoal)**
- Descubrir o sinal que deixou o cristianismo en diferentes manifestacións artísticas ao longo da historia. **(Conciencia e expresión cultural / Intelixencia visual-espacial)**
- Recoñecer a presenza do cristianismo en diferentes manifestacións da cultura actual. **(Conciencia e expresión cultural / Intelixencia interpersoal)**
- Comentar textos de carácter relixioso para descubrir neles a mensaxe de Xesús. **(Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal)**

CONTIDOS

Conceptos

- A proposta de valores cristiáns.
- O labor social da Igrexa: educativo, cultural e asistencial.
- A arte sacra ao longo dos séculos: estilos e tendencias.
- Análise dunha obra de arte.
- A beleza da fe cristiá na arte.
- Manifestacións artísticas de carácter relixioso: arquitectura, escultura, pintura e música.
- Novas formas de anunciar a mensaxe de Xesús.

Procedementos

- Comentario dun texto de carácter relixioso: proceso que se segue.

Valores

- Interese por descubrir a relación entre os valores cristiáns e os valores sociais do mundo actual.
- Valoración da achega da Igrexa á arte en xeral.
- Sensibilidade a favor da utilización das novas tecnoloxías para anunciar o Evanxeo.

- Disposición a comentar textos de carácter relixioso e a extraer deles a mensaxe evanxélica que conteñen.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Relacionar os valores sociais actuais cos valores cristiáns e recoñecer a influencia destes.
2. Identificar na cultura a riqueza e a beleza que xera a fe.
3. Recoñecer a presenza cristiá en diferentes manifestacións da cultura actual.
4. Obter información relevante a partir da análise de textos de carácter relixioso.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

- 1.1 Enumera valores sociais actuais e relaciónaos de modo inequívoco con valores cristiáns.
- 2.1 Demostra, mediante exemplos previamente seleccionados, que a experiencia cristiá foi xeradora de cultura ao longo da historia.
- 3.1 Defende de forma razoada a influencia da fe na arte, no pensamento, nos costumes, na saúde, na educación etc.
- 4.1 Descubre e explicita con claridade a mensaxe evanxélica contida nun texto de carácter relixioso.

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

- **Educación moral e cívica:** recoñecemento dos valores cristiáns e da súa capacidade para influír na cultura actual.

SECUENCIA DIDÁCTICA: ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE E RECURSOS DIDÁCTICOS

Fase inicial

Contextualización

- Observar a imaxe inicial, ler a pregunta inicial e identificar o título da unidade como resposta á pregunta inicial.

Exploración de coñecementos previos

- Rutina de pensamento: Penso-Interésame-Investigo.
- Buscar en libros doutras materias obras de arte de contido relixioso e razoar unha explicación do seu significado.

Motivación inicial

- Ler, comprender e comentar colectivamente o texto inicial de motivación.

Fase de desenvolvemento

Introdución de novos contidos

- Observar unha obra de arte relixiosa contemporánea e expoñer as impresións, os sentimentos e as emocións que provoca.

Deseguido, buscar información sobre a obra e completar a exposición anterior.

- Dialogar sobre as posibilidades dos diversos xéneros artísticos para expresar algunhas realidades, a partir de exemplos próximos, como a poesía, a música, a arte en vídeo, os debuxos e os deseños propios...
- Descubrir, mediante exemplos, que a dimensión relixiosa forma parte dese conxunto de realidades que poden ser expresadas de forma artística.

Estruturação dos coñecementos

- A partir da observación das obras de arte relixiosa que se expoñen no libro completar unha táboa sobre a evolución da arte cristiá ao longo dos séculos, engadindo outros exemplos.
- Asimilar, aplicar e, no seu caso, adaptar un modelo de ficha de análise dunha obra de arte, combinando a observación detallada, a expresión dos sentimentos que provoca e a procura de información.
- Extraer conclusións sobre a variedade de imaxes de Xesús por parte de diversos artistas e períodos artísticos a partir da aplicación do modelo de ficha de análise a diversas obras.

Fase de síntese

Aplicación do coñecemento / Avaliación

- Trazar un mapa mental, a partir dun modelo, como síntese da unidade.
- Relacionar a frase de A. Einstein co que se viu na unidade.
- Realizar as actividades de redacción sobre un tema da Avaliación competencial.

Recursos

- Libro do alumno.
- Programación e orientacións didácticas.
- Material complementario.
- Procuras en Internet (libro dixital): consulta de información sobre unha obra de arte e a súa autoría e investigación sobre a presenza da Igrexa nos medios de comunicación.
- Música: *Rap do rosario*.

INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

Actividades para o desenvolvemento das intelixencias múltiples

- *Intrapersoal*: recordo de experiencias persoais de perdón e de amor aos inimigos. Reflexión persoal sobre os sentimentos que esperta a contemplación dunha obra de arte contemporánea.

- *Interpersoal*: elaboración en grupo dun mural sobre institucións que levan a cabo un labor da Igrexa. Traballo e reflexión en grupo sobre a posibilidade de *rapear* unha pregaría cristiá.
- *Lingüística e verbal*: expresión da importancia que ten para a Igrexa mostrarse como «beleza que fascina». Elaboración dunha redacción sobre un tema a partir dunhas preguntas.

CULTURA DO PENSAMENTO

Rutina de pensamento: *Penso-Interésame-Investigo*

- *Finalidade*: desenvolver o interese por afondar nun tema que resulte interesante para o alumnado.
- *Actividade*: trátase de reflexionar sobre a influencia do cristianismo no mundo. Despois de ler o índice e o texto introdutorio, cada alumno/a reflexiona sobre o que sabe acerca do tema e fórmulase preguntas que lle resulten atractivas. Deseguido, investiga sobre o que máis lle chama a atención e busca resposta para as súas preguntas. Ao finalizar a unidade, os alumnos comparten o que aprenderon.

METODOLOXÍAS INTERACTIVAS

- *Traballo cooperativo*: elaboración en grupo dun mural sobre un dos labores da Igrexa.

ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Adaptación curricular

Básica:

- Lectura e comprensión dun resumo da unidade.
- Actividades sobre as benaventuranzas, sobre o labor asistencial, educativo e cultural da Igrexa e sobre a presenza da fe cristiá na historia da arte.

Afondamento:

- Elaboración en grupo dun traballo de relación entre os Dez Mandamentos e diversos artigos da Declaración Universal dos Dereitos Humanos.

AVALIACIÓN

Avaliación competencial da unidade (Libro do Alumno)

- Elaborar unha redacción sobre un dos temas da unidade partindo dunhas preguntas. (*Comunicación lingüística*)
- Reflexionar e responder preguntas sobre a relación entre o cristianismo, a arte e a cultura actual. (*Conciencia e expresións*)

culturais)

Outras actividades de avaliación (Material Complementario)

- Relacionar unha serie de actitudes con valores cristiáns, completar unha ficha de análise dunha obra de arte relixiosa e comentar un texto sobre o sentido dunha festa cristiá seguindo unha pauta de comentario de texto.

Monográfico **Exploradores da cultura**

OBXECTIVOS EN TERMOS DE COMPETENCIAS / INTELIXENCIAS MÚLTIPLES

- Valorar o traballo dos mosteiros medievais no mantemento e na difusión da cultura en Europa. **(Conciencia e expresión cultural / Intelixencia intrapersoal)**
- Valorar o diálogo interrelixioso como medio de achegamento entre as persoas e como vehículo de coñecemento mutuo e de pacificación. **(Iniciativa emprendedora / Intelixencia intrapersoal)**
- Recoñecer que a veneración das imaxes relixiosas axuda a descubrir a persoa que representan. **(Conciencia e expresión cultural / Intelixencia visual-espacial)**
- Descubrir os mosteiros como lugares especialmente preparados para a oración e a contemplación. **(Aprender a aprender / Intelixencia intrapersoal)**
- Recoñecer a opción polos pobres como un compromiso da Igrexa ao longo de toda a súa historia. **(Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)**

CONTIDOS

Conceptos

- Contido e formación da Biblia cristiá.
- Os mosteiros medievais e a conservación e difusión da cultura.
- San Xerome e a Vulgata.
- Elementos comúns da tradición cristiá e do islam.
- Elementos cristiáns que non recoñece o islam.
- O beato Raimundo Lulio e o diálogo interrelixioso.
- A imaxe de Xesús nas catacumbas.
- A imaxe de Xesús nas iconas bizantinas.
- A imaxe de Xesús na arte gótica.
- A controversia iconoclasta do século VIII.
- Experiencias de vida eclesiástica nas primeiras comunidades cristiás.
- Os mosteiros medievais: estrutura e función.

- A oración en san Francisco de Asís.
- A oración en santo Agostiño.
- Os diáconos na Igrexa primitiva.
- A caridade e a esmola nas primeiras comunidades cristiás.
- Hospitais para pobres na Idade Media.
- San Francisco de Asís e a pobreza evanxélica.
- San Xoán Crisóstomo e o seu valor profético.

Procedementos

- Relación entre textos bíblicos e obras de arte en diferentes soportes.
- Comparación entre textos bíblicos e os seus equivalentes no Corán.
- Observación atenta e comparación de diferentes imaxes sobre Xesús.
- Comentario de textos doutriniais, textos literarios e pregarias de diversos autores dos primeiros séculos do cristianismo.
- Relación entre a biografía de diversos personaxes do cristianismo dos primeiros séculos e o seu contexto xeográfico e histórico.

Valores

- Valoración da importancia dos mosteiros medievais para a conservación e difusión da cultura en xeral e da Biblia en particular.
- Interese por atopar puntos de encontro entre as tres grandes relixións: xudaísmo, cristianismo e islam.
- Recoñecemento do valor das imaxes como axuda para favorecer a veneración das persoas que se representan nelas.
- Reflexión sobre a importancia da oración persoal para fortalecer a vida cristiá.
- Valoración da opción da Igrexa polos máis pobres ao longo de toda a súa historia.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Explicar a función dos mosteiros medievais na conservación e na difusión da cultura.
2. Identificar os trazos comúns entre o cristianismo e o islam.
3. Valorar as imaxes como expresión de respecto e veneración sobre a persoa que representan.
4. Valorar a importancia dos mosteiros e os grandes teólogos cristiáns para facilitar o encontro con Cristo a través da oración.
5. Valorar as accións da Igrexa en favor dos máis pobres ao longo da historia.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

- 1.1 Coñece e describe o proceso de reprodución de libros nas bibliotecas dos mosteiros durante a Idade Media.
- 2.1 Enumera actitudes e feitos concretos que favorecen o diálogo interreligioso.
- 3.1 Distingue o valor simbólico das imaxes do culto á persoa que representan.
- 4.1 Explica o sentido da oración cristiá e valora as achegas dos mosteiros e dos grandes teólogos.
- 5.1 Identifica personaxes e actividades en favor dos pobres que tiveron o seu sitio no seo da Igrexa ao longo da historia.

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

- **Educación para a paz:** respecto por todas as tradicións relixiosas, interese por apreciar as semellanzas doutrinais entre as relixións monoteístas e valoración do diálogo entre cristianismo e islam.
- **Educación moral e cívica:** valoración da opción polos pobres que historicamente practicaron os cristiáns e cristiás como un trazo central do seguimento de Xesús e como unha achega moi importante á mellora da situación de moitas persoas.
- **Educación para a igualdade de oportunidades:** valoración das consecuencias culturais que tivo a misión evanxelizadora da Igrexa en canto á alfabetización do pobo, á difusión das correntes artísticas e á incorporación da piedade popular en cada cultura.
- **Educación do consumidor:** toma de conciencia da forma de vida baseada na pobreza evanxélica pola que optaron moitos cristiáns e cristiás, relativizando a posesión de moitos bens superfluos.

RECURSOS

- Libro do alumno: páxinas dos monográficos (incluíndo os eixes cronolóxicos), glosario e anexo de textos bíblicos.
- Programación e orientacións didácticas: especialmente os anexos «Exploradores da cultura».
- Material complementario.
- Procuras en Internet: recompilación de información sobre a festa musulmá do cordeiro e sobre a localización da antiga cidade de Antioquía de Orontes.

Relixión Católica 4° ESO

PROGRAMACIÓN DE AULA

OBXECTIVOS XERAIS DA ÁREA PARA O CURSO DE CUARTO DA E.S.O.

- 1.** Situa-las fontes principais para o coñecemento da Igrexa e actualiza-la información que nos aportan.
- 2.** Identificar á Igrexa como instrumento de salvación universal e realización histórica e eficaz da obra de Xesús.
- 3.** Coñecer e valorar críticamente a aportación relixiosa, cultural e social da Igrexa na construción e desenvolvemento da sociedade en Galicia e no mundo.
- 4.** Profundizar no coñecemento e valoración dos sacramentos da iniciación cristiá, da saúde e do servizo á comunidade, como intres centrais da vida da Igrexa.
- 5.** Descubri-los sacramentos da Orde e Matrimonio como especificacións concretas da vocación bautismal, e dous camiños de servizo á Igrexa e ó mundo.
- 6.** Partindo de distintas etapas da historia da Igrexa, evidencia-las súas cualidades: misioneira, pobo de Deus, unha e dividida, santa e pecadora, tentada polo poder e chamada a servir.
- 7.** Iniciarse na formación dunha conciencia moral cristiá ante a cuestión persoal, social, as realidades políticas e culturais do ambiente.

PROGRAMACIÓN DE RELIXIÓN E MORAL CATÓLICA PARA O CURSO DE 4º DA E.S.O. POR UNIDADES DIDÁCTICAS

Unidade 1. A Igrexa, realidade visible e espiritual

Unidade 2. A expansion da Igrexa

Unidade 3. A cristiandade medieval

Unidade 4. Primeiro cambio de milenio, época de crise e reformas

Unidade 5. O cristianismo na Idade Moderna

Unidade 6. A Igrexa nos séculos XVIII e XIX

Unidade 7. A Igrexa no século XX

Unidade 8. O segundo cambio de milenio

BLOQUES DE CONTIDOS

Unidade 1. A Igrexa, realidade visible e espiritual

1.1 Obxectivos

- Recoñecer a dimensión terreal e espiritual da Igrexa e valorar a multiplicidade de ministerios e carismas que existen nela.
- Entender a Igrexa como o corpo visible de Cristo resucitado e recoñecer a súa misión de lles anunciar o Evanxeo a todos os pobos.
- Identificar os trazos ou notas que caracterizan a Igrexa de Xesucristo: unha, santa, católica e apostólica.

1.2 Contidos

Conceptos

- A Igrexa de Xesús.
- Fundación e nacemento da Igrexa.
- O misterio da Igrexa, realidade visible e espiritual.
- A Igrexa, Corpo de Cristo, misterio de unión dos homes con Deus.
- Ministerios e carismas.
- As notas da Igrexa, a súa presenza nela e a súa realización.

Procedementos

- Lectura e comprensión dun texto do Ministerio da Igrexa para introducir os contidos.
- Análise, distinción e corrección de diferentes ideas contraditorias.
- Lectura, comprensión e interpretación de textos e citas bíblicas.
- Identificación da Igrexa como realidade visible e como realidade espiritual.
- Análise dun texto bíblico sobre a Igrexa, Corpo Místico de Cristo.
- Lectura e comprensión dun texto neotestamentario que explica os carismas.
- Análise e explicación de cada unha das notas da Igrexa.
- Aplicación dos contidos da unidade didáctica á vida dos alumnos.
- Comentario dunha película relacionada cos contidos.

Actitudes

- Exercicio de diálogo aberto sobre diferentes formas de entender a Igrexa. (Educación para a paz; Educación moral e cívica.)
- Interese por coñecer a orixe, a vida e a misión da Igrexa. (Educación moral e cívica.)
- Valoración do nacemento da Igrexa como obra de Deus. (Educación moral e cívica.)
- Valoración e respecto polos carismas e os ministerios da Igrexa. (Educación moral e cívica.)

- Aprecio polos valores que nacen da vida e da mensaxe de Xesús e que a Igrexa fai presentes na sociedade actual. (Educación para a paz; Educación moral e cívica.)
- Respecto e comprensión ante diferentes formas de entender a Igrexa. (Educación para a paz; Educación moral e cívica.)

1.3 Actividades

1.3.1 Actividades da unidade

- Responder con argumentos algúns tópicos que se utilizan para sinalar os puntos negativos da Igrexa.
- Explicar o significado dunha frase.
- Investigar o sentido ecuménico do mosteiro de Taizé e sinalar algunhas características ou accións que levan a cabo para favorecer a unidade dos cristiáns.
- Elaborar unha lista de santos canonizados explicando os seus trazos máis característicos.
- Distinguir entre os bispos e os demais compoñentes da Igrexa local.
- Razoar as respostas que se dan a unhas interrogantes que se propoñen.
- Explicar como as catro notas que indican os trazos esenciais da Igrexa se dan na actualidade.
- Comentario dunha película.

1.3.2 Actividades de apoio á acción educativa

Actividades de reforzo

- Ordenar cronoloxicamente os feitos que se describen nunha columna e que corresponden á fundación e ao nacemento da Igrexa.
- Completar distintas frases sobre as catro notas da Igrexa.

Actividades de ampliación

- Analizar uns textos do Catecismo da Igrexa Católica para afondar no coñecemento da realidade espiritual e da realidade visible da Igrexa.
- Buscar a palabra mediador nun dicionario e aplicarlle o seu significado a Xesucristo.
- Buscar unhas citas do Evanxeo, comparalas cos textos do Catecismo da Igrexa e responder unhas cuestións referentes á Igrexa fundada por Cristo.
- Ordenar nunha táboa os trazos que identifican a Igrexa como realidade visible e como realidade espiritual.

1.4 Avaliación

Criterios de avaliación

- Detectar os principais momentos da fundación e o nacemento da Igrexa.
- Recoñecer a dimensión terreal e a dimensión espiritual da Igrexa.
- Valorar a multiplicidade de ministerios e carismas que existen na Igrexa.
- Recoñecer a Igrexa como o corpo visible de Cristo resucitado.
- Identificar e explicar os trazos ou notas que caracterizan a Igrexa de Xesucristo: unha, santa, católica e apostólica.

Actividades de avaliación

Realizar as actividades de autoavaliación do Libro do Alumno (páx. 19).

Resolver as actividades propostas na ficha de avaliación da Carpeta de recursos.

- Enumerar os principais momentos da fundación e o nacemento da Igrexa.
- Sinalar os trazos que permiten identificar a Igrexa como realidade visible e os que amosan a súa dimensión espiritual.
- Completar unhas frases sobre os ministros ordenados e os laicos.
- Xustificar cada unha das notas ou atributos da Igrexa que se afirman no credo.

Unidade 2. A expansión da Igrexa

1.1 Obxectivos

- Recoñecer e valorar os sucesos máis importantes da fe cristiá na Historia da Igrexa durante os primeiros séculos da nosa era.
- Descubrir o papel dos Pais da Igrexa e dos primeiros concilios ecuménicos no mantemento do depósito da fe e na súa transmisión.
- Identificar e valorar as características da arte paleocristiá como manifestación da fe das primeiras comunidades.

1.2 Contidos

Conceptos

- A historia da Igrexa.
- O Edicto de Milán e o Edicto de Tesalónica.
- Expansión da Igrexa.
- As herexías.
- O Credo Apostólico.
- Os Pais da Igrexa.
- Os primeiros concilios ecuménicos.
- O Concilio de Nicea e o de Constantinopla.
- O Credo de Nicea-Constantinopla.
- O Concilio de Éfeso e o de Constantinopla.
- A arte paleocristiá, as basílicas.

Procedementos

- Lectura e comprensión dun texto histórico que nos achega aos contidos.
- Lectura, análise, interpretación e comentario de textos do Maxisterio da Igrexa.
- Localización de feitos e situacións da Igrexa nas diferentes etapas da historia.
- Análise dos Edictos de Milán e Tesalónica.
- Análise comparativa do Credo Apostólico co Credo de Nicea-Constantinopla.
- Busca de datos sobre os Pais da Igrexa para poder relacionalos cunhas características que se propoñen.
- Localización nun mapa dos lugares onde se celebraron os primeiros concilios.
- Busca de citas do Novo Testamento sobre a Virxe María para relacionalas con algunhas conclusións do Concilio de Éfeso.
- Localización de información en Internet.

Actitudes

- Interese e curiosidade por como se levou a cabo a expansión do cristianismo e recoñecemento dos valores que naceron a partir del. (Educación para a paz; Educación moral e cívica.)
- Valoración da vida e do testemuño dos cristiáns dos primeiros séculos ante os problemas aos que se enfrontaron. (Educación moral e cívica.)
- Adopción dunha perspectiva histórica ante os feitos relixiosos e busca dos aspectos positivos da historia da Igrexa. (Educación para a paz; Educación moral e cívica.)
- Respecto e aceptación da historia da Igrexa como unha historia chea de loitas e esperanzas. (Educación moral e cívica.)

1.3 Actividades

Actividades da unidade

- Responder unhas cuestións para comprender que a fe cristiá é unha fe histórica.
- Situar nas diferentes etapas da historia uns feitos da Igrexa.
- Resumir os feitos máis importantes da Igrexa primitiva.
- Explicar os cambios que implicaron os Edictos de Milán e de Tesalónica.
- Analizar o Credo Apostólico e o Credo de Nicea-Constantinopla e comparalos.
- Buscar información sobre os Pais da Igrexa para poder relacionar cada un dos Pais anotados nunha columna cunhas referencias anotadas noutra columna.
- Buscar información sobre Prisciliano, a súa doutrina e a influencia que tivo no cristianismo da época.
- Buscar unhas citas do Novo Testamento sobre a Virxe María para poder relacionalas cunhas conclusións do Concilio de Éfeso.
- Describir un templo e buscar información para poder enumerar e localizar algúns dos grandes templos cristiáns da actualidade.
- Localizar información en Internet.

1.3.2 Actividades de apoio á acción educativa

Actividades de reforzo

- Completar unhas frases sobre o Edicto de Milán e o Edicto de Tesalónica.
- Acabar un esquema sobre os Grandes Pais da Igrexa.
- Relacionar cada unha das herexías anotadas nunha columna coas ideas que sostiñan e o Concilio que as condenou.

Actividades de ampliación

- Buscar unhas citas do Novo Testamento e relacionalas con cada unha das afirmacións do Credo Apostólico.

1.4 Avaliación

Criterios de avaliación

- Coñecer a expansión do cristianismo nos primeiros séculos.
- Recoñecer a importancia dos edictos de Milán e Tesalónica para a liberdade da Igrexa.
- Valorar a nova situación dos cristiáns en tempos do Emperador Constantino.
- Recoñecer e valorar os Grandes Pais da Igrexa.
- Descubrir a importancia dos primeiros concilios ecuménicos.
- Coñecer e valorar a arte paleocristiá.

Actividades de avaliación

Realizar as actividades de autoavaliación do Libro do Alumno (páx. 39).

Resolver as actividades propostas na ficha de avaliación da Carpeta de recursos.

- Explicar a importancia que tiveron os edictos de Milán e Tesalónica para a vida da Igrexa.
- Enumerar as características que identifican os Pais da Igrexa e anotar os nomes dos máis importantes.
- Completar unha táboa na que se nomean diferentes herexías, e se pide que expliquen o que afirmaba cada unha delas e o concilio que as condenou.
- Describir os elementos que caracterizan a arte paleocristiá.

Unidade 3. A cristiandade medieval

1.1 Obxectivos

- Valorar o proceso de evanxelización que levou a cabo a Igrexa a través dos mosteiros.
- Descubrir e valorar a contribución da Igrexa aos procesos de construción da identidade galega, española e europea.
- Recoñecer a contribución da fe cristiá a diferentes manifestacións da arte de cada época.

1.2 Contidos

Conceptos

- A invasión do Imperio Romano.
- A cristianización dos pobos bárbaros.
- O monacato.
- San Bieito: a regra beneditina.
- Os Estados Pontificios.
- Carlomagno e a Europa cristiá.
- O Sacro Imperio Romano Xermánico.
- O cristianismo en España.
- O III Concilio de Toledo.
- Santo Isidoro.
- A expansión do islam.
- A relixión cristiá na España musulmana.
- A liturxia mozárabe.
- A arte visigótica e a románica.

Procedementos

- Lectura e análise de textos.
- Lectura e interpretación de mapas.
- Busca de información e análise dunha imaxe dun santo.
- Interpretación de gráficos.
- Análise dun mosteiro e da regra de san Bieito.
- Debate sobre a influencia da fe cristiá na construción de Europa.
- Elaboración dun friso cronolóxico.
- Observación e análise das características da arte visigótica e románica e descubrimento da espiritualidade que encerran.

- Análise dun rito.

Actitudes

- Reflexión e xuízo crítico construtivo das diferentes posturas e actitudes que a Igrexa tivo ao longo da historia. (Educación para a paz; Educación moral e cívica.)
- Descubrimento e valoración das contribucións da fe cristiá na construción de Europa. (Educación para a paz; Educación moral e cívica.)
- Descubrimento e valoración das achegas da Igrexa no campo da arte, a cultura e o pensamento. (Educación moral e cívica.)
- Interese por valorar, coidar e defender a cultura, a arte (visigótica e románica) e o pensamento que nos legaron os nosos antepasados. (Educación moral e cívica.)

1.3 Actividades

Actividades da unidade

- Buscar e interpretar unhas citas do Novo Testamento para comprender o sentido e o significado do concepto evanxelización.
- Lectura e análise dun texto sobre a conversión de Clodoveo.
- Reflexionar sobre as consecuencias da conversión dos visigodos e completar unha táboa sinalando as repercusións positivas que tiveron para a sociedade, a cultura e a familia.
- Observar e analizar un mapa e completar unha táboa sobre a evanxelización de Europa.
- Lectura e análise dun texto de san Pacomio sobre a evanxelización de Europa para responder unhas cuestións que se presentan.
- Analizar a regra de san Bieito.
- Organizar un coloquio sobre a influencia dos monxes na construción de Europa.
- Abrir un debate sobre a influencia que tivo a fe cristiá na creación e no desenvolvemento do Sacro Imperio Romano Xermánico.
- Buscar información sobre santo Isidoro e elaborar unha breve biografía.
- Analizar un templo visigótico e un templo románico a partir dunha pauta dada.
- Analizar o rito mozárabe e comparalo co ordinario da misa.

1.3.2 Actividades de apoio á acción educativa

Actividades de reforzo

- Responder unhas preguntas sobre a evanxelización de Europa.
- Relacionar os evanxelizadores de Europa cos países que evanxelizaron.
- Analizar a vida dos monxes.
- Indicar elementos que poñan de manifesto a importancia relixiosa e cultural dos mosteiros na construción de Europa.

Actividades de ampliación

- Ler e analizar un fragmento da regra de San Bieito.

1.4 Avaliación

Criterios de avaliación

- Describir e valorar o proceso de cristianización dos pobos bárbaros.
- Explicar a contribución da Igrexa no desenvolvemento cultural e relixioso de Europa.
- Situar no seu contexto histórico algúns feitos da Igrexa como servizo á fe.
- Identificar o rito visigótico e románico como expresión de fe e manifestación de Deus no mundo.

Actividades de avaliación

Realizar as actividades de autoavaliación do Libro do Alumno (páx. 59).

Resolver as actividades propostas na ficha de avaliación da Carpeta de recursos.

- Deducir o proceso de cristianización dos pobos bárbaros a partir dunhas frases falsas que se deben corrixir.
- Explicar a importancia dos mosteiros no desenvolvemento relixioso e cultural da Europa Medieval.
- Comentar un texto sobre o poder temporal dos papas.
- Describir os mozárabes e explicar as condicións de vida que tiñan.
- Analizar as características da arte románica e explicar o sentido desde o punto de vista da fe cristiá.

Unidade 4. Primeiro cambio de milenio, época de crise e reformas

1.1 Obxectivos

- Analizar os procesos de crise e reformas asociados á vida da Igrexa entre os séculos X e XII.
- Valorar a tarefa de evanxelización que levaron a cabo as Ordes mendicantes e o labor asistencial das Ordes militares.
- Recoñecer a beleza plástica e formal da arte gótica e do canto gregoriano e a súa importancia na vida da Igrexa.

1.2 Contidos

Conceptos

- O cambio de milenio
- O Cisma de Oriente
- As peregrinacións: o camiño de Santiago, vertebrador de Europa.
- A conservación dos Santos Lugares: as cruzadas.
- As ordes militares.
- A reforma cluniacense e cisterciense.
- As ordes mendicantes.
- O Cisma de Occidente.
- A arte gótica e o canto gregoriano.

Procedementos

- Elaboración de táboas de síntese.
- Comentario e análise de textos mediante a aplicación dun método.
- Análise e descubrimento dos obxectivos dun tema proposto.
- Elaboración dun mural.
- Investigación e valoración da achega cultural dos mosteiros e a súa influencia na vertebración de Europa.
- Confrontación dun texto cunhas frases opostas mediante unha pauta dada.
- Análise crítica de feitos da vida da Igrexa nunha época determinada.
- Aplicación dos contidos que se traballan á vida dos alumnos.
- Comparación de textos a partir dunha pauta dada.

Actitudes

- Reflexión e xuízo crítico construtivo das diferentes posturas e actitudes que a Igrexa tivo ao longo da historia. (Educación moral e cívica.)
- Descubrimento e valoración das contribucións da Igrexa no campo da arte, a cultura e o pensamento. (Educación moral e cívica.)

- Interese por valorar, coidar e defender a cultura, a arte e o pensamento que nos legaron os nosos antepasados. (Educación moral e cívica.)

1.3 Actividades

Actividades da unidade

- Elaborar unha táboa para discernir e sintetizar as diferenzas que se daban entre Oriente e Occidente antes do Cisma de Oriente.
- Analizar un texto firmado polo papa Paulo VI e o patriarca Atenágoras I para coñecer a posición de ambos ante as consecuencias negativas do Cisma de Oriente e que aínda hoxe perduran.
- Reflexionar e aplicar á propia vida unhas reflexións sobre o feito de peregrinar mediante unha pauta proposta.
- Elaborar un mural que sintetice o traballo de investigación levado a cabo sobre a contribución cultural e de vertebración de Europa que fixeron os mosteiros e o Camiño de Santiago.
- Explicar o sentido e o significado dunha frase respondendo unhas preguntas que se propoñen.
- Confrontar un texto sobre a construción da paz cunhas frases que convidan a non comprometerse.
- Analizar o canto gregoriano como forma de oración cristiá.
- Comparar un texto de san Francisco e un salmo, seguindo unha pauta.

1.3.2 Actividades de apoio á acción educativa

Actividades de reforzo

- Clasificar unhas frases segundo correspondan á Igrexa de Oriente ou de Occidente.
- Corrixir unhas frases erróneas sobre as reformas no interior da Igrexa.
- Completar unhas frases que explican o Cisma de Occidente.

Actividades de ampliación

- Buscar información sobre as cruzadas e completar unha táboa.

1.4 Avaliación

Criterios de avaliación

- Valorar criticamente as formas de vida cristiá medievais e coñecer as súas grandes contribucións culturais, artísticas e teolóxicas.
- Analizar as diferenzas e as semellanzas entre as Igrexas de Oriente e de Occidente.
- Coñecer o nacemento das ordes mendicantes e as súas figuras máis representativas.
- Observar, valorar e coidar a arte relixiosa que nos legaron os nosos antepasados e descubrir a espiritualidade que encerran.

Actividades de avaliación

Realizar as actividades de autoavaliación do Libro do Alumno (páx. 79).

Resolver as actividades propostas na ficha de avaliación da Carpeta de recursos.

- Completar unhas frases relacionadas cos contidos traballados na unidade.

- Responder unhas cuestións que presentan as diferenzas e as afinidades das Igrexas de Oriente e de Occidente.
- Completar unha táboa para sintetizar o aprendido sobre as cruzadas.
- Analizar e clasificar as características da reforma cluniacense e cisterciense.
- Describir os elementos característicos da arte gótica e xustificar a súa importancia como expresión de fe.

Unidade 5. O cristianismo na Idade Moderna

1.1 Obxectivos

- Analizar os cambios e as transformacións que se producen na Igrexa no tránsito da Idade Media á Idade Moderna e ao longo desta.
- Descubrir as causas que provocaron a Reforma protestante e a resposta da Igrexa: o Concilio de Trento.
- Tomar conciencia da importancia da evanxelización do Novo Mundo.

1.2 Contidos

Conceptos

- O cristianismo do Medievo ao Renacemento.
- A importancia das universidades.
- A Escolástica.
- A Reforma protestante.
- O Concilio de Trento e a Reforma católica.
- Novas ordes relixiosas.
- Grandes santos e místicos españois.
- A Inquisición.
- A evanxelización do Novo Mundo.
- A arte cristiá no Renacemento e no Barroco.
- A literatura mística.
- A música como expresión da experiencia relixiosa.

Procedementos

- Comentario de textos literarios que fan referencia á historia da Igrexa.
- Análise da importancia das universidades e da escolástica.
- Análise do pensamento renacentista.
- Lectura, comprensión e interpretación de textos.
- Investigación sobre realidades concretas dunha época histórica e comparación da situación actual da mesma realidade.
- Reflexión e análise sobre a reforma protestante e a reforma católica.
- Debate sobre como se aceptan, respectan e valoran as diferentes posturas relixiosas.
- Análise da doutrina das diversas Igrexas: luterana, calvinista, anglicana, e diálogo sobre o respecto e a aceptación das diversas crenzas e ideoloxías que teñen as persoas.
- Busca de información sobre os grandes mestres de santidad que impulsaron a Reforma católica.

- Comentario dunha película.
- Observación e análise de obras relacionadas co Renacemento e co Barroco.

Actitudes

- Respecto e valoración das diferentes crenzas e ideoloxías das persoas. (Educación para a paz; Educación moral e cívica; Educación para a igualdade entre os sexos.)
- Valoración das actitudes de acercamento e respecto que as persoas, e as distintas Igrexas, teñen ante as diferentes crenzas. (Educación para a paz; Educación moral e cívica.)

1.3 Actividades

Actividades da unidade

- Ler e comentar un texto sobre a historia da Igrexa e, mediante unhas preguntas, reflexionar sobre a materia que se vai tratar na unidade.
- Comparar as universidades medievais coas universidades actuais e concretar unhas conclusións.
- Distinguir entre as ideas medievais e as ideas humanistas mediante a análise dun texto proposto.
- Sintetizar o proceso da Reforma protestante seguindo unha pauta.
- Debater sobre como se aceptan, respectan e valoran as diferentes posturas relixiosas mediante unha pauta dada.
- Sintetizar a realización do Concilio de Trento e as súas principais decisións seguindo unha pauta para profundar na Reforma católica.
- Comparar a posición dos protestantes e do Concilio de Trento nunhas cuestións concretas.
- Buscar información sobre os grandes mestres de santidad que impulsaron a Reforma católica, resumila e expoñela ante o resto da clase.
- Comentar a película *A misión* para descubrir as reducións dos xesuítas en América e coñecer os problemas que tiveron.
- Ler e comentar un fragmento de *A noite escura da alma* de san Xoán da Cruz mediante unha pauta dada para descubrir a poesía mística.

1.3.2 Actividades de apoio á acción educativa

Actividades de reforzo

- Corrixir unhas frases erróneas sobre algúns elementos da Reforma protestante.
- Clasificar unhas frases segundo correspondan ao Concilio de Trento ou á Reforma protestante.
- Lectura, comprensión, comentario e comparación de dous textos, un de Martiño Lutero e outro do Concilio de Trento, para descubrir a posición de cada un deles acerca da xustificación e comparar as conclusións cunhas citas do Novo Testamento que se propoñen.

1.4 Avaliación

Criterios de avaliación

- Analizar a influencia da Igrexa no tránsito da Idade Media á Idade Moderna.
- Descubrir as causas que provocaron a Reforma protestante e a resposta da Igrexa: o Concilio de Trento.
- Identificar a arte cristiá no Renacemento e no Barroco como manifestación da fe do pobo.

Actividades de avaliación

Realizar as actividades de autoavaliación do Libro do Alumno (páx. 99).

Resolver as actividades propostas na ficha de avaliación da Carpeta de recursos.

- Explicar as contribucións que os grandes mestres da Escolástica fixeron á cultura.
- Completar unha táboa para sintetizar as características máis destacadas da Igrexa luterana, a calvinista e a anglicana.
- Sinalar as características da arquitectura, a escultura e a pintura barrocas e a súa relación coa fe.

Unidade 6. A Igrexa nos séculos XVIII e XIX

1.1 Obxectivos

- Investigar os cambios políticos, sociais e económicos que se producen nos séculos XVIII e XIX e como afectaron a vida da Igrexa.
- Recoñecer e valorar a doutrina social da Igrexa como unha resposta aos problemas derivados da Revolución Industrial.
- Valorar e admirar o labor asistencial, misionero e de propagación da fe que realiza a Igrexa a través de numerosas congregacións relixiosas.

1.2 Contidos

Conceptos

- A Igrexa no mundo contemporáneo.
- O racionalismo e o pensamento ilustrado.
- A Revolución Francesa e a Igrexa.
- A preocupación pola cuestión social.
- As novas ordes relixiosas, pioneiras na educación, na sanidade e na asistencia.
- Grandes educadores cristiáns.
- A expansión misionera e a presenza da Igrexa no «cuarto mundo».
- Ciencia e relixión no século XIX.

Procedementos

- Lectura e interpretación de documentos significativos da Igrexa.
- Debate sobre as ideas do pensamento ilustrado.
- Análise dalgúns puntos importantes que fan referencia á ilustración e á Igrexa.
- Reflexión e análise do lema da Revolución Francesa e comparación cos valores evanxélicos.
- Desenvolvemento dun tema a partir dunha pauta.
- Busca de información sobre as principais congregacións relixiosas.
- Análise crítica de textos históricos.
- Lectura de textos do Maxisterio da Igrexa.

Actitudes

- Valoración crítica do papel da Igrexa nos ámbitos sociais, ao longo da historia. (Educación moral e cívica.)
- Interese pola liberdade, a igualdade e a fraternidade. (Educación para a paz; Educación moral e cívica; Educación para a igualdade entre os sexos)

- Aceptación da parte de responsabilidade que favorece a convivencia pacífica e solidaria. (Educación para a paz; Educación moral e cívica; Educación para a igualdade entre os sexos)
- Valoración da doutrina social da Igrexa, o seu labor social e o seu compromiso na historia. (Educación para a paz; Educación moral e cívica.)

1.3 Actividades

Actividades da unidade

- Organizar un debate sobre as ideas do pensamento ilustrado seguindo unha pauta.
- Lectura, comprensión e análise de documentos do Maxisterio da Igrexa.
- Reflexionar sobre os ideais da Revolución Francesa e expoñer o seu significado, sinalando se están de acordo coa fe cristiá e se estes valores se dan na actualidade.
- Explicar a Revolución Industrial e a resposta que lles deu a Igrexa aos novos problemas que presenta esta.
- Traducir algúns principios da doutrina social da Igrexa a unha linguaxe sinxela.
- Buscar información sobre as ordes relixiosas e explicar o labor que levan a cabo en beneficio da sociedade.
- Anotar a actitude de compromiso que hoxe ten a Igrexa a través das súas organizacións sociais e sinalar a actitude que amosan os cristiáns.
- Analizar a posición da Igrexa ante o conflito entre a fe e mediante algúns documentos do Maxisterio da Igrexa.
- Analizar e comparar fragmentos de dous textos da época: o *Manifesto Comunista* e a Encíclica *Rerum Novarum* do Papa León XIII.

1.3.2 Actividades de apoio á acción educativa

Actividades de reforzo

- Corrixir unhas frases erróneas sobre o conflito fe e razón no século VIII.
- Completar unhas frases sobre a vida cristiá no século XIX.
- Indicar se unhas frases son verdadeiras ou falsas e corrixir as falsas.

Actividades de ampliación

- Buscar en Internet a *Declaración dos Dereitos do Home e do Cidadán* e a *Declaración Universal dos Dereitos Humanos* e sinalar os artigos de cada documento que se refiren a un mesmo concepto.

1.4 Avaliación

Criterios de avaliación

- Detectar as ideas da Ilustración e recoñecer a súa influencia nos cristiáns.
- Sinalar algúns principios fundamentais da doutrina social da Igrexa.
- Recoñecer o labor educativo, social e misioneiro que levan a cabo as novas congregacións relixiosas.

Actividades de avaliación

Realizar as actividades de autoavaliación do Libro do Alumno (páx. 121).

Resolver as actividades propostas na ficha de avaliación da Carpeta de recursos.

- Completar unhas frases sobre as influencias das ideas ilustradas nos cristiáns.
- Sinalar os principios fundamentais da encíclica *Rerum Novarum* acerca do traballo e a propiedade privada.
- Completar unha táboa sobre o labor educativo, social e misioneiro que levan a cabo as congregacións relixiosas.

Unidade 7. A Igrexa no século XX

1.1 Obxectivos

- Analizar as correntes de pensamento e as doutrinas políticas de principios do século XX, as súas consecuencias históricas e a súa influencia na vida da Igrexa.
- Coñecer e valorar as propostas do Concilio Vaticano II para a renovación da Igrexa e a súa transcendencia posterior.
- Recoñecer e valorar froitos concretos do Concilio na Igrexa actual.

1.2 Contidos

Conceptos

- O avance do secularismo.
- Totalitarismo de Estado e a súa catástrofe moral.
- O holocausto.
- O encontro coa modernidade e a renovación interior da Igrexa contemporánea.
- O Concilio Vaticano II.
- Liñas mestras das constitucións.
- O ecumenismo.
- A relación co xudaísmo e o islam.

Procedementos

- Lectura e interpretación de documentos do Maxisterio da Igrexa.
- Interpretación dun friso histórico.
- Análise de actitudes ante situacións concretas.
- Busca de información sobre grupos, asociacións, movementos... que existen na Igrexa.
- Análise dalgunhas constitucións do Concilio Vaticano II.
- Investigación sobre os cambios que se levaron a cabo na Igrexa despois do Concilio Vaticano II.

Actitudes

- Descubrimento e valoración das realidades concretas da Igrexa na nosa sociedade. (Educación moral e cívica.)
- Interese e valoración do ecumenismo e dos diferentes movementos de apostolado segrar. (Educación moral e cívica; Educación para a paz.)
- Actitude de comprensión, respecto e tolerancia ante as diferentes formas de pensamento. (Educación moral e cívica; Educación para a paz.)
- Discernimento da situación e das actuacións da Igrexa. (Educación moral e cívica.)

- Postura solidaria e comprometida co labor pastoral da Igrexa. (Educación moral e cívica; Educación para a paz.)
- Participación activa e responsable no traballo persoal e colectivo. (Educación moral e cívica.)

1.3 Actividades

Actividades da unidade

- Responder unhas cuestións a partir dunha breve biografía e un texto do Maxisterio da Igrexa para introducir a materia que se vai tratar na unidade.
- Anotar actitudes de ateísmo teórico, agnosticismo, ateísmo práctico e indiferenza relixiosa, que se dan no contorno dos alumnos e alumnas.
- Resumir as características dos totalitarismos do século XX.
- Responder unhas interrogantes para descubrir como reaccionarían os alumnos e alumnas ante unhas situacións concretas relacionadas cos totalitarismos e as guerras.
- Buscar información sobre diferentes movementos de Acción Católica.
- Lectura, comprensión e análise de diferentes encíclicas e constitucións do Concilio Vaticano II.
- Completar unha táboa para sintetizar os contidos máis significativos das catro constitucións do Concilio Vaticano II.
- Buscar información nalgunha parroquia sobre a influencia do Concilio Vaticano II na parroquia e na localidade.
- Análise do Decálogo de Asís para a paz seguindo unha pauta dada.

1.3.2 Actividades de apoio á acción educativa

Actividades de reforzo

- Relacionar os elementos anotados en catro columnas e elaborar con eles unhas frases alusivas a cada un dos totalitarismos do século XX.
- Clasificar uns temas estudados polo Concilio Vaticano II segundo a constitución á que correspondan.

Actividades de ampliación

- Ler un texto e indicar as actitudes contrarias aos mandamentos, indicar que mandamento incumpren e razoar as respostas.
- Buscar en Internet unha das constitucións do Concilio Vaticano II, analizar a estrutura do documento e confeccionar un esquema. Elixir un capítulo, lelo e comentalo en grupo.

1.4 Avaliación

Criterios de avaliación

- Coñecer a posición da Igrexa e dos cristiáns ante os principais conflitos e movementos totalitarios do século XX.
- Descubrir o que supuxo o Concilio Vaticano II para a Igrexa e a sociedade do século XX.
- Relacionar o ecumenismo cos movementos que promoven a unidade dos cristiáns.

Actividades de avaliación

Realizar as actividades de autoavaliación do Libro do Alumno (páx. 141).

Resolver as actividades propostas na ficha de avaliación da Carpeta de recursos.

- Elixir un dos totalitarismos que convulsionaron Europa durante o século XX, explicalo e describir a actitude da Igrexa fronte a el.
- Completar unhas fichas a partir da lectura duns fragmentos dunhas constitucións do Concilio Vaticano II.
- Explicar que é o ecumenismo e sinalar iniciativas que a Igrexa levou a cabo en relación coa unidade dos cristiáns.

Unidade 8. O segundo cambio de milenio

1.1 Obxectivos

- Recoñecer a importancia do segundo cambio de milenio para a Igrexa, os retos que se presentan e as accións que esta leva a cabo para prepararse.
- Analizar os principais retos aos que ten que facerlles fronte a Igrexa a comezos do terceiro milenio e valorar os movementos eclesiásticos que promoven e secundan a nova evanxelización.
- Apreciar as manifestacións artísticas actuais de carácter relixioso.

1.2 Contidos

Conceptos

- O segundo cambio de milenio.
- Retos da Igrexa ante o terceiro milenio.
- A nova evanxelización.
- A presenza do relixioso nos medios de comunicación e a creación virtual de opinión.
- A expresión contemporánea da arte cristiá.
- O rexurdir da pintura mística e ecuménica.
- A concepción relixiosa moderna na arquitectura.
- A música relixiosa actual.
- A poesía mística hoxe.

Procedementos

- Lectura, comprensión e análise de documentos do Maxisterio da Igrexa.
- Elaboración dun mural resumindo o traballo de reflexión e análise crítica dalgunhas características das seitas destrutivas.
- Análise crítica das actitudes propias ante os programas de televisión.
- Análise dunha obra de arte mediante unha pauta dada.
- Comentario dunha poesía relixiosa.

Actitudes

- Respecto e valoración das diferentes crenzas e ideoloxías das persoas. (Educación moral e cívica; Educación para a paz.)
- Valoración das actitudes de achegamento e respecto que as persoas teñen ante as diferentes ideoloxías e crenzas. (Educación moral e cívica; Educación para a paz.)
- Descubrimento e valoración das achegas da Igrexa nos campos da arte, a cultura e o pensamento. (Educación moral e cívica.)

- Interese por valorar, coidar e defender a cultura, a arte e o pensamento que nos legaron os nosos antepasados. (Educación moral e cívica.)

Actividades da unidade

- Ler e analizar un texto do Maxisterio da Igrexa para comprender mellor os contidos que se van estudar na unidade.
- Comentar unhas frases dun texto do Maxisterio da Igrexa.
- Responder unhas cuestións presentadas para comprender o que significa a expresión: nova evanxelización.
- Realizar un debate sobre a importancia da televisión na nosa vida seguindo unha pauta.
- Comentario dunha pintura seguindo unha pauta.
- Comentario dunha poesía relixiosa seguindo unha pauta.

1.3.2 Actividades de apoio á acción educativa

Actividades de reforzo

- Corrixir unhas frases erróneas sobre os retos que se lle presentan á Igrexa nos inicios do terceiro milenio.
- Describir as características das diferentes manifestacións artísticas en relación coa vida relixiosa.

Actividades de ampliación

- Análise comparativa das novas presenza da Igrexa na nosa sociedade a partir da información que se obtivo nuns enderezos concretos de Internet e elaboración dun informe dunha delas.

1.4 Avaliación

Criterios de avaliación

- Saber explicar a importancia que a Igrexa lle dá ao terceiro milenio respecto á evanxelización.
- Recoñecer os retos que se lle presentan á Igrexa nos inicios do terceiro milenio.
- Identificar e explicar os eixes máis importantes da nova evanxelización.
- Recoñecer os novos movementos eclesiásticos.

Actividades de avaliación

Realizar as actividades de autoavaliación do Libro do Alumno (páx. 159).

Resolver as actividades propostas na ficha de avaliación da Carpeta de recursos.

- Explicar que é un ano xubilar e xustificar por que a Igrexa o declarou no ano 2000.
- Sinalar os retos que debe afrontar a Igrexa nos inicios do terceiro milenio.
- Describir brevemente cada un dos catro eixes da nova evanxelización.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- 1) A avaliación farase sobre os conceptos, procedementos e actitudes expostos.
- 2) A avaliación responderá ó qué, cómo e para qué de cada obxectivo.
- 3) A avaliación será continua, partindo sempre da situación na que se atopa o alumno nos seus coñecementos iniciais, vendo cómo vai integrando o proceso de formación e cómo conseguiu os obxectivos ó fin do curso.
- 4) Requírese que o alumno asimile o mínimo de conceptos expostos. Importa moito ter en conta cómo foi asimilando o alumno e participando nos procedementos. O caderno de actividades da clase é moi importante, ademais doutras cousas, para evidencia-lo traballo, análise, síntese e iniciativas.
- 5) Son importantes as actitudes e valoracións ás que o alumno é chamado a partir dos obxectivos e en relación cos conceptos e procedementos.
- 6) Valorarase a actitude positiva do alumno fronte á asignatura, a súa participación, as preguntas, a participación correcta, diálogos e debates. Tamén se ten en conta a fidelidade ós traballos encomendados para facer na casa, a súa iniciativa persoal,
- 7) Terase en conta a asistencia a clase, se o alumno garda silencio no seu momento e fala cando debe, se é respectuoso cos compañeiros e co profesor, se coida os materiais do centro e os que se lle ofrecen, etc.

No caso de que a avaliación resultara negativa, ofrecerase tempo e xeito, de mutuo acordo co alumno, de recuperación antes da seguinte avaliación.

TEMPORALIZACIÓN Ó LONGO DO CURSO

PRIMEIRO TRIMESTRE:

- . A Igrexa, realidade visible e espiritual**
- . A expansion da Igrexa**
- . A cristiandade medieval**

SEGUNDO TRIMESTRE:

- . Primeiro cambio de milenio, época de crise e reformas**
- . O cristianismo na Idade Moderna**
- . A Igrexa nos séculos XVIII e XIX**

TERCEIRO TRIMESTRE:

- .A Igrexa no século XX**
- . O segundo cambio de milenio**

MÍNIMOS 4º CURSO DA E.S.O.

**SISTEMA DE CALIFICACIÓN PARA O PROGRAMA DE MÍNIMOS DA
ASIGNATURA DE RELIXIÓN E MORAL CATÓLICA**

PRINCIPIOS QUE DEBEMOS TER EN CONTA:

1. Situación socio-ambiental na que vive o alumno.
2. Evolución do alumno dende o comezo do curso ata o momento das probas finais.

Madurez humana.

Crecedemento intelectual.

Capacidade de discernimento e reflexión ante as situacións da vida.

Dispoñibilidade para axudar ós demais.

7. Base cultural media na que se desenrola a vida do alumno/a no referente á relixión.
8. Valores humanos, sociais e espirituais que reflicte o alumno/a no seu comportamento.
9. Contidos mínimos, procurando non fomentar animadversión ou rexeitamento do alumno/a para a asignatura libremente elexida.
- 10.** A xustiza deberá ser norma de calificación para conceder o aprobado ou o suspenso: suficiente ou insuficiente.

PROGRAMACIÓN DE MÍNIMOS PARA O CUARTO CURSO DA E.S.O.

1. Xesucristo convoca e congrega á comunidade dos seus discípulos.
2. A Igrexa primitiva nos Feitos dos Apóstolos.
3. As viaxes misioneras de S. Paulo.
4. O devir histórico da Igrexa: as súas luces e sombras.
5. A Igrexa, pobo de Deus.
6. Estructura xerárquica da Igrexa.
7. Catolicidade da Igrexa: carácter misionero.
8. A Igrexa, instrumento de salvación universal.
9. A igrexa signo da chamada á salvación de tódolos homes.
10. A Igrexa instrumento da unión íntima dos homes con Deus e da unidade de todo o xénero humano.
11. A Igrexa, realización eficaz da obra de Xesús.
12. Os grandes períodos da historia da Igrexa.
13. As grandes mensaxes de tipo social da Igrexa no século XX.
14. Os sacramentos da iniciación cristiá (Bautismo, Confirmación e Eucaristía).

15. Sacramentos da curación (Penitencia, Unción dos enfermos).
16. Sacramentos ó servizo da comunidade (Orde sacerdotal, Matrimonio).
17. Dimensión ética da vida humana.
18. A moral cristiá: fundamentos, peculiaridades, criterios,...
19. A esperanza dos cristiáns nun ceo novo e nunha terra nova: sentido da morte, a volta do Señor, a resurrección dos mortos.
20. O compromiso dos cristiáns no mundo.

Religión Católica 1° BACHILLERATO

PROGRAMACIÓN DE AULA

RELIGIÓN CATÓLICA 1º BACHILLERATO

CL: Competencia lingüística

CMCT: Competencia matemática, ciencia y tecnología

CD: Competencia digital

AA: Aprender a aprender

CSC: Competencia social y cívica

SIEE: Sentido de iniciativa y espíritu emprendedor

CEC: Conciencia y expresiones culturales

Unidad 1: La dimensión religiosa

1.MAPA DE RELACIONES CURRICULARES

Contenidos	Criterios de evaluación	Estándares de aprendizaje evaluables
<p>El hombre es un ser religioso que busca un sentido a la vida a través de preguntas y respuestas universales. Dimensión personal de la experiencia religiosa.</p> <p>Expresiones históricas del sentido religioso.</p> <p>Formas de conocimiento a lo largo de la historia con las que el ser humano descubre la realidad y la verdad. Introducción al recorrido histórico de las relaciones entre la ciencia y la fe.</p>	<p>1.Reconocer y respetar la necesidad de sentido en el hombre.</p> <p>2.Comparar manifestaciones históricas que permitan desvelar desde siempre el sentido religioso del ser humano.</p> <p>3.Conocer y distinguir los diferentes métodos utilizados por la persona para distinguir la verdad.</p>	<p>1.1. Reflexiona sobre acontecimientos mostrados en los medios de comunicación y emite juicios de valor sobre la necesidad de sentido. (CL) (SIEE) (CEC)</p> <p>2.1. Identifica y diferencia la diversidad de respuestas salvíficas que muestran las religiones. (CL) (AA) (CEC)</p> <p>3.1. Identifica, a través de fuentes, los distintos métodos de conocer la verdad en la filosofía, la teología, la ciencia y la técnica. Distingue qué aspectos de la realidad permite conocer cada método. (CL) (CD) (CMCT) (CSC) (CEC) (AA)</p>

2. RÚBRICA DE EVALUACIÓN

Indicadores	Niveles de desempeño			
	1	2	3	4
Realiza una reflexión sobre acontecimientos y emite juicios de valor sobre la necesidad de sentido.	Tiene dificultades para revisar reflexivamente los acontecimientos y es incapaz de emitir juicios coherentes.	Reconoce los acontecimientos, pero no es capaz de emitir sus propios juicios de valor, aunque puede que entienda y/o asuma los de otras personas.	Reconoce los acontecimientos y reflexiona sobre ellos, pero emite juicios incompletos sobre la necesidad de sentido.	Reflexiona con coherencia sobre los acontecimientos presentados y emite juicios completos y motivados sobre la necesidad de sentido.
Identifica y diferencia la diversidad de respuestas salvíficas que muestran las religiones más extendidas.	Comprende que existen diversas religiones, pero le cuesta entender en qué consisten sus respuestas salvíficas.	Identifica distintas religiones y diversas respuestas salvíficas, pero tiene dificultades para diferenciarlas entre sí.	Es capaz de identificar y diferenciar las principales religiones y sus respuestas salvíficas, pero no entiende estas respuestas en profundidad.	Diferencia perfectamente las distintas respuestas salvíficas propuestas, las identifica con las distintas religiones y es capaz de expresar claramente cada una de ellas.
Identifica, a través de las fuentes, los diferentes métodos de conocer la verdad en la filosofía, la teología, la ciencia y la técnica, y distingue qué aspectos de la realidad permite conocer cada método.	Puede entender que existen distintos modos de conocer la verdad, pero no distingue qué aspectos permite conocer cada uno.	Entiende que existen distintos métodos de conocer la verdad y distingue superficialmente los aspectos que se pueden aprehender con cada método, pero no distingue claramente los límites entre ellos.	Puede identificar los métodos de conocimiento de la verdad y relacionarlos con los aspectos que cada uno de ellos permite conocer, pero lo hace superficialmente, sin profundizar en sus implicaciones.	Identifica correctamente los métodos de conocimiento y las respuestas de cada uno de ellos y realiza una distinción clara y basada en la reflexión y el contraste de datos.

3. SECUENCIAS DIDÁCTICAS. Actividades de aprendizaje y recursos

Fase	Finalidad	Descripción de la actividad	Recursos
INICIAL	Contextualización	<ul style="list-style-type: none"> - Obtener información acerca de las distintas religiones del mundo. - Revisar distintas manifestaciones del hecho religioso en el arte audiovisual. 	<ul style="list-style-type: none"> - Enlaces iniciales propuestos. - Recomendación de lectura de un diccionario de religiones.
	Exploración de ideas previas	<ul style="list-style-type: none"> - Responder a preguntas sobre una imagen dada, en la que se presenta un ejemplo de la universalidad de la dimensión religiosa del ser humano. 	<ul style="list-style-type: none"> - «Responde», en la segunda página de la unidad.
	Motivación inicial	<ul style="list-style-type: none"> - Conocer testimonios de personas que muestran que la dimensión religiosa está presente en cualquier ámbito de la vida humana y reflexionar sobre ellos. Seguir investigando acerca de las aportaciones de estas y otras personas. 	<ul style="list-style-type: none"> - «Testimonios»: introducción, textos, preguntas asociadas y enlaces asociados.
DESARROLLO	Introducción de nuevos contenidos	<ul style="list-style-type: none"> - Realizar actividades de investigación y reflexión acerca de las diversas manifestaciones que recogen la inquietud universal de las personas. - Reflexionar, relacionar conocimientos e identificar las dimensiones de la experiencia religiosa. - Reconocer la importancia de las religiones y su lugar en el mundo, acercándose a los elementos que las identifican ante la sociedad. 	<ul style="list-style-type: none"> - Muestras literarias de la espiritualidad universal, en los textos de los márgenes del libro del alumno, y actividades asociadas. - Apartado «Arte y Cultura». - Textos de «Entre áreas» y trabajo interdisciplinario con Literatura.
	Estructuración de los conocimientos	<ul style="list-style-type: none"> - Identificar las preguntas universales y su incidencia en la persona. - Centrarse en su experiencia personal, acercándose de lo particular a lo general a la búsqueda del sentido de la vida. - Entender que las preguntas universales se manifiestan de distintos modos en la cultura y el arte. - Realizar una primera aproximación a las respuestas de sentido que ofrecen la filosofía, la ciencia y la religión. - Revisar las expresiones de la experiencia religiosa que nos brindan las distintas religiones y conocer la importancia de los espacios, los símbolos y los tiempos. 	<ul style="list-style-type: none"> - Actividad 7. - Actividades 9, 13, 15, 25 y 33. - Actividades 8, 11, 13 y 14. - Hacia el interior: «El poder del gesto». - Actividades 22, 23, 25 y 29.
SÍNTESIS	Aplicación del conocimiento	<ul style="list-style-type: none"> - Reflexionar grupalmente sobre los distintos modos de responder a las preguntas universales. - Revisar los contenidos vistos en la unidad de manera que conformen un todo coherente que ayude a entender su sentido. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dinámica de grupo: «La torre de Babel». - Elaboración del mapa

Unidad 2: La persona, un misterio**1.MAPA DE RELACIONES CURRICULARES**

Contenidos	Criterios de evaluación	Estándares de aprendizaje evaluables
<ul style="list-style-type: none"> • El misterio de la persona humana. Fundamento de su dignidad. • El hombre, ser religioso que busca un sentido a la vida. Expresiones históricas del sentido religioso. • Diversas posturas ante el hecho religioso en la sociedad actual. 	<p>1.Dar razón de la raíz divina de la dignidad humana.</p> <p>2.Comparar manifestaciones históricas que permitan desvelar desde siempre el sentido religioso del ser humano.</p>	<p>1.1. Descubre, a partir de un visionado que muestre la injusticia, la incapacidad de la ley para fundamentar la dignidad humana. (CD) (AA) (CSC)</p> <p>1.2. Compara leyes con textos eclesiales que vinculan la dignidad del ser humano a su condición de creatura. (CL) (AA) (CSC)</p> <p>1.3. Investiga, obtiene datos estadísticos y analiza, sacando conclusiones, comportamientos de los jóvenes que defienden o atentan contra la dignidad del ser humano. (CL) (CD) (AA) (CSC) (CEC) (CMCT)</p> <p>2.1. Identifica y diferencia la diversidad de las respuestas salvíficas que muestran las religiones. (CL) (AA) (CEC)</p> <p>2.2. Comprende y define con palabras personales el significado de <i>bien común, destino universal de los bienes y subsidiariedad</i>. Aplica a situaciones concretas dichos principios, justificando el pensamiento social de la Iglesia. (CL) (AA) (CSC) (SIEE) (CEC)</p>

CL: Competencia lingüística

CMCT: Competencia matemática, ciencia y tecnología

CD: Competencia digital

AA: Aprender a aprender

CSC: Competencia social y cívica

SIEE: Sentido de iniciativa y espíritu emprendedor

CEC: Conciencia y expresiones culturales

2. RÚBRICA DE EVALUACIÓN

Indicadores	Niveles de desempeño			
	1	2	3	4
Revisa ejemplos de injusticia y extrae de ellos la idea de que la ley humana es insuficiente para fundamentar la dignidad del individuo.	Le resulta indiferente o difícil de discernir la idea de la injusticia y no puede entender la relación entre la ley y la dignidad humana.	Puede identificar la injusticia en la mayoría de los casos y percibe una relación entre ley y dignidad, sin profundizar en sus carencias.	Identifica la injusticia en todos los casos y vislumbra la falta de capacidad de la ley para fundamentar la dignidad humana.	Identifica en los ejemplos todos los casos de injusticia y comprende la incapacidad de las leyes humanas para fundamentar la dignidad de las personas.
Compara la ley con textos eclesiales que relacionan la dignidad humana con su condición de ser creado por Dios.	Tiene dificultades para realizar una comparación entre los textos eclesiales y los ejemplos legales, y no ve la relación entre la condición de creatura y la dignidad humana.	Puede comparar los textos jurídicos y los eclesiales, pero no establece claramente la condición de dignidad en relación con la de creatura.	Compara los textos eclesiales y los jurídicos y deduce que la dignidad humana está vinculada con su condición de creatura divina.	Tras la comparación de textos, es capaz de fundamentar claramente la idea de que la dignidad humana viene dada por su condición de creatura y sabe expresarlo de forma clara.
Puede identificar y distinguir entre sí las respuestas salvíficas de las diferentes religiones.	Puede identificar la existencia de varias religiones, pero no distingue con corrección las respuestas salvíficas que ofrecen.	Identifica las respuestas salvíficas de cada religión, pero no avanza en su distinción.	Establece con corrección las diferencias existentes entre las respuestas salvíficas de las religiones, pero sin aportar una reflexión.	Identifica y distingue correctamente las diferentes respuestas salvíficas y puede realizar una reflexión personal profunda sobre ello.
Identifica de forma comprensiva el bien común, el destino universal de los bienes y la subsidiariedad. Puede definirlos personalmente y aplicarlos a situaciones concretas, en las que justifica el pensamiento social de la Iglesia.	Identifica vagamente las ideas de bien común, destino universal de los bienes y subsidiariedad, pero es incapaz de definirlos o de relacionarlos con la Doctrina Social de la Iglesia.	Puede identificar claramente el bien común, el destino universal de los bienes y la subsidiariedad, pero le cuesta definirlos y/o asociarlos con la Doctrina Social de la Iglesia.	Entiende las ideas de bien común, destino universal de los bienes y subsidiariedad, los define de forma simple y los relaciona en su conjunto con la Doctrina Social de la Iglesia.	Comprende y transmite por medio de sus definiciones personales los conceptos de bien común, destino universal de los bienes y subsidiariedad, los identifica claramente con ejemplos y los relaciona con aportaciones de la Doctrina Social de la Iglesia.

3. SECUENCIAS DIDÁCTICAS. Actividades de aprendizaje y recursos

Fase	Finalidad	Descripción de la actividad	Recursos
INICIAL	Contextualización	- Observar una fotografía y responder a preguntas sugerentes que están relacionadas con ella y con el tema de la unidad.	- «Responde», en la segunda página de la unidad.
	Exploración de ideas previas	- Valorar testimonios de músicos que comparten sus vivencias de fe por medio de su arte. Reflexionar acerca del contenido religioso de las canciones y elaborar una presentación multimedia sobre otras manifestaciones artísticas similares.	- «Testimonios»: enlaces y actividades 4 y 5.
	Motivación inicial	- Visualizar la película <i>Intocable</i> . Debatir sobre la visión de las relaciones humanas que ofrece la película. - Ampliar la reflexión, de forma individual, tras la lectura de textos introductorios a la antropología.	- Enlace con la película y recomendaciones de lectura en la segunda página de la unidad.
DESARROLLO	Introducción de nuevos contenidos	- Revisar por medio de explicaciones amplias, apoyadas por textos de diversos autores, la visión del ser humano que tienen nuestra sociedad, las distintas religiones y las alternativas no religiosas, para finalmente llegar a la propia opinión.	- Texto de Rodin y actividades 20, 21, 22 y 23. - Texto de Nietzsche y actividad 18. - Actividad 17. - Textos de la página 40 y actividad 15. - Textos bíblicos de las páginas 35, 36 y 37 y actividades 9 y 10. - Actividades 6 y 7.
	Estructuración de los conocimientos	- Realizar una reflexión sobre la condición del ser humano, desde el exterior hacia el interior, respondiendo preguntas trascendentes sobre la dignidad humana en ese camino del exterior al interior.	- «Hacia el interior» y actividades asociadas. - «Arte y Cultura» y actividades asociadas.
SÍNTESIS	Aplicación del conocimiento	- Entender de forma comprensiva el bien común, comprendiendo que la vida en sociedad pasa por la dignificación de sí mismo y de las demás personas. - Revisar ejemplos de injusticia para poder comprender que la dignidad está más allá de la justicia.	- «Entre áreas»: trabajo interdisciplinario con Economía. - Actividades finales de la página 47.

Unidad 3: Fe, razón y ciencia

1. MAPA DE RELACIONES CURRICULARES

Contenidos	Criterios de evaluación	Estándares de aprendizaje evaluables
<ul style="list-style-type: none"> • Diversas posturas ante el hecho religioso en la sociedad actual. • • Formas de conocimiento a lo largo de la historia con las que el ser humano descubre la realidad y la verdad. • • Recorrido histórico de las relaciones entre la ciencia y la fe. <ul style="list-style-type: none"> • • Vínculo indisoluble entre la ciencia y la ética. • 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Identificar y contrastar en el momento actual diversas respuestas de sentido. 2. Conocer y distinguir los diferentes métodos utilizados por la persona para conocer la verdad. 3. Conocer y aceptar con respeto los momentos históricos de conflicto entre la ciencia y la fe, sabiendo dar razones justificadas de la actuación de la Iglesia. 4. Ser consciente de la necesidad de la relación entre ciencia y ética para que exista verdadero progreso humano. 	<ol style="list-style-type: none"> 1.1. Califica las respuestas de sentido que ofrecen el ateísmo, el agnosticismo y el laicismo y las contrasta con la respuesta de salvación que ofrecen las religiones. (CL) (SIEE) (CEC) 2.1. Identifica, por medio de fuentes, los diferentes métodos de conocer la verdad en filosofía, teología, ciencia y técnica. Distingue los aspectos de la realidad que permite conocer cada método. (CL) (CMCT) (AA) (CSC) (CEC) 3.1. Reconoce con asombro y se esfuerza por comprender el origen divino del universo y distingue que no proviene del caos o el azar. (CMT) (AA) 3.2. Se informa con rigor y debate respetuosamente sobre los casos de Galileo, Miguel Servet, etc. Escribe su opinión, justificando razonadamente las causas y consecuencias de dichos conflictos. (CL) (CMCT) (CSC) (CEC) 4.1. Aprende, acepta y respeta que el criterio ético nace del reconocimiento de la dignidad humana. (AA) (CSC) (CEC) 4.2. Analiza casos y debate de manera razonada las consecuencias que se derivan de un uso de la ciencia sin referencia ética. (CL) (CD) (CSC) (CEC)

2. RÚBRICA DE EVALUACIÓN

Indicadores	Niveles de desempeño			
	1	2	3	4
Valora las respuestas de sentido del laicismo, el ateísmo y el agnosticismo y las compara con la respuesta de salvación que brindan las distintas religiones.	Aunque comprende que hay diferencia entre las respuestas de sentido del laicismo, el agnosticismo y el ateísmo, no las distingue entre sí ni tiene clara la respuesta de salvación de las religiones.	Distingue las respuestas no religiosas y conoce básicamente la respuesta de las religiones, pero no puede elaborar una comparación sólida entre ellas.	Valora y distingue las respuestas de sentido de las alternativas a la religión, identifica y valora las respuestas de salvación de las religiones y elabora una comparación básica entre ellas.	Identifica, clasifica, valora y distingue las respuestas de sentido de las alternativas no religiosas. Conoce y valora las respuestas salvíficas de las religiones y elabora una comparación bien establecida entre ellas.
Identifica, a través de las fuentes, los diferentes métodos de conocer la verdad en la filosofía, la teología, la ciencia y la técnica. Distingue qué aspectos de realidad permite conocer cada método.	Puede entender que existen distintos modos de conocer la verdad, pero no distingue qué aspectos permite conocer cada uno.	Entiende que existen distintos métodos de conocer la verdad, distingue superficialmente los aspectos que se pueden aprehender con cada método, pero no distingue claramente los límites entre ellos.	Puede identificar los métodos de conocimiento de la verdad y relacionarlos con los aspectos que cada uno de ellos permite conocer, pero lo hace superficialmente, sin profundizar en sus implicaciones.	Identifica correctamente los métodos de conocimiento y las respuestas de cada uno de ellos, y realiza una distinción clara y basada en la reflexión y el contraste de datos.
Puede reconocer y asumir con asombro el origen divino del universo, comprendiendo que su procedencia no está relacionada con el caos ni las leyes del azar.	Intuye la relación de Dios con el cosmos, pero no entiende cómo se puede compatibilizar con los mensajes contradictorios que lo relacionan con el caos o el azar.	Entiende que existe una relación entre Dios y el universo, pero sigue dudando acerca de las teorías del caos o las leyes del azar, sin llegar a ninguna conclusión adecuada.	Llega a entender que el origen del cosmos es divino y entiende que el azar o el caos son teorías que no llegan a completar una respuesta válida.	Comprende el origen divino de la creación y su contraposición con las teorías del caos o el azar, respetando otras posturas y entendiendo cómo se puede compatibilizar una visión científica con la fe.
Conoce, por medio de la búsqueda de información, los casos de Galileo, Miguel Servet, etc. Puede debatir correctamente sobre ellos con sus compañeros y compañeras y escribir sobre el tema de forma razonada.	Conoce sucintamente la existencia de los casos indicados, pero no busca información suficiente ni es capaz de debatir sobre el tema ni de elaborar un texto coherente.	Conoce los casos indicados por medio de información básica, pero en un debate no puede sostener una opinión elaborada ni aportar un punto de vista personal por escrito.	Se ha informado suficientemente de los casos, realizando una investigación propia, y aporta su opinión acerca de ellos, tanto en debate como por escrito, pero sin llegar a una reflexión madura.	Ha realizado una búsqueda completa de información, la ha organizado y ha reflexionado sobre ella, de manera que puede sostener correctamente su punto de vista en un debate y en un escrito coherente.

Descubre y acepta con respeto que el criterio ético nace del reconocimiento de la dignidad del ser humano.	Tiene dificultades para relacionar la ética con la dignidad humana.	Puede relacionar la ética con la dignidad humana, pero de forma primaria.	Relaciona y acepta respetuosamente el vínculo entre la ética y la aceptación de la dignidad humana, y puede comunicarlo de forma sencilla.	Asume en su vida y mediante ejemplos ajenos la relación directa entre el criterio ético y la aceptación de la dignidad del ser humano, lo transmite con corrección y lo comunica de forma clara.
Compara y revisa casos en los que la ciencia se ha usado sin criterio ético y valora sus consecuencias.	Puede conocer casos de ciencia sin criterio ético, pero no llega a hacer una revisión de sus porqués.	Admite que existen casos de uso de la ciencia sin ética y es capaz de ver sus consecuencias, pero no saca conclusiones.	Saca conclusiones personales sobre ejemplos en los que se presenta un uso no ético de la ciencia, pero los presenta sin analizarlos seriamente.	Analiza con criterio casos en los que la ciencia ha prescindido de la ética y puede explicar sus consecuencias y presentarlo todo de forma clara y ordenada.

3. SECUENCIAS DIDÁCTICAS. Actividades de aprendizaje y recursos

Fase	Finalidad	Descripción de la actividad	Recursos
INICIAL	Contextualización	- Expresar una opinión personal sobre la relación entre ciencia y fe.	- «Responde», en la segunda página de la unidad.
	Exploración de ideas previas	- Conocer cómo han tratado los científicos su relación con la fe a través de la historia.	- Recomendación audiovisual: <i>Einstein and Eddington</i> . - Recomendación de lectura: <i>Fronteras del conocimiento</i> , de Carlos A. Marmelada.
	Motivación inicial	- Leer de primera mano la opinión de relevantes científicos sobre este tema.	- «Testimonios» y actividades asociadas.
DESARROLLO	Introducción de nuevos contenidos	- Conocer e investigar a través de un método científico distintas versiones de la Creación.	- «Entre áreas»: trabajo interdisciplinario con las áreas científicas.
	Estructuración de los conocimientos	- Investigar para encontrar la forma de acercarse a la religión desde la fe y de acercarse a la fe desde la religión. Buscar la convergencia de criterios entre fe y razón.	- Actividad 8. - Actividad 10. - Actividades 15, 16, 17 y 18.

		- Acercarse a la situación histórica de la relación entre religión y ciencia y poder entender las razones de la Iglesia en cada época.	- Recursos: enlace de la página 56. - Actividad 27.
SÍNTESIS	Aplicación del conocimiento	- Realizar una reflexión sobre la relación entre ciencia, fe y dignidad humana que complete el sentido de las investigaciones realizadas.	- Recursos: enlace de la página 57. - Textos de la página 57 y actividades 20 y 21. - Dinámica de grupo: debate «¿Son éticos los alimentos transgénicos?». - Actividad final («El vendedor de humo») de la página 67.

Unidad 4: Vivir como cristianos

1. MAPA DE RELACIONES CURRICULARES

Contenidos	Criterios de evaluación	Estándares de aprendizaje evaluables
<ul style="list-style-type: none"> • El misterio de la persona humana, fundamento de su dignidad. • • Introducción a los principios fundamentales de la Doctrina Social de la Iglesia. 	<p>1. Dar razón de la raíz divina de la dignidad humana.</p> <p>2. Identificar la dignidad humana como clave para una convivencia justa entre los hombres, diferenciándola de los reconocimientos que el Estado realiza a través de las leyes.</p>	<p>1.1. Descubre, a partir de un visionado que muestre la injusticia, la incapacidad de la ley para fundamentar la dignidad humana. Compara leyes con textos eclesiales que vinculan la dignidad humana a su condición de creatura. (CL) (CD) (AA) (CSC)</p> <p>1.2. Aprende, acepta y respeta que el criterio ético nace del reconocimiento de la dignidad humana. (AA) (CSC) (CEC)</p> <p>2.1. Elabora una definición personal de los términos <i>legal</i>, <i>ético</i> y <i>moral</i>. Explica públicamente las diferencias entre los términos con ayuda de medios audiovisuales. (CL) (CD) (CSC)</p> <p>2.2. Comprende y define con palabras personales el significado de <i>bien común</i>, <i>destino universal de los bienes</i> y <i>subsidiariedad</i>. Aplica a situaciones concretas dichos principios, justificando el pensamiento social de la Iglesia. (CL) (AA) (CSC) (CEC)</p> <p>2.3. Investiga, obtiene datos estadísticos y analiza, sacando conclusiones, comportamientos de los jóvenes que defienden o atentan contra la dignidad del ser humano. (CL) (CD) (AA) (CSC) (CEC) (CMCT)</p>

CL: Competencia lingüística

CMCT: Competencia matemática, ciencia y tecnología

CD: Competencia digital

AA: Aprender a aprender

CSC: Competencia social y cívica

SIEE: Sentido de iniciativa y espíritu emprendedor

CEC: Conciencia y expresiones culturales

2. RÚBRICA DE EVALUACIÓN

Indicadores	Niveles de desempeño			
	1	2	3	4
Revisa ejemplos de injusticia y extrae de ellos la idea de que la ley humana es insuficiente para fundamentar la dignidad del individuo.	Le resulta indiferente o difícil de discernir la idea de la injusticia y no puede entender la relación entre la ley y la dignidad humana.	Puede identificar la injusticia en la mayoría de los casos y percibe una relación entre ley y dignidad, sin profundizar en sus carencias.	Identifica la injusticia en todos los casos y vislumbra la falta de capacidad de la ley para fundamentar la dignidad humana.	Identifica en los ejemplos todos los casos de injusticia y comprende la incapacidad de las leyes humanas para fundamentar la dignidad de las personas.
Define de forma personal los conceptos <i>legal</i> , <i>ético</i> y <i>moral</i> . Realiza una presentación, apoyada en medios audiovisuales, sobre las diferencias entre ellos.	Puede llegar a presentar una definición, pero esta es genérica y poco elaborada, y no realiza una diferenciación entre los términos.	Presenta las definiciones según su criterio personal, pero de forma incompleta o poco fundamentada; la presentación es simple.	Realiza la definición de los tres términos basándose en criterios personales y la presenta de forma ordenada y clara.	Consigue una definición completa, que parte de su opinión personal, y la presenta claramente y de forma que queden patentes su esfuerzo y su creatividad.
Descubre y acepta con respeto que el criterio ético nace del reconocimiento de la dignidad del ser humano.	Tiene dificultades para relacionar la ética con la dignidad humana.	Puede relacionar la ética con la dignidad humana, pero de forma primaria.	Relaciona y acepta respetuosamente el vínculo entre la ética y la aceptación de la dignidad humana, y puede comunicarlo de forma sencilla.	Asume en su vida y mediante ejemplos ajenos la relación directa entre el criterio ético y la aceptación de la dignidad del ser humano; lo transmite con corrección y lo comunica de forma clara.
Identifica de forma comprensiva el bien común, el destino universal de los bienes y la subsidiariedad. Puede definirlos personalmente y aplicarlos a situaciones concretas, en las que justifica el pensamiento social de la Iglesia.	Identifica vagamente las ideas de bien común, destino universal de los bienes y subsidiariedad, pero es incapaz de definirlos o de relacionarlos con la Doctrina Social de la Iglesia.	Puede identificar claramente el bien común, el destino universal de los bienes y la subsidiariedad, pero le cuesta definirlos y/o asociarlos con la Doctrina Social de la Iglesia.	Entiende las ideas de bien común, destino universal de los bienes y subsidiariedad, los define de forma simple y los relaciona en su conjunto con la Doctrina Social de la Iglesia.	Comprende y transmite por medio de sus definiciones personales los conceptos de bien común, destino universal de los bienes y subsidiariedad, los identifica claramente con ejemplos y los relaciona con aportaciones de la Doctrina Social de la Iglesia.

3. SECUENCIAS DIDÁCTICAS. Actividades de aprendizaje y recursos

Fase	Finalidad	Descripción de la actividad	Recursos
INICIAL	Contextualización	- Visionar una película en la que se presentan distintas situaciones éticas que se deberán identificar.	- Recomendaciones de cine en la segunda página: <i>Gran Torino</i> .
	Exploración de ideas previas	- Revisar el análisis de los valores contenidos en distintas películas recomendadas y realizar sus propios análisis.	- Recomendaciones web, segunda página: «Cine y valores».
	Motivación inicial	- Plantearse una situación de injusticia social y observar la respuesta de la Iglesia ante ella. - Leer y contrastar testimonios de vida de diversos laicos pertenecientes a la Iglesia e informarse de su acción transformadora en la sociedad desde los valores de Jesucristo.	- «Responde», en la segunda página de la unidad. - «Testimonios» y actividades asociadas.
DESARROLLO	Introducción de nuevos contenidos	- Leer y comparar textos bíblicos y eclesiales en los que se fundamenta la ética cristiana. - Leer y comparar textos que expresen otras posturas éticas. - Contar con elementos para poder llegar a elaborar una definición personal de <i>ético, legal y moral</i> .	- Actividades 4, 5, 7 y 8. - Textos de la página 80 y actividad 16. - Actividades 18, 22 y 23.
	Estructuración de los conocimientos	- Reconocer la injusticia y comprender la respuesta de la sociedad civil y la de la Iglesia. - Entender los conceptos de bien común, destino universal de los bienes y subsidiariedad, para relacionarlos con el sentido de la justicia, basado en el reconocimiento de la dignidad humana.	- Recursos: enlace con el informe del <i>Observatorio de la Realidad Social</i> y actividad 12. - Texto de la <i>Evangelii Gaudium</i> , del Papa Francisco, en la página 77, y actividad 13. - «Entre áreas»: trabajo interdisciplinario con Filosofía.
SÍNTESIS	Aplicación del conocimiento	- Volver sobre los contenidos trabajados, recogiendo los valores de la ética cristiana. - Realizar una investigación acerca de la forma de enfrentarse a un problema de conciencia y reflexionar grupalmente sobre ello, plasmándolo en una presentación. - Reflexionar e interiorizar acerca del amor compasivo hacia los demás que Dios nos anima a compartir con Él.	- Actividad final de la página 87. - Rutina: «Problema - Reto - Desafío». - Hacia el interior: «La luz de la compasión».

Unidad 5: Construyendo un mundo nuevo

1.MAPA DE RELACIONES CURRICULARES

Contenidos	Criterios de evaluación	Estándares de aprendizaje evaluables
<ul style="list-style-type: none"> Origen y evolución de la Doctrina Social de la Iglesia. Principios fundamentales de la Doctrina Social de la Iglesia. 	<ol style="list-style-type: none"> Conocer y valorar el contexto en que nace la enseñanza de la Doctrina Social de la Iglesia. Identificar la dignidad humana como clave para la convivencia justa entre los hombres, diferenciándola de los reconocimientos que el Estado realiza a través de las leyes. Conocer y aplicar los principios fundamentales de la Doctrina Social de la Iglesia. 	<ol style="list-style-type: none"> Identifica problemas sociales de finales del siglo XIX estudia su evolución hasta la actualidad y analiza las respuestas de la Doctrina Social de la Iglesia. (CL) (AA) (CSC) (CEC) Elabora una definición personal sobre los términos <i>legal</i>, <i>ético</i> y <i>moral</i>. Explica públicamente las diferencias entre los términos con la ayuda de medios audiovisuales. (CL) (CD) (CSC) Comprende y define con palabras personales el significado de <i>bien común</i>, <i>destino universal de los bienes</i> y <i>subsidiariedad</i>. Aplica a situaciones concretas dichos principios justificando el pensamiento social de la Iglesia. (CL) (AA) (CSC) (CEC)

CL: Competencia lingüística

CMCT: Competencia matemática, ciencia y tecnología

CD: Competencia digital

AA: Aprender a aprender

CSC: Competencia social y cívica

SIEE: Sentido de iniciativa y espíritu emprendedor

CEC: Conciencia y expresiones culturales

2. RÚBRICA DE EVALUACIÓN

Indicadores	Niveles de desempeño			
	1	2	3	4
Reconoce algunos problemas sociales de finales del siglo XIX y estudia cómo han ido evolucionando hasta el momento actual. Analiza las respuestas que da a estos problemas la Doctrina Social de la Iglesia.	Identifica los problemas sociales, según las indicaciones del libro de texto o las de su docente, pero no conoce su evolución o bien tiene dificultades para relacionarlos con la Doctrina Social de la Iglesia.	Conoce e identifica los problemas sociales del siglo XIX y su repercusión en la actualidad; puede relacionarlos con las acciones que propone la Doctrina Social de la Iglesia.	Identifica los problemas sociales del siglo XIX que han llegado hasta la actualidad, dando cuenta de su evolución, y es capaz de establecer una relación general con la labor eclesial en el campo social.	Demuestra su conocimiento sobre los problemas que la sociedad actual arrastra desde el siglo XIX, es consciente de su evolución e identifica con claridad las acciones que la Doctrina Social de la Iglesia propone para compensarlos.
Define de forma personal los conceptos <i>legal</i> , <i>ético</i> y <i>moral</i> . Realiza una presentación, apoyada en medios audiovisuales, sobre las diferencias entre ellos.	Puede llegar a presentar una definición, pero esta es genérica y poco elaborada, y no realiza una diferenciación entre los términos.	Presenta las definiciones según su criterio personal, pero de forma incompleta o poco fundamentada; la presentación es simple.	Realiza la definición de los tres términos basándose en criterios personales y la presenta de forma ordenada y clara.	Consigue una definición completa, que parte de su opinión personal, y la presenta claramente y de forma que queden patentes su esfuerzo y su creatividad.
Identifica de forma comprensiva el bien común, el destino universal de los bienes y la subsidiariedad. Puede definirlos personalmente y aplicarlos a situaciones concretas, en las que justifica el pensamiento social de la Iglesia.	Identifica vagamente las ideas de bien común, destino universal de los bienes y subsidiariedad, pero es incapaz de definirlos o de relacionarlos con la Doctrina Social de la Iglesia.	Puede identificar claramente el bien común, el destino universal de los bienes y la subsidiariedad, pero le cuesta definirlos y/o asociarlos con la Doctrina Social de la Iglesia.	Entiende las ideas de bien común, destino universal de los bienes y subsidiariedad, los define de forma simple y los relaciona en su conjunto con la Doctrina Social de la Iglesia.	Comprende y transmite por medio de sus definiciones personales los conceptos de bien común, destino universal de los bienes y subsidiariedad, los identifica claramente con ejemplos y los relaciona con aportaciones de la Doctrina Social de la Iglesia.

3. SECUENCIAS DIDÁCTICAS. Actividades de aprendizaje y recursos

Fase	Finalidad	Descripción de la actividad	Recursos
INICIAL	Contextualización	<ul style="list-style-type: none"> - Escuchar y visualizar una reflexión sobre lo que los seres humanos compartimos en nuestra condición de hijos de Dios. - Leer acerca de la relación entre la justicia y el amor de Dios por medio de la oración. - Reflexionar sobre los derechos de la infancia y las situaciones de injusticia relacionadas con su incumplimiento. 	<ul style="list-style-type: none"> - Enlace a la canción <i>Hijos de un mismo Dios</i>, de Macaco, en la segunda página de la unidad. - Propuesta de lectura previa: <i>El aliento del alma. Reflexiones sobre la oración</i>, de Joan Chittister. - «Responde», en la segunda página de la unidad.
	Exploración de ideas previas	<ul style="list-style-type: none"> - Leer y escuchar con respeto e interés la palabra del Papa Francisco acerca de la solidaridad como camino para la justicia social. - Intentar comprender el mensaje acerca del papel de la juventud en la devolución de la dignidad a los desposeídos. 	<ul style="list-style-type: none"> - «Testimonios»: discurso del Papa Francisco en la favela Varginha y actividades asociadas. - Enlace del apartado «Recursos», en la página 91.
	Motivación inicial	<ul style="list-style-type: none"> - Compartir ideas sobre el valor de la fe y la honestidad ante la corrupción y la injusticia, a la luz de un testimonio audiovisual. 	<ul style="list-style-type: none"> - Enlace a la película <i>Trash, ladrones de esperanza</i>, de Stephen Daldry.
DESARROLLO	Introducción de nuevos contenidos	<ul style="list-style-type: none"> - Definir los límites de la Doctrina Social de la Iglesia (DSI). - Establecer los orígenes de la DSI. - Investigar sobre la evolución de los problemas sociales de finales del siglo XIX que han llegado a la actualidad. - Conocer las líneas fundamentales de la DSI. 	<ul style="list-style-type: none"> - Actividades 6, 7 y 8. - Texto de la <i>Centesimus Annus</i>, de Juan Pablo II, en la página 93, y actividades 9 y 10. - Tabla de la página 95 y actividades 14 y 15.
	Estructuración de los conocimientos	<ul style="list-style-type: none"> - Identificar de forma comprensiva el bien común, el destino universal de los bienes y la subsidiariedad para llegar a una definición personal. - Elaborar una definición de los términos <i>legal</i>, <i>ético</i> y <i>moral</i> para exponerla públicamente con el apoyo de medios audiovisuales. - Conocer la misión de la Iglesia y el compromiso cristiano en la acción social, por medio de sus agentes. 	<ul style="list-style-type: none"> - «Recursos»: recomendación del cortometraje <i>El bien común: el asalto final</i>, de Carole Poliquin. - Textos de la página 96 y actividades 16 y 17. - «Entre áreas»: trabajo interdisciplinario con Matemáticas aplicadas a las Ciencias Sociales. - Actividades 21, 24, 27, 28, 31 y 34.
SÍNTESIS	Aplicación del conocimiento	<ul style="list-style-type: none"> - Recapitular la información contenida en la unidad. - Crear un contenido multimedia que resuma las reflexiones individuales y colectivas acerca de la DSI. 	<ul style="list-style-type: none"> - Mapa conceptual de la página 107. - Actividades finales de la página 107. - Dinámica de grupo: «Grafitis para un mundo nuevo», en la página 106.

Unidad 6: La fe en diálogo con la cultura

MAPA DE RELACIONES CURRICULARES

Contenidos	Criterios de evaluación	Estándares de aprendizaje evaluables
<ul style="list-style-type: none"> • Significado del término y dimensiones de la cultura. • • La vida monacal, fuente de cultura. • 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Conocer y comparar diferentes acepciones del término <i>cultura</i>. 2. Ser consciente de que la persona es generadora de cultura. 3. Caer en la cuenta del cambio que el monacato introduce en la configuración del tiempo y el trabajo. 	<ol style="list-style-type: none"> 1.1. Estudia, analiza y define el concepto de cultura en diferentes épocas y lo contrasta con el carácter antropológico de la enseñanza de la Iglesia. (CL) (AA) (CEC) 2.1. Identifica los elementos propios de diversas culturas y elabora un material audiovisual donde los compara críticamente. (CL) (CD) (CSC) (CEC) 3.1. Conoce y respeta los rasgos de la vida monástica. Identifica su influencia en la organización social y la vida laboral. (AA) (CSC) (CEC) 3.2. Valora el trabajo de los monjes por conservar el arte y la cultura grecolatina, elaborando un material audiovisual en el que se recoja la síntesis de su estudio. (CL) (CD) (AA) (CEC)

2. RÚBRICA DE EVALUACIÓN

Indicadores	Niveles de desempeño			
	1	2	3	4
Revisa el concepto de cultura a través del tiempo para llegar a una definición que puede comparar con el carácter antropológico de las enseñanzas eclesiales.	Se acerca superficialmente a las distintas visiones de cultura, pero no llega a una definición y/o no hace una comparación clara con el carácter antropológico de la enseñanza de la Iglesia.	Revisa la evolución del concepto de cultura y lo compara con la antropología en la Iglesia, pero no fija claramente ninguna de las dos ideas.	Llega a una definición de <i>cultura</i> y la compara con el carácter antropológico de las enseñanzas de la Iglesia, pero no profundiza en el estudio de los dos conceptos.	Estudia, analiza y define correctamente el concepto de cultura a través del tiempo y realiza un contraste coherente y fundamentado con el carácter antropológico de las enseñanzas eclesiales.
Identifica elementos propios de diversas culturas, con los que lleva a cabo una comparación que plasma de forma audiovisual.	Puede identificar elementos de culturas diferentes, pero no llega a completar la comparación y no la plasma correctamente.	Identifica las distintas culturas y las compara, pero de forma básica, y su presentación audiovisual es precaria.	Consigue una identificación de los elementos definitorios de diversas culturas y es capaz de realizar una presentación.	Identifica con destreza elementos de distintas culturas, que compara con seguridad y originalidad por medio de una presentación audiovisual.
Aprende sobre la vida monástica para conocer y respetar sus peculiaridades. Puede identificar su influencia en la organización del trabajo.	Llega a conocer de forma sucinta algunos rasgos de la vida monástica e identifica alguna influencia en relación con la organización del trabajo.	Reconoce y muestra respeto por algunas peculiaridades de la vida monástica y puede identificar de modo simple su influencia en la organización de la vida laboral.	Demuestra conocer y respetar rasgos de la vida monástica que están relacionados con la organización de la vida laboral.	Reflexiona de forma autónoma acerca de las particularidades de la vida monacal y muestra respeto por ella. Es capaz de relacionar correctamente estos rasgos con la organización de la vida laboral en que derivaron.
Reconoce la importancia del trabajo de los monjes para conservar y transmitir la cultura grecolatina. Recoge en un material audiovisual la síntesis de sus descubrimientos.	Muestra cierto interés por la labor de los monjes en la conservación de la cultura, pero no es capaz de llegar a descubrimientos autónomos y recogerlos en un material audiovisual.	Se interesa por el trabajo monacal en referencia a la conservación de la cultura y realiza una búsqueda básica de información, que plasma de forma sencilla.	Reconoce la importancia de la labor de los monjes para la transmisión de la cultura y el arte grecolatinos y lo plasma en un material audiovisual.	Investiga, averigua y llega a encontrar datos interesantes acerca de la labor de los monjes para conservar y transmitir la cultura grecolatina. Recoge este material y lo elabora de forma integrada en un proyecto audiovisual atractivo y bien realizado, en el que se percibe una valoración del trabajo.

SECUENCIAS DIDÁCTICAS. Actividades de aprendizaje y recursos

Fase	Finalidad	Descripción de la actividad	Recursos
INICIAL	Contextualización	<ul style="list-style-type: none"> - Escuchar de forma distendida un mensaje de multiculturalidad, basado en la condición de hermanos en Cristo. - Reflexionar individualmente acerca de la fe como nexo, a pesar de las aparentes diferencias culturales. 	<ul style="list-style-type: none"> - Enlace a la canción <i>De pura raza</i>, de Kairoi, en la segunda página de la unidad. - «Responde», en la segunda página de la unidad.
	Exploración de ideas previas	<ul style="list-style-type: none"> - Aprender sobre la vida monacal por medio de un texto literario. - Aprender sobre la vida monacal por medio de un texto literario. - Aprender sobre la vida monacal por medio de un texto literario. - Aprender sobre la vida monacal por medio de un texto literario. 	<ul style="list-style-type: none"> - Recomendación de la lectura <i>Iacobus</i>, de Matilde Asensi, en la segunda página de la unidad. - Enlace a la página web «Evangelizar con el arte». - Arte y Cultura: «Los monasterios, fuente de espiritualidad, cultura y desarrollo».
	Motivación inicial	<ul style="list-style-type: none"> - Conocer las experiencias de personas que han sido llamadas a trabajar por los desfavorecidos desde la fe. 	<ul style="list-style-type: none"> - «Testimonios» y actividades asociadas.
DESARROLLO	Introducción de nuevos contenidos	<ul style="list-style-type: none"> - Llegar a una definición del concepto de cultura en distintos momentos históricos para plasmarla en una presentación audiovisual. - Visualizar casos de inculturación del Evangelio y compararlos con textos eclesiales en los que se define esta situación. 	<ul style="list-style-type: none"> - Enlaces de la página 112 y actividades 6, 7 y 8. - Tabla de la página 113 y actividad 9. - «Recursos» de la página 114: recomendaciones de cine y enlaces a documentos eclesiales.
	Estructuración de los conocimientos	<ul style="list-style-type: none"> - Revisar los valores cristianos que se transmiten a través de la cultura. - Establecer la importancia del respeto al pluralismo religioso para la convivencia. - Valorar el trabajo de los monjes para conservar la cultura grecolatina y elaborar un audiovisual sobre el tema. 	<ul style="list-style-type: none"> - Actividades 12, 13, 14, 15 y 17. - Actividades 20, 21 y 26. - Actividades 35, 36, 37, 38 y 39. - Arte y Cultura: «Los monasterios, fuente de espiritualidad, cultura y desarrollo».
SÍNTESIS	Aplicación del conocimiento	<ul style="list-style-type: none"> - Recapitular los conocimientos adquiridos y estructurarlos. - Reconocer la figura de Cristo como garante de la fe, pero también como personaje histórico, imbricado en la cultura de su tiempo y su realidad social. - Comprender la actualidad del mensaje de Jesús . 	<ul style="list-style-type: none"> - Elaboración del mapa conceptual propuesto. - «Entre áreas»: trabajo interdisciplinario con Latín. - Dinámica de grupo: «Taller de teatro».

Religión Católica 2° BACHILLERATO

PROGRAMACIÓN DE AULA

S

OBXECTIVOS

1. Recoñecer a importancia e universalidade do feito relixioso nas diferentes culturas, con especial atención á importancia e significación do feito relixioso cristián na cultura actual.
Recoñecer a importancia e universalidade do feito relixioso nas diferentes culturas.
Recoñecer a importancia e significación do feito relixioso cristián na cultura actual.
2. Coñecer unha síntese actualizada dos contidos esenciais da fe cristiá.
Sintetizar a mensaxe esencial de Xesucristo tal e como creu, celebrou e viviu a Igrexa ó longo da historia.
Sintetizar os contidos esenciais da fe cristiá no contexto socioeconómico e cultural actual.
3. Descubrir a dignidade do home, o valor da vida e o sentido trascendente do ser humano, creado a imaxe e semellanza de Deus, plenificado en Cristo, Deus e home.
Descubrir a dignidade do ser humano, o valor da vida e o sentido trascendente do ser humano á luz da revelación cristiá e á luz da doutrina social da Igrexa católica.
Recoñecer e valorar a Xesús como verdadeiro Deus e verdadeiro home.
4. Profundizar na relación e mutua aportación da fe e da cultura.
Descubrir a relación e mutua aportación da relixión e da cultura.
Profundizar na relación e mutua aportación da fe cristiá e da cultura contemporánea.
5. Coñecer a doutrina social da Igrexa católica para analizar e interpretar a realidade socioeconómica e cultural do mundo.
Descubrir o compromiso social da Igrexa e dos cristiáns no mundo ó longo da historia.
Descubrir a acción social da Igrexa católica e dos católicos no mundo de hoxe.
Sintetizar a doutrina social da Igrexa católica.
Analizar e interpretar a realidade socioeconómica e cultural do mundo de hoxe á luz da doutrina social da Igrexa católica.

6. Valorar a dimensión ética do ser humano á luz da mensaxe cristiá para participar activa e responsablemente na vida e na transformación social.
 - Valorar a dimensión ética do ser humano á luz da mensaxe cristiá.
 - Recoñecer e valorar a Xesús coma modelo de vida cristiá.
 - Valorar a participación activa e responsable na vida e na transformación social á luz da mensaxe cristiá.
 - Valorar a dimensión ética do ser humano á luz da doutrina social da Igrexa católica.
 - Valorar a participación activa e responsable na vida e na transformación social á luz da doutrina social da Igrexa católica.
7. Descubrir os valores humanos do cristianismo e das distintas relixións, contrastándooos cos valores dos humanismos do noso tempo.
 - Descubrir os valores humanos do cristianismo e das distintas relixións.
 - Contrastar os valores humanos do cristianismo e das distintas relixións cos valores dos humanismos do noso tempo.
8. Adquirir unha actitude de respecto, valoración e diálogo de cara ás outras culturas, mentalidades e cosmovisións para lograr unha convivencia social en paz e concordia.
 - Adquirir unha actitude de respecto, valoración e diálogo de cara ás diversas culturas, relixións e crenzas.
 - Valorar a convivencia social en paz e concordia.
 - Adquirir unha actitude de respecto, valoración e diálogo de cara ás diversas formas de pensamento e comportamento, persoais e colectivas.
9. Desenrolar o coñecemento, a sensibilidade e o gusto ante as manifestacións da arte relixiosa que enriquecen o patrimonio universal.
 - Coñecer, respectar e valorar estéticamente as manifestacións da arte relixiosa que enriquecen o patrimonio universal.
 - Analizar e interpretar a mensaxe que trasmiten as manifestacións da arte relixiosa e cristiá que enriquecen o patrimonio universal.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Sintetizar os contidos fundamentais da mensaxe cristiá en referencia ás fontes bíblicas e doutrinais da Igrexa e describir os valores fundamentais do Reino de Deus e do home novo.
 - Sintetizar os contidos fundamentais da mensaxe cristiá a partir de fontes bíblicas e doutrinais da Igrexa.
 - Describir os valores fundamentais do Reino de Deus e do home novo e recoñecelos no testemuño de vida de persoas que non son nin foron fieis seguidores de Xesús.
 - Recoñecer e valorar o estilo de vida cristián.
 - Sintetizar os contidos fundamentais da doutrina social da Igrexa a partir de textos bíblicos e das principais encíclicas sociais.
 - Describir os valores fundamentais do Reino de Deus e do home novo a partir do testemuño dos cristiáns actuais.
 - Ler e interpretar o Evanxeo desde un compromiso social concreto, sobre todo desde o ambiente familiar, laboral, social, etc.
2. Describir a resposta que as relixións e os humanismos deron á cuestión sobre o ser humano e o sentido da vida e a resposta que dá a fe católica.
 - Describir a resposta que as grandes relixións deron á cuestión sobre o sentido da vida a partir dalgúns dos seus textos sagrados.
 - Describir a resposta que a fe cristiá deu á cuestión sobre o sentido da vida a partir de fontes bíblicas e doutrinais da Igrexa.
 - Recoñecer o concepto de persoa que está presente no Evanxeo e descubrir os valores que xorden del e as consecuencias persoais e sociais que del se derivan.
 - Describir a resposta que os diferentes humanismos deron á cuestión sobre o sentido da vida a partir de textos dos principais pensadores.
3. Detectar os valores e contravalores dominantes na sociedade actual, describir os valores fundamentais da moral cristiá e analizar os conflitos que plantexa actualmente a vivencia dos valores cristiáns no campo da sexualidade, na valoración da vida e no campo social para obrar en consecuencia co Evanxeo.
 - Detectar os valores e contravalores presentes nalgúns feitos e situacións significativas da sociedade actual.
 - Describir os valores fundamentais da moral cristiá a partir de fontes bíblicas e doutrinais da Igrexa.
 - Analizar situacións e feitos conflictivos desde o punto de vista da moral cristiá.

Describir os valores fundamentais da moral social cristiá a partir da doutrina social da Igrexa católica.

Analizar os conflitos que plantexa actualmente a vivencia dos valores cristiáns no campo da sexualidade, na valoración da vida e no campo social.

4. Identificar, observar e describir un acontecemento ou un problema social relevante, obter información sobre ese tema a partir dos medios de comunicación social e valoralo á luz dos criterios morais cristiáns.

Identificar e describir un acontecemento e/ou un problema social relevante a partir da información que ofrecen os medios de comunicación social e valoralo á luz dos criterios da moral cristiá.

Mostrar un sentido crítico e unha conciencia moral cristiá ante situacións persoais e da vida cotiá.

Detectar e describir os problemas máis graves que se dan na sociedade nos ámbitos local, nacional e internacional (fame, guerras, discriminación, pobreza, etc.) e descubrir solucións concretas para estes problemas nos textos evanxélicos e do Maxisterio da Igrexa.

Mostrar un sentido crítico e unha conciencia moral cristiá comprometida ante situacións sociais, económicas e políticas e ser capaz de actuar libre e comprometidamente ante as mesmas.

5. Estudiar algunhas manifestacións artísticas e culturais e saber describir a expresión do seu sentido relixioso.

Descubrir, recoñecer e valorar cómo o ser humano expresou a súa búsqueda de Deus ó longo da historia a través das representacións artísticas, culturais, etc.

Describir a mensaxe relixiosa que trasmiten algunhas manifestacións artísticas e culturais.

Apreciar e valorar a herdanza cultural recibida e descubrir a mensaxe relixiosa que contén.

6. Participar en debates sobre temas ou feitos de actualidade que teñan que ver cos grandes contidos estudados, confrontando as propias conviccións cas mantidas por outros e cas que sostén a relixión e moral católica.

AVALIACIÓNS Ó LONGO DO CURSO

AVALIACIÓN INICIAL:

- Ó PRINCIPIO DO CURSO, CA FINALIDADE DE RECOLLER INFORMACIÓN PARA O PROFESOR. PARA INTENTAR DESCUBRIR AS CAPACIDADES QUE TEN CADA UN DOS ALUMNOS E VER CAL É O NIVEL ONDE SE ATOPAN.

AVALIACIÓNS Ó FINAL DE CADA TRIMESTRE:

- PARA IR DESCUBRINDO O PROGRESO DE CARA ÓS OBXECTIVOS PRETENDIDOS, E TAMÉN PARA DESCUBRIR POSIBLES LAGOAS A CORRIXIR NO ALUMNO OU NO PROFESOR.

AVALIACIÓN Ó FINAL DO CURSO:

- DETECTAR OBXECTIVOS LOGRADOS, OBXECTIVOS NON ACADADOS, LAGOAS A CORRIXIR, REVISIÓN DE SISTEMAS DIDÁCTICOS EMPREGADOS TANTO NO PROFESOR COMA NOS ALUMNOS.
- **ORIENTACIÓNS DIDÁCTICAS**

Enfoque metodolóxico

O ensino da área de relixión e moral católica non consiste soamente en explicar unha serie de verdades relixiosas, senon en axudar ós alumnos a construír un pensamento fundamentado, sistemático e autocrítico sobre as cuestións relixiosas básicas.

O modelo metodolóxico que seguimos recolle as orientacións da concepción constructivista do aprendizaxe. Por iso o protagonista do proceso ensinanza-aprendizaxe é o alumno ca súa propia actividade. Quen inicia unha nova aprendizaxe faino a partir dos coñecementos que xa ten. O alumno vai aprendendo cando constrúe de xeito activo significados, establecendo relacións entre o seu esquema mental e os estímulos externos. Só deste xeito pódese acadar unha aprendizaxe significativa.

Ante todo esta metodoloxía estará baseada nos principios psicopedagóxicos que farán referencia a principios metodolóxicos xerais, agrupamentos, espazos, e a recursos empregados, tanto materiais como persoais.

As actividades deben responder a un plantexamento estratéxico, estarán ordenadas en secuencias, serán variadas e sobre todo motivadoras, fomentarán a aprendizaxe autónoma por parte dos alumnos e estimularán a súa creatividade.

Deste xeito, os criterios metodolóxicos potenciarán unha aprendizaxe activa e constructiva onde o alumno sexa un axente activo da súa propia aprendizaxe. As aprendizaxes significativas serán a base de futuras adquisicións.

Avaliación

Para o Departamento de Relixión, a avaliación é un proceso mediante o cal detectamos se o alumno acadou as capacidades expresadas nos obxectivos.

Polo tanto, estamos falando dunha avaliación continua, que se estende a tódolos momentos da acción docente e que se concreta do seguinte xeito:

Avaliación inicial: Diagnóstico da situación dos alumnos ante cada unidade didáctica.

Avaliación formativa.

Avaliación sumativa de contidos conceptuais, procedimentais e actitudinais.

Atención á diversidade

A variedade do alumnado, de centros e de ambientes culturais requirirá a elaboración duns materiais específicos para cada caso concreto.

Por iso, nas unidades didácticas, inclúense contidos para aqueles alumnos que poden ampliar o desenvolvemento das capacidades. Tamén se ten en conta ós alumnos que teñen dificultades para realizar todo o desenvolvemento do proceso. Para estes casos ofrécense sínteses moi breves e actividades sinxelas que axudan a un axeitado desenvolvemento.

En cada unidade didáctica danse indicacións específicas para o tratamento da diversidade, e suxírense exercicios de reforzo e de ampliación.

METODOLOXÍA ESPECÍFICA

O ALUMNO ANTE O NOVO CURSO:

- Explicación do novo curso e a súa integración dentro do conxunto do sistema educativo.
- Análise das características do alumno.
- Orientación sobre as ensinanzas dos temas transversais.
- Explicación das avaliacións e da metodoloxía que se vai empregar.

MÉTODO QUE SE UTILIZA:

- O método empregado será o inductivo, por medio de actividades cada vez máis complexas, sempre axeitadas á idade (resumos, búsqueda de información, debates, exposicións, esquemas,...). O alumno evoca a súa experiencia, descobre, de xeito progresivo e con espírito crítico, o concepto xeral.

O DESEÑO DA UNIDADE DIDÁCTICA:

- A unidade didáctica consta de varios apartados ou subapartados, que desenrolan o contido de xeito progresivo. Estes apartados serán lidos en voz alta polos alumnos/as e faránselles preguntas para comprobar o seu nivel de comprensión lector. Todos os traballos serán lidos en voz alta.
- Hai introduccións, seguidas de actividades próximas á vida do alumno.
- Por medio de exercicios o alumno irá asimilando os contidos e aplicando o aprendido.

- Remátase sempre con resumos, esquemas, preguntas, que lle posibilitan ó alumno comprobar o aprendido: contidos, procedementos, valores,...

ACTIVIDADES EXTRAESCOLARES

- Campaña misioneira DOMUND (Primeiro trimestre)
- Campaña contra a fame (Segundo trimestre. Coresma)
- Campaña sobre a SIDA (Segundo trimestre)
- Campaña de promoción vocacional (Terceiro trimestre. Pascua)
- Concurso literario sobre o día do Seminario ou sobre o sacerdocio.
- Seminario sobre a solidaridade, marxinação e drogas.

- Recollida de libros de texto.

- Outras actividades que xurdan ó longo do curso e sexan de interese para o departamento.

SELECCIÓN E SECUENCIA DE CONTIDOS

Núcleo temático 1º: O PROXECTO DE DEUS SOBRE O SER HUMANO, REALIZADO EN XESUCRISTO

Conceptos

1. O proxecto de salvación de Deus.
 - a) O designio de Deus sobre o ser humano.
 - O ser humano creado a imaxe e semellanza de Deus.

2. A resposta do ser humano á oferta salvadora de Deus e ós valores fundamentais.
 - a) A caída do ser humano e a resposta salvadora de Deus.
 - O pecado orixinal.
 - A presenza do mal e do pecado no mundo actual.
 - A resposta salvadora de Deus.

- b) Etapas e características do proxecto de salvación.
 - O Decálogo como fonte de liberación e salvación.
 - A salvación realizada e ofrecida por Cristo.
 - Xesucristo, plenitude da lei.
 - O misterio pascual de Xesucristo.

- 3. A mensaxe de Xesucristo ante os interrogantes do home e a muller de hoxe.
 - a) Os interrogantes existenciais máis importantes do home e a muller de hoxe.

 - b) A resposta cristiá a ditos interrogantes.
 - A vida e a mensaxe de Xesús.
 - A vida dos cristiáns de tódolos tempos.

- 4. O home novo que participa da salvación de Deus.
 - a) Xesucristo, o home novo.
 - A vida nova.
 - O cristiano, un seguidor de Xesús.

 - b) O camiño cristián.
 - O ser humano libre e responsable.
 - A lei moral.
 - A conciencia.
 - O mandamento novo.

 - c) Os santos, modelos de seguemento de Xesús.

- 5. O reino de Deus incoado na terra e plenificado na eternidade.

- a) O anuncio de reino de Deus por parte de Xesús.
Os valores do reino.
- b) A Igrexa.
A misión da Igrexa.
Os cristiáns no mundo.
- c) A presenza do reino de Deus na Igrexa.
Mundo, reino de Deus e Igrexa.
- d) A vida futura como realización plena do reino de Deus.
A esperanza cristiá.

Procedementos

1. Utilización de fontes bíblicas, maxisteriais e experienciais sobre os distintos temas específicos.
2. Manexo do sistema de citas bíblicas.
3. Análise da realidade, empezando polo entorno máis inmediato, para descubrir e interpretar os distintos signos da presenza do mal e da acción salvadora de Deus que se atopan nas estruturas e nas persoas.
4. Contrastación crítica entre a mensaxe cristiá de salvación e as distintas mensaxes salvadoras que se ofrecen na actualidade.
5. Interpretación da progresión histórica da revelación de Deus ata a súa plenitude en Xesucristo.
6. Confección da síntese a partir da información que aportan as distintas fontes de información.
7. Elaboración de enquisas, entrevistas e cuestionarios sobre Xesús e a Igrexa.
Formulación e ordenación dos obxectivos que se pretenden.
Elaboración e ordenación das preguntas que se van formular.
Ordenación e síntese dos datos obtidos.
8. Análise do feito relixioso nos medios de comunicación social.

Actitudes

1. Valores fundamentais de resposta da persoa á oferta salvadora de Deus.
2. Actitude valorativa das realidades cotidianas coma posibles signos das realidades espirituais e trascendentes.
3. Actitude respectuosa e crítica ante as distintas ofertas salvadoras que se ofrecen ó home e á muller de hoxe.
4. Actitude valorativa e de estima das distintas ofertas, individuais e colectivas, de resposta ós interrogantes existenciais do ser humano.
5. Valoración da historia como lugar no que se realiza o plan salvífico de Deus a favor da humanidade.
6. Actitude de colaboración activa co plan de Deus sobre a creación e na historia, persoal e colectiva.
7. Actitude de respecto e valoración da Biblia como libro que contén a palabra de Deus.

Núcleo temático 2º: A FE CRISTIÁ E AS GRANDES RELIXIÓNS

Conceptos

1. A dimensión relixiosa do ser humano e as súas distintas expresións.
 - a) Os grandes interrogantes do ser humano.
As diferentes respostas.
A resposta relixiosa.
 - b) As mediacións.
As manifestacións de Deus.
As relacións do ser humano con Deus.
Os lugares e os templos sagrados.
2. As grandes relixións e o cristianismo.

a) As grandes relixións.

As relixións orientais ou místicas: o hinduísmo e o budismo.

As relixións monoteístas ou proféticas: o xudaísmo e o islamismo.

b) Actitude da Igrexa respecto a elas.

Principios xerais da Igrexa católica respecto ás grandes relixións segundo o Concilio Vaticano II.

Procedementos

1. Descrición e recollida de datos dos distintos feitos que expresan a dimensión relixiosa do ser humano.
2. Descrición das grandes relixións da humanidade desde o punto de vista da experiencia relixiosa que comunican.
3. Análise, comparación e síntese dos diferentes elementos relixiosos presentes nas distintas relixións da humanidade.
4. Comentario de textos sagrados das diversas relixións da humanidade.

Actitudes

1. Valoración dos feitos relixiosos como expresión da actitude interior da persoa de cara á divindadee.
2. Interese por coñecer as manifestacións relixiosas do entorno.
3. Respecto ás distintas manifestacións relixiosas e ós sentimentos relixiosos dos demais.
4. Interese por coñecer as distintas relixións da humanidade, as súas expresións culturais e a súa influencia social.
5. Valoración da orixinalidade do cristianismo no conxunto de relixións da humanidade.
6. Normas para acercarse e tratar adecuadamente as manifestacións e os elementos de culto das distintas relixións.

Núcleo temático 3º: A FE CRISTIÁ E OS HUMANISMOS CONTEMPORÁNEOS

Conceptos

1. O humanismo cristián como resposta ó sentido da vida: grandes pensadores cristiáns.
 - a) O humanismo cristián.
O personalismo.
 - b) Os humanistas cristiáns do século XX.
Emmanuel Mounier, Jacques Maritain, Gabriel Marcel.
 - c) Aportación do humanismo cristián á sociedade actual.
2. A aportación da fe ós plantexamentos que fan no mundo actual a ciencia e a técnica sobre a persoa humana.
 - a) A importancia da ciencia e a técnica na sociedade actual.
 - b) A relación da Igrexa e a ciencia no transcurso da historia.
A Igrexa, depositaria da ciencia.
A ciencia emancípase e independízase da Igrexa.
Tensións e incomprensións.
 - c) A fe cristiá e a ciencia no mundo actual.
Diálogo entre relixión e ciencia.
Interrogantes e retos.

3. Os humanismos de inspiración non cristiá.
 - a) A relixión e os humanismos.
O humanismo.
Evolución do humanismo nos séculos XVIII e XIX.
 - b) Os grandes humanistas ateos.
Karl Marx, Friedrich Nietzsche, Sigmund Freud.
4. Lectura da realidade actual desde a fe.
 - a) A increnza e a indiferencia.
 - b) Os novos xeitos de relixiosidade.
Os cristiáns no mundo da increnza e indiferencia.

Procedementos

1. Análise crítica das distintas actitudes fronte ó feito relixiosos.
2. Análise crítica da visión relixiosa da realidade cultural.
3. Contrastación crítica dos distintos humanismos e do humanismo cristián.
4. Comentario de textos dos humanismos cristiáns e non cristiáns.
5. **Actitudes**
 1. Interese por coñecer criticamente o pensamento sobre a relixión dos diversos pensadores, grupos e institucións.
 2. Respecto cara as diferentes visións relixiosas e non relixiosas da realidade.
 3. Respecto cara as distintas respostas ó sentido da vida que ofrecen as relixións e os humanismos.

Núcleo temático 4º: A DOCTRINA SOCIAL DA IGREXA

Conceptos

1. Os problemas sociais da sociedade actual.
 - a) Os principais problemas da sociedade actual.
 - Problemas sociolaborais: paro, marxinación, emigración, etc.
 - Desmotivación de cara á vida política e sindical.
 - Tensións e conflitos internacionais.
 - O subdesenrolo dos países do Terceiro Mundo.
 - Atentados contra o medio ambiente.
 - Crise de valores e relativismo moral.
 - b) Causas e consecuencias dos problemas estudados.
2. Dimensións da vida cristiá coma compromiso persoal.
 - a) A dimensión comunitaria da fe cristiá.
 - b) A doutrina social da Igrexa.
3. Principios e fundamentos da doutrina social da Igrexa.
 - a) Raíces da doutrina social da Igrexa.

- b) As encíclicas sociais.
4. Coñecementos do contido das encíclicas sociais.
- a) Resumo do contido das encíclicas sociais.
 - A economía ó servizo da persoa humana.
 - O traballo e os bens materiais coma eixos da actividade socioeconómica.
 - Os sistemas sociais de organización da vida socioeconómica.
 - A participación política.
 - A xusta distribución dos bens da terra e a construción dunha comunidade dos pobos baseada no respecto dos dereitos humanos, na xustiza e na paz.
 - O respecto á natureza e ás xeracións futuras.
5. Os católicos ante os seus compromisos cívicos e sociais.
- a) O compromiso persoal e colectivo que implica a fe cristiá.
 - b) O compromiso político, social e cívico dos cristiáns, cauce de realización persoal.
6. Fundamentación humana e evanxélica da construción da paz e da civilización do amor.
- a) O mundo, casa común da humanidade.
 - A solidariedade entre os pobos.
 - b) A non violencia.
 - O cristián coma constructor da civilización do amor.

Procedementos

1. Utilización de distintas fontes de información sobre a realidade actual, así coma aqueles documentos nos que se expresa a resposta da Igrexa ós distintos problemas da sociedade actual.
2. Recollida, selección, clasificación e valoración dos datos que aportan as distintas fontes de información sobre os distintos problemas que están presentes na sociedade actual.
3. Contrastación crítica entre as manifestacións e as accións concretas que se programan para solventar os distintos problemas.
4. Utilización de fontes bíblicas e encíclicas sociais sobre os distintos temas específicos.
5. Síntese dos principios e fundamentos da doutrina social da Igrexa.
6. Descubremento e análise das accións concretas da Igrexa e dos católicos e católicas.
7. Realización de debates e elaboración de traballos sobre temas monográficos.

Actitudes

1. Actitude de respecto crítico cara as opinións e os posicionamentos dos demais respecto ás realidades sociais.
2. Interese por coñecer as causas e as raíces profundas dos problemas que están presentes na sociedade actual.
3. Actitude de diálogo e colaboración para detectar, estudar e solucionar os problemas sociais.
4. Normas para ler e interpretar os distintos documentos do Maxisterio da Igrexa sobre as realidades sociais.
5. Actitude de acollida e axuda cara as persoas que sofren as consecuencias dos problemas que afectan á sociedade actual.
6. Normas para a participación e colaboración cos distintos organismos que traballan para solucionar os problemas sociais ou para axudar ós que son vítimas de ditos problemas.

Núcleo temático 5º: EXPRESIÓN RELIXIOSAS NA CULTURA DOS POBOS

Conceptos

1. As expresións relixiosas na cultura dos pobos.

- a) Manifestacións relixiosas no arte.
Arquitectura, escultura, pintura, música.
 - b) Manifestacións relixiosas na lingua e na literatura.
 - c) Manifestacións relixiosas na cultura popular.
2. O sentido relixioso no arte.
- a) A mensaxe relixiosa que trasmiten as distintas expresións culturais.
Sentimentos.
Crenzas.
Normas de vida.
3. O feito relixioso nos medios de comunicación social.
- a) Manifestacións relixiosas nos medios de comunicación social.
Prensa, cine, radio, televisión.
 - b) A presenza da mensaxe cristiá, o compromiso dos católicos e a acción social da Igrexa católica nos medios de comunicación social.

PROGRAMACIÓN DE RELIXIÓN E MORAL CATÓLICA PARA 2º DE BACHARELATO POR UNIDADES DIDÁCTICAS

1. PROXECTO DE DEUS SOBRE O SER HUMANO, REALIZADO EN XESUCRISTO

- Historia dun extravío e historia da Salvación.
- Desde sempre Deus busca a nosa Salvación.
- Cristo, na plenitude dos tempos, sálvanos, morrendo e resucitando.
- Cristo é o Señor do tempo e da historia.
- Cristo é o único Salvador do mundo.

2. A FE CRISTIÁ E AS GRANDES RELIXIÓNS

- Buscando respostas ó sentido da vida.
- As relixións no mundo.
- A resposta de Xesús. A fe cristiá.
- O mal e a dor.
- O máis alá.
- Vivir con sentido.

3. A FE CRISTIÁ E OS HUMANISMOS CONTEMPORÁNEOS

- A cuestión do sentido da vida.
- Panorama de respostas.
- A vida sen sentido.
- Os humanismos ateos.
- Os humanismos cristiáns.

4. A DOUTRINA SOCIAL DA IGREXA

- Os mundos deste mundo.
- As raíces do problema social.
- Historia e natureza da doutrina social da Igrexa.

- Principios da doutrina social da Igrexa.
- A terra na que vivimos.
- Acoloxía humana.
- Construír en paz.
- O compromiso cristián.

5. EXPRESIÓNS RELIXIOSAS NA CULTURA DOS POBOS

- O arte e a relixión.
- Evolución e significado do arte cristián.
- Literatura e relixión.
- Música, cine e relixión.
- Xesús no arte.
- María no arte.

6. A IDENTIDADE DA PERSOA

- Liberdade e elección.
- O proxecto de vida.
- Un proxecto cristián de vida.
- A interioridade.
- O encontro.
- A sexualidade.

TEMPORALIZACIÓN Ó LONGO DO CURSO

PRIMEIRO TRIMESTRE:

- O PROXECTO DE DEUS SOBRE O SER HUMANO, REALIZADO EN CRISTO.
- A FE CRISTIÁ E AS RELIXIÓNS DO MUNDO.

SEGUNDO TRIMESTRE:

- A DOCTRINA SOCIAL DA IGREXA.
- A FE CRISTIÁ E OS HUMANISMOS CONTEMPORÁNEOS.

TERCEIRO TRIMESTRE:

- EXPRESIÓNS RELIXIOSAS NA CULTURA DOS POBOS.
- DIÁLOGO CIENCIA-FE.

PROGRAMACIÓN DE RELIXIÓN DE MÍNIMOS 2º DE CURSO DE BACHARELATO

SISTEMA DE CALIFICACIÓN PARA O PROGRAMA DE MÍNIMOS DA ASIGNATURA DE RELIXIÓN E MORAL CATÓLICA

PRINCIPIOS QUE SE TERÁN EN CONTA:

1. Situación socio-ambiental na que vive o alumno.
2. Evolución do alumno desde o principio do curso ata o momento das probas finais.
 - Madurez humana.
 - Crecedemento intelectual.
 - Capacidade de discernimento e reflexión ante os problemas da vida.
 - Disponibilidade para axudar e apertura ós problemas dos demais.
3. Base cultural media do entorno no que se desenrola a vida do alumno no referente á Relixión.
4. Valores humanos, sociais e espirituais que reflicte o alumno no comportamento.
5. Contidos mínimos, procurando non fomentar animadversión ou rexeitamento do alumno para a asignatura, libremente elixida.
6. En todo caso, a xustiza deberá ser norma de calificación para concedere o aprobado ou o suspenso: Suficiente ou Insuficiente (tratándose de mínimos serán as calificacións posibles).

1. O PROXECTO DE DEUS SOBRE O SER HUMANO, REALIZADO EN CRISTO

- ¿En qué consiste a historia da Salvación?

- ¿Qué respostas lles da Xesús ós interrogantes existenciais do home de hoxe? A mensaxe de Xesús.
- Textos do Evanxeo que avalen o que se está a dicir.
- ¿Cómo podemos colaborar activamente ca obra da Salvación?

2. A FE CRISTIÁ E AS RELIXIÓNS DO MUNDO

- A dimensión relixiosa do ser humano e as grandes relixións: ¿cales son? ¿cal é a esencia de cada unha delas?
- ¿Tódalas relixións son iguais? ¿En qué se diferencian e en qué se parecen?
- ¿Cómo poderíamos coñecer máis as relixións que hai no mundo?

3. A DOUTRINA SOCIAL DA IGREXA

- Describe os principais problemas sociais do noso mundo.
- Principios fundamentais da doutrina social da Igrexa.
- ¿Coñeces algunha encíclica social da Igrexa?
- Colaboración na solución dos problemas sociais da sociedade.

4. O HUMANISMO CRISTIÁN COMO RESPOSTA Ó SENTIDO DA VIDA: GRANDES PENSADORES CRISTIÁNS

- Algúns pensadores cristiáns e a súa doutrina.
- Algúns pensadores ateos e a súa doutrina.
- Diálogo entre relixión e ciencia: ¿é posible?

5. EXPRESIÓNS RELIXIOSAS NA CULTURA DOS POBOS

- ¿Qué películas coñeces sobre Xesucristo?
- Describe con exemplos a presenza da relixión nos costumes dos pobos.
- ¿Coñeces algunha pintura ou escultura relixiosa?

Fomento a lectura

Todos os días a principio de cada clase un alumno leera an pequeno pasaxe da biblia

Aplicacions das T IC

Proyectaranse videos, diapositivas de contidos relixiosos

Actividades de Recuperación e Reforzo para alumnos/as coa Materia Pendente

CONTRIBUCIÓN DA ÁREA DE RELIXIÓN E MORAL CATÓLICA NA ADQUISICIÓN DAS COMPETENCIAS BÁSICAS EN 1º, 2º, 3º,4º DA ESO E BACHARELATO

A ensinanza da relixión católica na escola atense a finalidade propia desta, que é a formación plena do alumnado mediante os sistemas propios de aprendizaxe que se concretan non currículo e ou seu desenvolvemento.

A ensinanza relixiosa contribúe á calidade da educación que preconiza a LOE dende a proposta e desenvolvemento duns coñecementos, valores e actitudes que conforman ou seu propio currículo. Faino desenvolvendo especialmente a dimensión e capacidade transcendente do alumnado, facilitándolle unha proposta de sentido último para a súa vida e iluminando ou fundamento de aqueles valores comúns e propios da ensinanza que fan posible unha convivencia libre, pacífica e solidaria.

As propostas da ensinanza relixiosa católica constitúen en si mesmas unha cosmovisión do mundo, da vida e do ser humano que fan posible a formación integral. Todo isto se realiza mediante a presentación sistemática, orgánica e científica do mensaxe, vida e persoa de Xesús, presente na súa Igrexa, avalada pola Escritura, pola Tradición e ou Magisterio da Igrexa, transmitida a través da acción educativa do profesor coa súa preparación científico-técnica e o seu testemuño cristián.

As aportacións desta ensinanza conforman unha maneira de ser e de vivir no mundo, de tal maneira que nos principios, valores e actitudes que xenera axudan ao alumnado a situarse lucidamente ante a tradición cultural, a coñecer e ofrecer os elementos básicos do cristianismo xeneradores de cultura e, por ende, a inserirse cooperativa e criticamente na sociedade.

As súas propostas son cualitativamente transcendentales e vivas, realizadas na persoa do mesmo Xesús, polo cal pódese e de feito dá resposta ao sentido último da vida.

Con todo, as competencias básicas, como son as interpersoais, interculturais, sociais e cívicas e a comunicación lingüística adquiren nesta área elementos básicos para a súa adquisición ao longo da ensinanza obrigatoria. Toda persoa ten necesidade dunha base sólida sobre a que construír a existencia persoal e social. Os adolescentes e xóvenes formúlanse interrogantes profundos sobre o sentido da súa existencia que esixen unha resposta, á vez que transcende, de carácter universal e estable. Hai que ter en conta que nestas idades se desenrola a razón formal.

Hai que ter en conta que nestas idades se desenvolve a razón formal, e a súa capacidade de abstracción e xeneralización de conceptos. É capaz de analizar e sintetizar elementos distintos e plurais, inducir e aplicar símbolos e signos á súa propia vida e á realidade circundante. É precisamente nesta etapa na que certa inquietude vital xorde e comeza a formularse os porqués da existencia e especialmente a súa actitude persoal ante o relixioso con relación á súa propia vida persoal e social.

Os seus cuestionamentos vitais e a súa inseguridade están a demandar modelos de vida auténticos no proceso de maduración da súa personalidade. O ensino relixioso católico vai insistir na proposta explícita da persoa de Jesucristo, os principios que de Él dimanan, os valores que xera e as actitudes que xermolan co fin de que os alumnos e alumnas reflexionen seriamente acerca da conduta persoal e social.

Iso esixe unha información sólida sobre o feito relixioso e, en concreto, en canto a esta materia compete, unha exhaustiva presentación do feito relixioso conformado na relixión católica.

A formación relixiosa desenvólvese na escola nun diálogo auténtico coa realidade cultural, informando sobre a relación e influxo mutuo entre a cultura occidental e o feito relixioso cristián; entrando en diálogo fecundo e responsable con esa cultura -composta por ideas, principios, valores, modos de vida- á luz do Evanxeo, que na súa perenne actualidade ilumina o máis profundo do ser humano e proxecta unha libre e valorativa visión ante a realidade cultural.

Se ben o ensino relixioso está presente e axuda á conformación das competencias fixadas nos Reais Decretos de ensinanza mínimas, tendo en conta que as competencias básicas son "aquelas que sustentan a realización persoal, a inclusión social e a cidadanía activa", algunhas delas teñen unha especial relación coa acción educativa da relixión católica, e mesmo, podería afirmarse que outras, se se prescinde da realidade relixiosa, carecerían de elementos importantes para a súa adquisición e desenvolvemento. Entre outras propoñemos as seguintes:

1. Competencia en comunicación lingüística. O ensino relixioso católico na escola sérvese da linguaxe académica, daquelas linguaxes que conforman a cultura que se transmite na área de relixión, así como das linguaxes do propio ensino relixioso. O diálogo da fe coa cultura contribúe á competencia en comunicación lingüística, na medida en que esixe exercitarse na escoita da palabra de

Deus, a exposición dos seus contidos e aplicación á cultura e ás distintas formas de vida social, así como á argumentación axeitada a esta idade e sempre presente no ensino relixioso. Por outra banda, é propia do ensino relixioso católico a utilización das diversas linguaxes e modos de comunicación que Deus utilizou na súa revelación ao ser humano. A súa revelación é rica en distintas linguaxes. Así, a linguaxe bíblica e a súa riqueza de expresión e simboloxía; a linguaxe doutrinal e a súa precisión conceptual, analítica e argumental; a linguaxe litúrxica e a súa proximidade á linguaxe dos símbolos do pobo cristián; a linguaxe, en fin, testemuñal que fai posible a transmisión vital do crido. Así mesmo, o ensino relixioso católico no exercicio de aprendizaxe da mensaxe cristiá capacita e permite ao alumnado expresar pensamentos, conviccións, vivencias e opinións e afacerse ao discurso coherente e estruturado da fe cristiá. Todo iso é imprescindible para a comprensión da linguaxe en todas as linguas da cultura occidental. O ensino relixioso fai posible unha verdadeira comunicación lingüística, ao utilizar as distintas linguaxes na súa expresión verbal ou escrita, explícitas e implícitas en fontes diversas. Finalmente, a análise de feitos sociais que se presentan na clase de relixión, como elementos motivadores da realidade evanxélica, posibilitan o enriquecemento do vocabulario.

2. Competencia social e cívica. Na competencia social e cívica intégranse os elementos esenciais para a humanización, elementos persoais, interpersoais e interculturais, e recollen todas as formas de comportamento que preparan as persoas para participar dun xeito eficaz e construtivo á vida social e profesional.

Dende a mensaxe cristiá, o principal é o desenvolvemento de todo o humano, das súas potencialidades e capacidades que o configuran e o desbordan, do puramente funcional e material. Dende o desenvolvemento da persoa sítanse as bases para a cooperación e exercicio da cidadanía democrática, a comprensión da realidade social na que se vive, sendo conscientes dos valores do noso ámbito e colaborando coa oferta de vida que nos fai **Jesucristo**, a construír unha sistema de valores propio e a vivir en coherencia con **Él**. Nesta acción **humanizadora**, o ensino relixiosa católica expón, fundamenta e xerarquiza os valores e virtudes capaces de educar a dimensión moral e social da personalidade do alumnado para facer posible a maduración da corresponsabilidade, o exercicio da solidariedade, da cooperación, da liberdade, a xustiza, a igualdade e a caridade; todo iso, como expresión coherente do coñecemento de Deus, revelado en **Jesucristo** e, ao mesmo tempo, como resposta ás grandes preguntas sobre o sentido da vida que xa nesta idade se formulan os alumnos/as.

Con iso estamos a apelar ao principio básico. a dignidade de ser humano, como fillo de Deus, ofrecendo o fundamento estable do respecto aos principios e valores universais, como resposta a unha profunda crise de humanidade e de orde moral. O alumnado necesita á súa vez razóns para

amar, razóns para vivir e razóns para esperar, baseadas na vida e mensaxe de amor de **Jesucristo**, orixe e meta da formación relixiosa que a Igrexa ofrece na escola.

Contribúese directamente á dimensión moral da persoa favorecendo que os alumnos e alumnas recoñezan a raíz do seu propio ser e os seus mesmos comportamentos, construíndo unha conciencia recta que se fundamente nos valores do Evanxeo. Favorecendo tamén as aprendizaxes dende un marco de referencia que se ha de axustar á libre e voluntaria opción dos pais.

Iso leva consigo mellorar as relacións interpersoais baseadas en principios e valores que emanan da persoa de Cristo e axuda en consecuencia a afrontar as situacións de conflito mediante o diálogo, o perdón e a misericordia, valores xenuinamente cristiáns. No máis profundo do ser cristián xorde o grande valor da fraternidade universal. De aí que as mínimas esixencias éticas de convivencia, participación, coñecemento da diversidade e das situacións de discriminación e inxustiza, estean fundamentadas e sexan consecuencias da fe **cristiana**. Os valores do respecto, cooperación, caridade, xustiza, non violencia, compromiso e participación teñen o seu **fundamentación** e referencias cristiás na filiación polo amor de Deus, o amor, a fraternidade, a xustiza, a misericordia, o perdón, a doazón de si mesmo, a entrega total a favor dos pobres. En consecuencia, dende o ensino relixioso proponse unha reflexión e unha análise crítica dos valores democráticos e da cidadanía descubrindo que a súa raíz son os principios fundamentais do Evanxeo e da Doutrina Social da Igrexa.

3. Competencia cultural e artística. A contribución á competencia cultural e artística relaciónase cos seus aspectos de coñecemento e valoración de toda a expresión artística, plástica, histórica, simbólica, lingüística, de costumes, ritos, festas, valores e modos de vida impregnados polo cristianismo dende a súa orixe e o seu desenvolvemento actual, como manifestación do feito relixioso. O alumnado non só vai coñecer, senón que poderá comprender e asumir os valores que leva consigo o coñecemento do feito relixioso na súa expresión artística, cultural e estética, teolóxica e vivencial.

A cultura e a historia europea occidental, e a propia historia e cultura española, non poden ser comprendidas e asumidas se se prescinde do feito relixioso presente sempre na historia cultural dos pobos e, en concreto, nos pobos de España. É coñecido por todos que a maduración da personalidade humana se realiza dentro da tradición cultural onde crece e se sustenta. Esta maduración realízase nun mundo cada vez máis complexo e de maior contraste cultural e de presenza, respecto e diálogo de culturas.

A Relixión e Moral Católica presenta o acontecemento cristián en diálogo coa cultura, incorporando organicamente o saber da fe no conxunto dos demais saberes. Con iso os alumnos adquire unha valoración crítica da cultura á luz do evanxeo, motivando ao mesmo tempo o aprecio da propia cultura e a estima axeitada doutras tradicións culturais e relixiosas. Por outra banda, no currículo de relixión católica están presentes tamén os elementos esenciais que definen as grandes relixións da humanidade. O ensino relixioso católico non só achega á competencia cultural e artística uns coalicerces da arte e cultura con referencia relixiosa e unhas destrezas, senón tamén o sentido e profundidade da súa presenza que remite a un xeito concreto de ver a vida, de expresala e de vivir dende a achega cristiá á cultura. Facendo isto contribúe activamente á conservación do patrimonio cultural e artístico, tanto da propia comunidade como doutras comunidades.

É tamén cometido do profesor/a de Relixión evanxelizarse a cultura, xerar cultura, traballar o servizo da realización da humanidade segundo a verdade do ser humano. Isto é posible mediante unha pertenza determinante: a pertenza a Jesucristo, o Señor, vivida no presente a través da pertenza á Igrexa.

4. A competencia de aprender a aprender. A área de Relixión Católica como área de coñecemento dentro do proceso de ensino-aprendizaxe que se leva a cabo na educación, contribúe ao desenvolvemento da competencia de aprender a aprender, fomentando as capacidades de aprendizaxe: atención, memoria, experiencia,..., o impulso do traballo en equipo, a síntese da información e opinión.

O ensino relixioso axuda ao a ser protagonistas da súa propia aprendizaxe como resposta á vontade de Deus de que o ser humano colabore activa e libremente co plan de Deus. Por iso, aprender a aprender leva consigo non só unha proposta consensuada de sentimentos, valores e actitudes, senón un marco de referencia aceptado voluntariamente segundo as súas conviccións, que ha de ser crisol na busca da verdade e do ben.

O ensino relixioso proporciona os alumnos e alumnas, o principio sobre o que o ser humano debe sentirse orgulloso e motivado como Fillo de Deus, para aprender e seguir aprendendo.

5. A competencia sobre autonomía e iniciativa persoal. En canto á autonomía e iniciativa persoal o ensino relixioso católico impartida na escola, obxectivo irrenunciábel da cal é formar a persoa dende dentro, libéralo de todo o que lle impide vivir libremente como persoa, leva consigo a súa efectiva referencia a unha determinada visión do home e ao seu sentido último, para afirmalo, negalo ou prescindir del. É finalidade fundamental do que facer da escola que os alumnos e as alumnas descubran a súa identidade persoal, pero isto non será posible sen unha apertura ao significado último e global da súa existencia humana.

A autonomía e iniciativa persoal non poderá realizarse no alumnado se non se coñece a si mesmo no seu ser máis profundo, nas súas

potencialidades, na súa dignidade e no seu sentido. O ensino relixioso católico diríxese á persoa concreta nas súas raíces e na súa identidade propia, nas súas posibilidades humanas de acción e de servizo e diríxese ao ser humano na súa finalidade transcendente. Todo iso leva consigo o ofrecemento do Evanxeo de Xesucristo que presenta a humanidade nova feita de homes novos conforme ao designio de Deus. O ensino da relixión católica propón a Xesucristo como camiño que nos conduce á verdade e á vida, e ha de facerse dende a convicción profunda que procede da Igrexa que confesa, celebra e vive a fe en Xesucristo, e, en consecuencia, mediante a forma propia e máis coherente de transmitir esa fe da Igrexa: o testemuño. O testemuño de homes e mulleres santos ao longo da historia constitúe un referente continuo para a autoasimilación dos valores máis xenuinamente cristiáns. Desta forma o ensino relixioso educa na iniciativa persoal e autónoma do alumnado polo ben e a verdade.

Na contribución ao desenvolvemento persoal do alumnado, a relixión é xeradora de valores e de integración social, pois o home moderno poderá obter unha nova dimensión totalmente ignorada por outras teorías e escolas como as que se orientan cara ao positivismo e relativismo dun modo excluínste. A relixión colabora nesta competencia entregando ao alumnado aquelas virtualidades necesarias para crear as disposicións e actitudes que favorecen a inserción social. A autonomía do individuo cristián vén precisamente favorecida pola apertura a unha visión do mundo e da realidade, que posibilita unha formación integral do alumnado superando visións parciais e determinantes da liberdade propia.

Así mesmo, capacítalle o alumnado para examinar situacións concretas da vida e realizar con autonomía un xuízo crítico e en consecuencia cristián.

6. A competencia no coñecemento e interacción co mundo físico. A Relixión Católica contribúe ao desenvolvemento da competencia no coñecemento e interacción co mundo físico a través da Doutrina Social da Igrexa, iluminando as respostas e as solucións aos problemas que xorden na interacción do ser humano co medio físico e con se mesmo. Tamén contribúe á valoración ética do uso da ciencia e da tecnoloxía.

Á súa vez apoia e dá sentido ás habilidades e destrezas relacionadas coa ecoloxía que se adquiren dende esta competencia. O cristián entende a natureza como creación de Deus, polo que a valora, a coida e fomenta.

7. Tratamento da información e competencia dixital. A ensinanza relixiosa católica emprega linguaxes que integran unha cultura e que se transmiten a través de diversos medios. É propio da ensinanza a utilización de diversos medios de aprendizaxe, entre eles, as novas tecnoloxías. A linguaxe bíblica aparece recollida nos diversos medios de comunicación presentes na sociedade de hoxe en día. O ensino relixioso achega

competencias no tratamento da información presente nos diversos medios de información necesarias para a súa análise e comprensión, a súa consulta e a súa elaboración. A través das novas tecnoloxías (internet, intranet,...) accédese e intercámbiase información relacionada co mensaxe cristiá.

Todas as achegas ás distintas competencias poden ser agrupadas e definidas en canto á achega relixiosa como un desenvolvemento da capacidade transcendente da persoa, é dicir a súa achega espiritual e relixiosa. Iso capacítao para dar sentido á súa vida. A este obxecto, conforman a capacidade transcendente:

A apertura da razón á busca da verdade na superación de todo itinerario racional reductivo, a capacidade de deixarnos confrontar e interpelar pola chamada á liberdade e á felicidade verdadeira, o empeño no diálogo da fe e a razón, (da fe e a cultura), a atención á capacidade innata para dinamizar a intelixencia e chamar á razón humana á busca de o "algo máis", propio da busca orixinaria que identifica a todo ser humano, a capacidade de ser e estar xunto a os outros dende a fraternidade, o amor e a misericordia, a ansia de infinito e a plenificación do ser en ao vida eterna... son, entre outros, obxectivos e elementos fundamentais no desenvolvemento das competencias antes descritas.

Na Educación Secundaria, a opción católica ten en conta as características psicolóxicas propias da adolescencia. Nesta idade o alumno fórmase especialmente a actitude persoal ante o relixioso dunha forma máis racional e entra nunha fase de interiorización que auna un descubrimento maior de si mesmo e unha capacidade crecente de abstracción.

Conforme ás competencias establecidas no citado Acordo internacional e recoñecidas na Disposición Adicional Segunda da Lei Orgánica de Educación, 2/2006 do 3 de maio, corresponde á Conferencia Episcopal Española fixar o currículo da área de Relixión e Moral Católica.

ALUMNOS CON MATERIAS PENDENTES

Considerando que a Relixión é unha materia con contidos progresivos, estableceremos os seguintes criterios para recuperar ós alumnos que a teñan pendente:

- O Departamento decidirá a superación da materia pendente do curso anterior se, como consecuencia da avaliación continua da materia pertencente ó curso en que está matriculado, considérase que o alumno acadou os obxectivos fixados para a materia pendente, de acordo cos seguintes mínimos esixibles:

Mínimos esixibles de 1º da E.S.O.

1. A Biblia: definición, partes, xéneros literarios, manexo da Biblia.
2. Deus Creador. Interpretación dos dous primeiros capítulos do libro do Xénese. Deus Salvador.
3. Os Evanxeos: Evanxeo, catro Evanxeos, os símbolos dos evanxelistas. Evanxeos Sinópticos, Canónicos, Apócrifos.
4. O país de Xesús.
5. A sociedade: organización política, relixiosa, clases sociais.
6. ¿Qué Evanxeos falan da infancia de Xesús?
7. A vida pública: Bautismo de Xesús. As tentacións. A mensaxe da predicación de Xesús. O Reino de Deus e as parábolas. Os milagres.
8. Morte e Resurrección do Señor. Xesús resucitado, aparicións.

9. Seguir a Xesús qué significa. A vocación cristiá e relixiosa.
10. Deus é o noso Pai. Parábola do fillo pródigo. O Noso Pai.
11. Todos somos irmáns: “Amarás a Deus sobre tódalas cousas e ó próximo como a ti mesmo”.
12. Un mundo mellor: loita contra a pobreza, a violencia e a inxustiza.

Mínimos esixibles 2º E.S.O.

1. O mundo dos primeiros cristiáns: Cultura grecorromana. A relixión de Roma. O xudaísmo.
2. O grupo dos seguidores de Xesús: a Comunidade dos discípulos. Os doce apóstolos. O servizo da comunidade. O papel de Simón Pedro.
3. PENTECOSTÉS, o nacemento da Igrexa. Discurso de Pedro.
4. A vida dos primeiros cristiáns: as primeiras comunidades. Oración e celebración. Misión de predicar. Conflicto e Asemblea de Xerusalén.
5. Expansión da Igrexa: as viaxes de San Pablo. A Igrexa no imperio romano. As persecucións. O cristianismo en Galicia e en España. Expansión mundial da Igrexa nos séculos XVI e XIX.
6. A Igrexa hoxe: signos de tradición cristiá. Comunidade parroquial. Arciprestado. Diócese. Organización da Igrexa en Galicia e en España.
7. ¿Para qué a Igrexa? O Concilio Vaticano II e a Igrexa. O Credo. ¿Qué significa evangelizar? ¿Quén debe evangelizar?
8. A Igrexa, Pobo de Deus. A Igrexa, Corpo e Cristo. Variedade de cristiáns: leigos, xerarquía relixiosos.

9. A orixe das celebracións cristiás: os signos e símbolos na celebración. ¿Qué significa celebrar? As accións de Xesús. A práctica dos primeiros cristiáns.
10. As celebracións da Igrexa: os Sacramentos. O ano litúrxico. Bautismo, Confirmación, Eucaristía, Penitencia, Unción de enfermos, Orde Sacerdotal e Matrimonio.
11. A grandeza de ser cristiáns. Qué é ser cristiáns. A infidelidade. O pecado e o perdón.
12. A dignidade de ser persoa. As persoas son imaxes de Deus. Cristo o Salvador.

Mínimos esixibles 3º E.S.O.

1. A experiencia relixiosa.
2. Deus nun mundo secularizado e nunha cultura postmoderna.
3. Mediacións relixiosas: símbolos, crenzas, linguaxe, ritos, prácticas relixiosas. Lugares, tempos e persoas.
4. A experiencia relixiosa nas grandes relixións: características.
5. O cristianismo ante as diversas relixións.
6. A Biblia como revelación de Deus.
7. Os feitos históricos máis importantes a través de etapas históricas: Patriarcas, Éxodo, Terra prometida, Reis, desterro, profetas, xudaísmo,...
8. Os libros do AT e os do NT.
9. A concepción cristiá da revelación.

10. A fe como resposta á revelación de Deus.
11. A persoa de Xesús. A súa vida e obra.
12. Algunhas fontes (xudeas, romanas e cristiás) para coñecer a Xesús. A vida de Xesús. A súa dignidade e humanidade.
13. A obra de Xesús de Nazaret.
14. O home na mensaxe de Xesús.
15. A esperanza dos cristiáns. A esperanza nun ceo novo e nunha terra nova.
16. Sentido cristián da actividade humana.
17. A salvación definitiva. Sentido cristián da morte. A resurrección de Cristo e dos mortos.

Mínimos esixibles 4º E.S.O.

21. Xesucristo convoca e congrega á comunidade dos seus discípulos.
22. A Igrexa primitiva nos Feitos dos Apóstolos.
23. As viaxes misioneras de S. Paulo.
24. O devir histórico da Igrexa: as súas luces e sombras.
25. A Igrexa, pobo de Deus.

26. Estructura xerárquica da Igrexa.
27. Catolicidade da Igrexa: carácter misioneiro.
28. A Igrexa, instrumento de salvación universal.
29. A igrexa signo da chamada á salvación de tódolos homes.
30. A Igrexa instrumento da unión íntima dos homes con Deus e da unidade de todo o xénero humano.
31. A Igrexa, realización eficaz da obra de Xesús.
32. Os grandes períodos da historia da Igrexa.
33. As grandes mensaxes de tipo social da Igrexa no século XX.
34. Os sacramentos da iniciación cristiá (Bautismo, Confirmación e Eucaristía).
35. Sacramentos da curación (Penitencia, Unción dos enfermos).
36. Sacramentos ó servicio da comunidade (Orde sacerdotal, Matrimonio).
37. Dimensión ética da vida humana.
38. A moral cristiá: fundamentos, peculiaridades, criterios,...
39. A esperanza dos cristiáns nun ceo novo e nunha terra nova: sentido da morte, a volta do Señor, a resurrección dos mortos.
40. O compromiso dos cristiáns no mundo.

Mínimos esixibles 1º e 2º Bacharelato

1. O proxecto de Deus sobre o ser humano, realizado en Cristo.

- ¿En qué consiste a historia da Salvación?
- ¿Qué respostas lles da Xesús ós interrogantes existenciais do home de hoxe? A mensaxe de Xesús.
- Textos do Evanxeo que avalen o que se está a dicir.
- ¿Cómo podemos colaborar activamente ca obra da Salvación?

2. A fe cristiá e as relixións do mundo.

- A dimensión relixiosa do ser humano e as grandes relixións: ¿cales son?, ¿cal é a esencia de cada unha delas?
- ¿Tódalas elixións son iguais? ¿En qué se diferencian e en qué se parecen?
- ¿Cómo poderíamos coñecer máis as relixións que hai no mundo?

3. A doutrina social da Igrexa.

- Describe os principais problemas sociais do noso mundo.
- Principios fundamentais da doutrina social da Igrexa.
- ¿Coñeces algunha encíclica social da Igrexa?
- Colaboración na solución dos problemas sociais da sociedade.

4. O humanismo cristián como resposta ó sentido da vida: grandes pensadores cristiáns.

- Algúns pensadores cristiáns e a súa doutrina.
- Algúns pensadores ateos e a súa doutrina.
- Diálogo entre relixión e ciencia: ¿é posible?

5. Expresións relixiosas na cultura dos pobos.

- ¿Qué películas coñeces sobre Xesucristo?
- Describe con exemplos a presenza da relixión nos costumes dos pobos.
- ¿Coñeces algunha pintura ou escultura relixiosa?

➤ O Departamento de Relixión tamén valorará a actitude do alumno, o interese que amosa pola asignatura, a participación na clase, a realización das tarefas indicadas polo profesor e o respecto e colaboración co profesor e cos compañeiros.

ACTIVIDADES EXTRAESCOLARES

A. Actividades Trimestrais:

- **Primeiro Trimestre:**

Presencia dun misioneiro no colexio con motivo do día do Domund. Contacto con persoas capaces de deixalo todo para adicarse ós pobres máis pobres da sociedade.

Proxección dalgún vídeo relacionado co acontecemento.

Ambientación para o tempo do Nadal. Recordo ós alumnos da importancia de celebrar estes días na casa: intimidade, humanidade, comprensión e espiritualidade.

- **Segundo Trimestre:**

Celebración da campaña contra a fame: buscando a solidaridade e a xenerosidade.

Campaña Vocacional entre os alumnos do centro. Facer comprender cómo cadaquén ten a súa vocación. Esta debe consistir na resposta á pregunta: ¿Onde me necesita a xente?

Explicación dos tempos litúrxicos e da Eucaristía

- **Terceiro trimestre**

Saída excursión 1º, 2º, 3º, e 4º de ESO e 1ºe 2º de Bacherelato

B. Actividades Puntuais:

- Colaboración en actividades transversais.
- Conxunción coa Delegación da Mocidade do Bispado: programación conxunta de actividades.
- Acostumar ós alumnos a celebrar a liturxia en galego: lenta aprendizaxe. Clases sempre en galego.

Ourense, 17 de setembro de 2018

